

Ig SK

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA KÖNYVTÁRA

AZ ÚJ AFRIKA TUDOMÁNYOS ÉLETE

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára
Tájékoztatási és Bibliográfiai Osztálya közreműködésével
összeállította és a bevezető tanulmányt írta

SZALAI SÁNDOR

az MTA I. tagja

(Különlenyomat a "Tájékoztató a tudományos kutatás tervezésének,
igazgatásának és szervezésének nemzetközi irodalmáról"
1962. évi 5-6. számából)

BUDAPEST,

1963

AZ ÚJ AFRIKA TUDOMÁNYOS ÉLETE

Dokumentációs áttekintés az afrikai tudomány helyzetéről
és az ezzel kapcsolatos nemzetközi tudományos szervezési
problémákról

Függelék: Enciklopédikus adatösszeállítás az afrikai
népek 32 független államának és Afrika jelenleg még
gyarmati uralom alatt álló területeinek tudományos és
felsőoktatási intézményeiről

7
h.

293312

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
Könyvt. 12.20.8. 196. 4. sz.

TARTALOM

	Oldal
Az új Afrika tudományos élete	V
A megosztott Afrika és az Encyclopaedia Africana	VII
Afrika tudományos szükségletei	XII
Az afrikai tudományos intézményhálózat jellemzői	XX

Függelék

Enciklopédikus adatösszeállítás az afrikai népek 32 független államának tudományos és felsőoktatási intézményeiről, valamint a gyarmati területek megfelelő viszonyairól	XXIII
--	-------

I. Független államok	XXIII
Algéria	XXIII
Burundi	XXIV
Csád	XXIV
Dahomey	XXV
Egyesült Arab Köztársaság	XXV
Elefántcsontpart	XXIX
Etiópia	XXX
Felső Volta	XXXI
Gabon	XXXI
Ghana	XXXI
Guinea	XXXIV
Kamerun	XXXIV
Kongó (Brazzaville)	XXXV
Kongó (Leopoldville)	XXXVI
Közép-Afrikai Köztársaság	XXXVII
Libéria	XXXVIII
Libia	XXXIX
Madagaszkár	XXXIX
Mali	XL
Marokkó	XLI
Mauritánia	XLIII
Niger	XLIV
Nigéria	XLIV
Ruanda	XLVI
Sierra Leone	XLVI
Szenegál	XLVII
Szomália	XLVIII
Szudán	XLIX
Tanganyika	L
Togo	LI
Tunézia	LII
Uganda	LIII
II. Gyarmattartók birtokai	LIV
Brit birtokok Afrikában	LIV
Francia birtokok Afrikában	LXI
Portugál birtokok Afrikában	LXII
Spanyol birtokok Afrikában	LXIII
Dél-Afrikai Köztársaság és birtokai	LXIII

AFRIKA 1962 VÉGÉN

AZ ÚJ AFRIKA TUDOMÁNYOS ÉLETE

Dokumentációs áttekintés az afrikai tudomány helyzetéről és az ezzel kapcsolatos nemzetközi tudományszervezési problémákról.

Függelék: Enciklopédikus adatösszeállítás az afrikai népek 32 független államának és Afrika jelenleg még gyarmati uralom alatt álló területeinek tudományos és felsőoktatási intézményeiről.

Dokumentációnk bevezetésül Afrika egészéről közlünk néhány alapadatot, amit mindvégig célszerű szem előtt tartani:

- a/ Afrika területe 30,3 millió km², Európa területének háromszorosa, Ázsia területének kétharmada.
- b/ Afrika népessége 236 millió fő, Európa népességének két ötöde, illetve a Szovjetunió európai területének leszámításával Európa népességének több mint a fele.
- c/ 1950-ben gyarmati uralom alatt állott Afrika területének 92 %-a, A 120 millió főnyi felnőtt (15 éven felüli) népességből analfabéta volt 98-104 millió, azaz 80-85 %. Az iskolás korú népességből alapfoku (elemi) iskolai oktatásban részesült 17 %, azaz a gyermekek 83 %-át nem tanították meg írni-olvasni.
- d/ 1950-ben az afrikai népek független államainak száma 3 volt: Egyiptom, Etiópia, Libéria. Ma az afrikai népek független államainak száma 32. Nevezetesen:
1. Algéria. 2. Burundi. 3. Csád. 4. Dahomey. 5. Egyesült Arab Köztársaság. 6. Elefántcsontpart. 7. Etiópia. 8. Felső Volta. 9. Gabon. 10. Ghana. 11. Guinea. 12. Kamerun. 13. Kongó (Brazzaville fővárossal, volt francia gyarmat). 14. Kongó (Leopoldville fővárossal, volt belga gyarmat). 15. Közép-Afrikai Köztársaság. 16. Libéria. 17. Libia. 18. Madagaszkár. 19. Mali. 20. Marokkó. 21. Mauritánia. 22. Niger. 23. Nigéria. 24. Ruanda. 25. Sierra Leone. 26. Szenegál. 27. Szomália. 28. Szudán. 29. Tanganyika. 30. Togo. 31. Tunézia. 32. Uganda.
- e/ Az afrikai népek e 32 független államának összterülete 21,3 millió km², össznépessége 195 millió fő. Eszerint jelenleg már Afrika területének több mint 2/3 része, népességének 5/6 része mentes a gyarmati uralomtól. A 32 állam területe és népessége együttesen megközelíti a Szovjetunióét (22,4 millió km², 216,2 millió fő).
- f/ 1950-ben az ENSZ és az UNESCO tagállamainak nem egészen 5 %-át tették ki az afrikai népek független államai, ma azonban a két világszervezet tagságának több mint 30 %-a ezen államok közül kerül ki. 1955-ben 1, 1956-ban 2, 1957-ben 2, 1960-ban 17, 1961-ben 2, 1962-ben 6 ilyen új, a gyarmati uralom alól frissen felszabadult afrikai állam nyert nemzetközi elismerést.
- g/ A gyarmati uralomtól mentes Afrika területén jelenleg mintegy 20-25 olyan egyetem ill. műszaki főiskola működik, amely a nemzetközi standardoknak nagyjából megfelelő kiképzést és oklevelet nyújt. 1950 előtt ezeknek száma 5-öt tett ki (Kairó, Alexandria, Alger, Dakar, Accra). Másrészt azonban a felnőtt afrikai népesség analfabetizmusa ma még egyetlen független afrikai államban sem csökkent lényegesen a 75 % alá, s néhol jóval meghaladja a 90 %-ot. A gyermekek beiskolázottsága viszont 1950-től 1960-ig Afrika összterületén 17 %-ról 37 %-ra emelkedett, s például Guineában, felszabadulása után 2 1/2 év alatt megduplázódott, Ghanában tavaly már az 56 %-ot is elérte. Az UNESCO-nak az 1961. évi addisz-abebai oktatásügyi konferencián kidolgozott terve szerint Afrika összterületén 1966-ig 51 %-ra emelkednék a beiskolázottság, s 1980-ra elérné a 100 %-ot. Guinea 1970-re tervezi a cél megvalósítását, Ghana még korábban. Egyébként Észak-Afrika (a Földközi-tenger partján fekvő arab államok) helyzete iskolákkal, valamint

tudományos intézményekkel és egyetemekkel való ellátottság tekintetében lényegesen kedvezőbb, mint Közép- és Dél-Afrika néger államaié. Ez részben a mediterrán vidék eltérő földrajzi adottságaival és gyarmatosítási multjával függ össze, részben pedig abból is adódik, hogy az arab az egyetlen afrikai népnyelv, amelynek kialakult tudományos szókinccse és kifejezőeszköze van, s amelyen valamennyire számottevő mennyiségű modern tudományos munka jelent meg. Az arab országokon kívül, ahol a tudomány nyelve legalább részben arab, az összes többi afrikai országban ma még csak az angol vagy a francia (ritkábban a spanyol vagy a portugál) szolgálhat tudományos érintkezés és felsőoktatás céljaira afrikaiak között is. Az első kezdeményezést e helyzet megváltoztatására Ghana tette, de ott is még csak kísérletek folynak e tekintetben.^{+/}

A dokumentációs áttekintésünkhöz csatolt Függelék az afrikai népek fentebb felsorolt 32 államának mindegyikére külön-külön lexikálisan megadja a legfontosabb általános területi, népességi stb. alapadatokat, röviden jellemzi a társadalmi-gazdasági fejlődés fokát, amennyiben ez az ottani tudományos intézményhálózat működésének megértéséhez szükséges, majd pedig közli: I. a tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek; II. az egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek; III. a fontosabb könyvtárak, muzeumok stb. jegyzékét, címük, alapítási évük, jellegük és működési módjuk megjelölésével - amilyen mértékben az erre vonatkozó adatok rendelkezésre állnak. Rövid összefoglalások szólnak a még gyarmati uralom alatt álló afrikai területek viszonyairól is.^{++/}

E kapcsolatok történetében nyilvánvalóan új fejezet nyílik meg annak a magyar kormányküldöttségnek az utjával, amely Kállai Gyula, a Minisztertanács elnökhelyettese vezetésével 1962. december 1-én indult el Afrikába, hét új afrikai független állam, a Guineai Köztársaság, a Mali Köztársaság, a Dahomey Köztársaság, a Ghanei Köztársaság, Nigéria, az Algériai Demokratikus és Népi Köztársaság és a Marokkói Királyság meglátogatására. Tájékoztatónk e számának nyomdai munkálatai már megkezdődtek, amikor a küldöttség utnak indult, s ezért e tudománypolitikai szempontból is nagyjelentőségű eseményről itt még nem közölhetünk dokumentációt. Egyébként a látogatás programjába felvett országok közül több olyan akad, amellyel már eddig is a diplomáciai kapcsolatokon túlmenő, szorosabb együttműködést biztosító kulturális, sőt részben műszaki tudományos egyezményünk volt: Guineát, Dahomeyt és Ghanát említhetjük ebben a vonatkozásban.

^{+/} Lásd ehhez: Afrika mint kulturális és tudományos világprobléma. = Tájékoztató, 1961. 4. sz. 22-35. p. A legfrissebb adatok Afrika oktatásügyi statisztikájáról az UNESCO Végrehajtó Tanácsának ez évi tárgyalási anyagában található: UNESCO Board, 61 EX/9 és 61/9 corr. 1962. máj. 7. ill. 15.

^{++/} Az afrikai államokra és gyarmati területekre vonatkozó földrajzi és népességi adataink - külön megjegyzés híján - 1959-60-ra vonatkoznak. A politikai, közoktatásügyi és tudományszervezési adatoknál a lehetőségig figyelembe vettük az 1962. október 15-ig bekövetkezett változásokat. Meg kell azonban jegyezni, hogy a számszerű adatok, amiket közlünk, némely ország esetében csak a szakirodalom különböző becsléseinek összeegyeztetésén alapulnak, s a különböző adatforrások között olykor több százalékos eltérés mutatkozik. Ennek oka egyszerűen az, hogy Afrikának sem a területe, sem a népessége nincs ma még teljesen felmérve. Az általános földrajzi és népességi adatok tekintetében a közismert enciklopédiákra és kézikönyvekre támaszkodtunk (Bolszja Szovetszkaja Enciklopédiája, ill. annak évkönyve, az Ezsegodnik 1961, Encyclopaedia Britannica, The Statesman's Year-Book 1961 stb.), viszont a politikai, közoktatásügyi és tudományszervezési adatok tekintetében az utolsó egy-két év alatt bekövetkezett óriási arányú változások miatt a két legfrissebb enciklopédikus kézikönyv, nevezetesen az 1961. január 1-én lezárt szerkesztésű The World of Learning 1961-62 (A tudomány világa. London, 1962. Europa Publications, 1359 p.) és a Welthandbuch 1962 (Világkézikönyv, Budapest, 1962. Corvina, 1652 p.) anyagának feldolgozása mellett kb. 1960 elejéig visszamenően kellett jegyzetelnünk a Mirovaja Ékonómika i Mezsdunarodnue Otnosenija (Moszkva), a Chronique de l'UNESCO (Paris), a Revue Internationale des Sciences Sociales (Paris), a Documentation Eurafdoc (Paris), a Nature (London) és a Science (Washington) megfelelő krónikaanyagát. Olyan mű, amely enciklopédikusan - s valóban kimerítően - rendszerezné az Afrika tudományos életére vonatkozó tudnivalókat, jelenleg még nem létezik. Illy módon saját adatösszeállításunk sem tarthat teljességre igényt, s mint a Függelék országok szerint rendezett lexikális anyaga mutatja, némely államról vagy gyarmati területről még eléggé hézagosak értesüléseink. Mindazonáltal igyekeztünk a sokféle adatforrás felhasználásával a lehetőségig rendszeres és 1962 őszéig terjedő regisztrált felállítani azokról a tudományos és felsőoktatási intézményekről, amelyek Afrika népeinek szolgálatában állnak. A gyarmati területeknél mellőztük az olyan intézmények felsorolását, amelyek kizárólag a gyarmattartó hatalom szolgálatában állnak s afrikaiak elől ma még elvileg el vannak zárva (Dél-Afrikai Köztársaság szegregált - "tisztá fehér" - egyetemei és kutatóintézetei stb.) A viszonylag nagy és fejlett tudományos apparátussal rendelkező államok, pl. az Egyesült Arab Köztársaság, Nigéria, Ghana esetében regisztráltunk a nemzetközi mértéknek megfelelő tudományos és felsőoktatási intézményekre terjeszkedik ki; kicsiny és kevésbé fejlett államok esetében a szerényebb kezdeményezést képviselő intézményeket is figyelembe vettük.

A már régebben függetlenné vált afrikai államok közül az Egyesült Arab Köztársasággal, illetve közelebbről Egyiptommal immár évtizedes multu egyezményes kapcsolatokat kötnek össze bennünket, s Kairóban külön kis Magyar Orvostudományi Iroda (Hungarian Medical Scientific Office) működik, aminek felállítását az tette szükségessé, hogy a budapesti Medicor Röntgenművek által gyártott röntgen-berendezések, nemkülönben a magyar műszer- és gyógyszeriparnak a Metrimpex és a Medimpex által kivitt termékei igen számottevő mértékben elterjedtek az Egyesült Arab Köztársaságban, s ezen túlmenően nagy érdeklődés mutatkozik ott tudományos eredményeink iránt. Ujabban egyre több meghívás érkezik magyar tudósokhoz az új Afrika legkülönbözőbb államaiból, s például Szudánban a khartoumi egyetemen magyar vendég-előadó tölti be idén az egyik tanári tiszteket. A Pravda bamakói tudósítója a közelmultban külön kiemelte a Mali Köztársaságban dolgozó magyar műszaki és gazdasági szakemberek munkájának jelentőségét, akik a Szovjetunió, valamint a szocialista tábor más országai (Csehszlovákia, Lengyelország, NDK) küldötteivel együtt igen nagy segítséget nyújtanak ennek a szörnyűséges gyarmati elnyomottságból kiemelkedő fiatal államnak gazdasági és kulturális felépítéséhez.^{+/}

A Magyar Tudományos Akadémia is elküldte képviselőjét Accrába, Ghana fővárosába, az afrikanisták oda egybehívott első nemzetközi kongresszusára, amelyről alább még bővebben kell majd beszélnünk. Hazai nagykönyvtárainknak és muzeumainknak egyre több afrikai könyvtári és muzeumi intézménnyel van cserekapcsolatuk, s magától értetődően ebben a keretben is megnyilvánul tudományos intézményeink részéről az a törekvés, amely minden szocialista ország tudományos intézményeit ma nagy mértékben foglalkoztatja - ti. hogy segítséget nyujtsunk a gyarmati sorból felszabadult és felszabaduló félben lévő népek minél gyorsabb és minél nagyobb arányu tudományos fejlődéséhez. Ma már az afrikai diákok és diáklányok sokezer főnyi serege tanul a szocialista tábor egyetemlein és főiskoláin; nálunk is évről-évre emelkedik ezeknek száma, sőt néhány kutatóintézményünkben is értékes munkát fejtenek ki, s egyben nyilván értékes ismeretekkel is gazdagodnak az ifjú afrikai vendég-kutatók.^{++/} Persze ma már az imperialista hatalmak is tudják, hogy ha - úgy, mint a multban - semmibe veszik az afrikai népek tudományos és kulturális szükségleteit, akkor ezzel most már csak maradék gyarmati pozícióik összeomlását siettetik, továbbá kockára teszik azt a befolyásukat, amivel a független államiségra szert tett volt gyarmati területeik legtöbbször ma még kétségkívül rendelkeznek, hiszen a gyarmati multból eredő politikai, gazdasági és nem utolsó sorban kulturális (nyelvi, oktatásügyi, kutatóintézményi stb.) kötöttségek - mint látni fogjuk - távolról sem szűnnek meg azzal, hogy az új államalakulatok nemzetközi-jogilag szuverénké válnak. Egyáltalán nem meglepő tehát, hogy ma például a britek számottevő erőfeszítéseket tesznek némely megmaradt birtokukon a felsőoktatás kifejlesztésére, százával biztosítják az ösztöndíjakat az afrikai népek fiai számára, hogy Londonban vagy akár Oxfordban és Cambridgeben tanuljanak, hiszen máskülönben Moszkvába a Lumumba Egyetemre, Prágába vagy éppen Budapestre mennek tanulni. Hasonló akciót folytat Franciaország, s néhány év óta az Egyesült Államok egyes nagy egyetemei - amelyeken nincs szükség katonaság beavatkozására ahhoz, hogy legalább az amerikai négek egyik-másika beiratkozhasson - külön intézményeket szerveztek afrikai hallgatók tanulmányainak megkönnyítésére.^{+++/} A Kennedy elnök által létrehívott "Békehadtest" (Peace Corps), amelynek az a feladata, hogy amerikai oktatási és műszaki szakembereknek a gyarmati és volt gyarmati területekre való kiküldésével

^{+/} JASZNYEV, Ju.: Raszszvet nad szavannoj. (Virradat a szavanna felett.) = Pravda (Moszkva), 1962. szept. 22. 3.p.

^{++/} A szocialista tábor országainak az afrikai népekkel való tudományos kapcsolatok fejlesztésére és az új független afrikai államok tudományos megsegítésére tett erőfeszítéseit illetően lásd Tájékoztatónk következő közléseit: 1961, 1-2. sz. 87.p.; 3. sz. 73.p.; 4. sz. 22., 26., 29-35.p.; 5. sz. 48.p.; 6. sz. 64-65.p.

^{+++/} Az amerikai egyetemek ilyen irányu erőfeszítéseit illetően tanulságos dokumentum:

The United Nations and the emerging African nations. (Az Egyesült Nemzetek és a felemelkedő afrikai nemzetek.) Milwaukel, 1961. Institute for World Affairs Education, University of Wisconsin. 40 p.

erősítse az amerikai befolyást, vagyis a népek tudáséhségének kihasználásával törjön utat az amerikai politikai propagandának és nem utolsó sorban az amerikai árucikkeknek - nos, ez a szervezet 1962-től 1963-ig 2 400 főről 6 500 főre emeli személyzeti állományát, s pillanatnyilag éppen 20 kémia-tanárt kíván kiküldeni Etiópiába, másik 20-at Ghanába, 40-et Nigériába, továbbiakat Sierra Leoneba, Szomáliába, Libériába és az Elefántcsontpartra.^{+/} Mint ebből is kitűnik, manapság éppen Afrika tudományos intézetein, egyetemein és iskoláin keresztül húzódik egyik fontos frontszakasza annak a világméretű harcnak, amely egyfelől a szocialista tábor és a szabad jövőjükért küzdő népek, másfelől az imperializmus és a neokolonializmus erői között folyik.

A MEGOSZTOTT AFRIKA ÉS AZ ENCYCLOPAEDIA AFRICANA

Afrikát sokféle határ szabdalja fel. A legutóbbi időig hat imperialista hatalom osztozkodott rajta: a brit, a francia, a belga, az olasz, a spanyol és a portugál, sőt az első világháború végeztéig még a német is; a belga és az olasz már teljesen kikopott ebből, a spanyol és a francia is csak pár kis enklávét és szigetet őriz a Szahara-sivatagon kívül. Hanem azért Afrika déli részén még áll a brit és a mindennél komiszabb portugál gyarmati uralom. Ez az utóbbi versenytársat is kapott komisszárságában azáltal, hogy a Dél-Afrikai Unió kivált a Brit Nemzetközösségből, mert Dél-Afrikai Köztársaságként zavartalanabban véli folytathatni azt a fajüldöző politikát, amit a század elején még brit uraik ellen harcoló bur telepes-parasztok elfajzott utódai a brit arany- és gyémántbánya birtokosokkal együtt valósítanak meg a zuluk, becsuánok, baszutoók, hererók meg a többi szerencsétlen dél-afrikai bantu-néger törzsek földjén. Az első és legfontosabb határ, ami ma Afrikán végigvonul, az a határvonal, ami a függetlenné vált 32 afrikai államot a gyarmattartók uralma alatt álló területektől elválasztja. Hogy az állami függetlenség nemzetközi-jogilag elismert megvalósulása még távolról sem jelenti a szabadságharc befejezését, azt legtragikusabb példaként Kongó sorsa mutatja. Világos továbbá az is, hogy az Egyesült Államok, amelynek korábban csak Libériában volt közvetlen afrikai érdekeltsége, nem kevés neokolonialista függőséget teremtett a független afrikai államok egyik-másikában különböző "segélyakciói" révén.

De a politikai és gazdasági befolyási szférák határain túl másfajta, többek között kulturális határok is válaszfalakat teremtenek Afrika földjén. Például a mohamedán Afrikában a népoktatás, ha van, jórészt a mecsetekben ill. a mecsetekhez kapcsolódó vallási iskolákban folyik, s nem is nagyon régen a Korán teológiáját, jogát, irodalmát művelő hagyományos típusú mohamedán egyetemek voltak az egyedüli felsőoktatási központok Afrika mohamedánok lakta területein, amelyekhez a Földközi-tenger partján fekvő arab államokon kívül a Szaharától délre eső szudán-néger országokat is hozzászámíthatjuk - le egészen Nigériáig és Kamerunig, vagyis majdnem az Egyenlítő vonaláig. Más világ kezdődik az Egyenlítő táján, Kongó és Kenya északi határánál. Itt bontakozik ki teljességében - bár persze azért már Közép-Afrika szudán-néger országaiban is szóhoz jut a mohamedanizmus mellett - a törzsi vallások és a keresztény missziók Afrikája, ahol a népoktatás, ha van, a "klasszikus kolonializmus" keretei között csak missziós iskolákban folyik, s aki nem jár iskolába, az pogány, de egyben analfabéta is marad. Középiskolák vagy egyetemek ebben a földi siralomvölgyben teljesen feleslegeseznek látszanak, miután az oktatás legfőbb tárgya - már nem a Korán, hanem a Katekizmus - elemi iskolai keretben is kellően elsajátítható. A politikai és vallási határokhöz kapcsolódnak sok tekintet-

^{+/} Peace Corps recruiting science teachers. Experienced teachers and aides needed for service in Africa, Asia and South America. (A "Békehadtest" természettudományos oktatókat toboroz. Tapasztalt tanárok és segédek szükségesek afrikai, ázsiai és délamerikai szolgálattételre!) = Chemical Engineering News (Washington), 1962. ápr. 16. 59-60.p. Lásd még: Tájékoztató 1962. 1-2. sz. 133.p.

ben a nyelvi határok is, amelyek a tudományos élet fejlődése szempontjából igen számottevő határvonalakként hatnak. Az arab nyelvterület a Földközi-tengeri arab államok határain túlterjed és az arab nyelvtudás bizonyos minimumával a mohamedán vallási iskolába járt más anyanyelvű afrikaiak jelentős része rendelkezik. Márpedig az arab az egyedüli népi nyelv Afrikában, amelynek tudományos tradíciói vannak, bizonyos mérvű modern tudományos és műszaki kifejezés-készlettel is rendelkezik már, s amelyen - eredetiben és fordításban - valamelyes modern tudományos tankönyv - és kézikönyv - irodalom is megjelent (elsősorban az Egyesült Arab Köztársaságban, de Algériában, Marokkóban, Tunéziában és másutt is).^{+/} Az arab nyelvterületen kívül - de részben persze azon belül is - a tudományos érintkezéshez pillanatnyilag csak a nagy világnyelvek valamelyike áll rendelkezésre; ezek a nyelvek pedig nem kis részben éppen azáltal váltak világnyelvekké, mert valamelyik multbeli vagy ma is aktív imperialista világhatalom a világ minden részén elterjesztette hódításai és gyarmatosításai révén. Nyilvánvaló, hogy a francia gyarmati uralom megszűnte után is még sokáig a francia nyelv lesz a tudomány nyelve, s ezzel együtt fennmarad a francia szakkönyvek, tudományos folyóiratok, tudóstársi és egyetemi kapcsolatok bizonyos rendszere is, amelyen keresztül a francia politikai, ideológiai és gazdasági befolyás érvényesülhet. Ugyanez a helyzet természetesen a volt brit gyarmati területeken, sőt - kisebb mértékben - az olasz vagy spanyol uralom alatt állott országokban is. Nyugat-Afrikában például mind a brit, mind a francia gyarmati uralom napja leáldozott, de azért a brit és francia regionális tudományos szervezetek rendszere változatlanul erősen rányomja bélyegét az ottani országok tudományos intézményhálózatára, köztük az olyan valóban függetlenségük eléréséért harcoló országokéra is, mint például Ghana. (Lásd a Függelékben a volt brit és francia nyugat-afrikai, a volt brit kelet-afrikai gyarmatok helyén támadt független afrikai államok intézményhálózatában a regionális szervezetekre vonatkozó adatokat.)

Már-már úgy tűnhetnék, mintha e sokféle egymást keresztező politikai, kulturális, vallási, nyelvi határon túl maga a természet is erőszakkal kétélféle osztotta volna ezt a világrészt a Szahara hatalmas sivatagi területével, hiszen a pusztaságtól északra barnabőrű emberek élnek, s délre tőle fekete bőrűek. A Földközi-tenger és a Vörös-tenger menti államok népe jórészt szemita és hamita nyelven beszélő barnabőrű, viszont a Szaharától és a Nilus forrásvidékétől délre terül el a szudán-négeriek földje, s ehhez csatlakozik, valamivel az Egyenlítő fölött és onnan a Jóreménység fokáig ugyyszólván egységes tömböt alkotva, a bantu-négeriek házája.

Van-e ilyen körülmények között értelme Afrikáról mint valamiféle történeti és kulturális egységről beszélni? A pusztá földrajzi megjelölésnél többet jelent-e, ha afrikai tudományról, afrikai politikai és gazdaságtörténetről, afrikai néprajzról, szociológiáról, antropológiáról, afrikai nyelvészetről, irodalom- és művészettörténetről, egyszóval az afrikanisztika tárgyról beszélünk?

Ez a kérdés ma konkrét tudományszervezési kérdésként merül fel, s röviden az *Encyclopaedia Africana* kérdésének nevezhető.

Nevezetesen 1962. december 12-én ült össze a Ghanai Egyetemen, Accrában az afrikanisták első nemzetközi kongresszusa, s ehhez csatlakozóan külön értekezletet tartanak ott a világ afrikanistái - az afrikai történelem és kultúra kutatói - a létrehozandó *Encyclopaedia Africana* tervének megvitatása végett. E nagy mű gondolata először az UNESCO és a Nigériai Szövetségi Kormány közreműködésével 1960. decemberében Ibadanba összehívott Afrikai Kulturális Szimpóziumon merült fel. Azóta már létrejött a Ghanai Tudományos

^{+/} Lásd ehhez az UNESCO 1962. október 15-27-re Kairóba kitűzött konferenciájának anyagát:

Stage d'études régional sur la bibliographie, la documentation et l'échange des publications dans les états d'expression arabe. (Regionális tanulmányi konferencia az arab nyelvű államok bibliográfiájáról, dokumentációjáról és kiadványcseréjéről.) UNESCO (LBA) Sem. 8. 1-16. 1961-62.

Akadémia támogatásával az Encyclopaedia Africana titkársága (Secretariat for an Encyclopedia Africana, P.O.Box 2797, Accra, Ghana), amelyet W.E.B. Du Bois, a nagyhirű amerikai néger tudós, Lenin-békédíjas, az Egyesült Államok Művészeti és Irodalmi Akadémiájának tagja és - egyebek közt - a Magyar Tudományos Akadémiának tiszteleti tagja vezeti.^{+/}

A vállalkozás célja az, hogy ma, amikor Afrika tudománya és egész kulturája újjáéled, s az afrikai népek öntudata és összetartozásának tudata számára egészen új fejlődési lehetőségek - bár a mai viszonyok közt korántsem csak egyértelműen kedvező fejlődési lehetőségek - nyílnak meg, akkor egy világméretű tudományos összefogással létrehozott enciklopédia foglalja egybe mindazt, amit Afrika és népei multjáról, jelenéről tudni lehet. Ez a mű szilárd tudományos alapot teremthet ahhoz, hogy az új afrikai államok megfelelően megtervezhessék államéletük, gazdaságuk és kulturájuk fejlesztésének irányait, megfelelő segítséget kaphassanak azok részéről, akik támogatni kívánják őket fejlődésükben. De talán még ennél is fontosabb az, hogy ez a mű az afrikai mult és jelen igazi arculatának tudományos feltárásával hozzájárulhat azoknak az imperialista és neokolonialista, vagy éppen ellenkezőleg autochtón, azaz Afrika földjén született nacionalista, ill. törzsi elfogultságok leküzdéséhez, amelyek politikai, gazdasági, nyelvi, vallási és faji megosztottságok mesterséges létrehívásával vagy fenntartásával ma még oly sokban akadályozzák az afrikai népek testvériségének, egységének és békéjének teljes arányú kibontakozását, sőt módot nyújtanak arra, hogy a világbékét fenyegető tüzfészeket szítsanak fel Afrika földjén azok, akik az egész emberiség békés fejlődésének és történeti előrehaladásának ellenségei.

Éppen ezért, mert Afrika esetében ilyen nagy térről van szó, öröndetes, hogy az Encyclopaedia Africana tervének támogatói között olyan nevekkal találkozunk egymás mellett, mint D.A. Olderogge professzor, a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Etnográfiai Intézetének vezetője, David E. Apter professzor, a Kaliforniai Egyetem Nemzetközi Tanulmányi Intézetének igazgatója, Antony N. Allott professzor, a Londoni Egyetem Keleti és Afrikai Tanulmányi Intézetének vezetője, Dr. Horst Drechsler, a Martin Luther Egyetem (Halle-Wittenberg) hírneves Afrika-történésze, vagy afrikai részről: Dr. Jomo Kenyatta, Nigéria alkotmányügyi és gazdasági tervezésügyi minisztere, Moussa Omar, a Mali Köztársaság Nemzeti Múzeumának igazgatója - és így tovább.^{++/}

Afrika felszabadult és felszabadulófélben lévő népei iránt sok rokonszenv és segítőkészség nyilvánul meg a nemzetközi tudományos világban, s általában a világ népei között. Ugyanakkor azonban bizonyos veszély is fenyegeti e népeket, elsősorban természetesen azok részéről, akik fenn akarják tartani a gyarmati uralmat azokon a területeken, ahol még fennáll, vagy újfajta, neokolonialista politikai, gazdasági - s nem kis részben: tudományos és kulturális - függőségek létrehozásával kívánják helyreállítani az imperializmus uralmát azokon a területeken, ahol annak gyarmati pozíciói roskadoznak vagy már össze is omlottak. De nemcsak ilyen külső fenyegetésről van szó. Az elnyomó és kizsákmányoló bőrének színe nemcsak Európában és Amerikában, hanem Afrikában is olyan színű lehet, mint az elnyomott és kizsákmányolté. Afrikai országoknak is megvan a maguk barna- vagy feketebőrű burzsoáziája, vagy - ami bizonyos tekintetben még rosszabb - barna- vagy feketebőrű feudális arisztokráciája, sőt netán rabszolgatartó törzsfőnöksége, amely saját hatalmának és gazdagságának növelésére szeretné kihasználni azt a szabadságot, amit a nép önmaga számára vívott ki. Előfordul, hogy az ilyen uralkodó osztályok vagy rétegek, még ha részt is vettek a népi felszabadításért vívott küzdelemben, annak győzelme után mégis a koloniális vagy neokoloniális restauráció érdekében dolgoznak,

^{+/} For cooperation toward an Encyclopedia Africana. (Az Encyclopaedia Africana érdekében való együttműködésért.) = Information Report from the Secretariat for an Encyclopedia Africana (Accra), 1962. 2. no. 1-8. p.

^{++/} For cooperation..., 4-7. p.

mert megrettennek a szabad nép erejének kibontakozásától, amellyel szemben saját hagyományos pozíciójuk megőrzése reménytelennek látszik. De előfordul az is, hogy ugyanezek az osztályok vagy rétegek most már szélsőséges nacionalistákként maguk törekszenek saját népükkel egyidőben felszabadult testvérnepek leigázására, vagy nem is nacionalista, hanem törzsi, vallási, nyelvi partikularizmusuk révén éket vernek minden ésszerű regionális ill. nemzetközi politikai, gazdasági és kulturális együttműködési tervbe, amivel Afrika különböző népei közös erőfeszítéssel helyzetük megjavítására törekszenek. Ez a fajta nacionalizmus ill. partikularizmus egyrészt életképtelen és a neokolonializmusnak kiszolgáltatott töredék- és parány-államok létrejöttére vezethet, másrészt megbonthat értékes fejlődési lehetőségekkel rendelkező kulturális és gazdasági egységeket, s gyarmatosítók nélkül is meghosszabbíthatja a gyarmati nyomorúságot. Elég emlékeztetni arra, hogyan robbantották szét 1959-ben szenegáli szeparatisták - francia tisztek jóteköny támogatásával - a Mali Államszövetséget. Így maradt a Mali Köztársaság tenger nélkül, s így vesztette el Szenegál szegényes gazdasága közvetlen kapcsolatát a Niger-folyó középfolysának nagy ívében fekvő termékeny területekkel. Pedig az új afrikai enciklopédia elmondhatja majd, hogy a 13-14. században a szudán-négerrek közös Mali Birodalma az Atlanti-óceántól - méghozzá éppen a szenegáli Dakartól - a Niger óriási félköréig terjedt; a 15-17. századig pedig a Songhai birodalom ugyanitt még virágzóbb életet teremtett, s azt az államhatárt, ami ma a Szenegálban és a Mali Köztársaságban élő szudán-négereket elválasztja egymástól, a múlt század közepe táján a francia gyarmatosítók hozták létre. Afrikának a gyarmatosítás kora előtti multjából, történeti és kulturális hagyományaiból van mit meríteniök a mai afrikai népeknek is! De itt van mindennél intőbb példaként az is, ami 1960-ban történt és azóta is folytatódóan történik Kongóban, s ami az imperialisták minden mesterkedése ellenére sem játszódhatott volna le ilyen formában, ha Katanga, Kivu, Kaszai különböző törzseinek és törzsfőnökeinek elvakult partikularizmusa, hatalmi mohósága nem játszik a fehér és fekete bőrű politikai kalandorok kezére.^{+/} Emlékeztet az is, hogy 1961-ben a Szovjetunió - s vele együtt India, Burma, az Egyesült Arab Köztársaság - miként emelte fel tiltakozó szavát Ruanda-Urundi feldarabolása ellen. Ennek is megvan a maga előtörténete: a 17. században a hamita batucsik, akik ma Ruanda földbirtokos arisztokráciáját alkotják, leigázták a bantu-néger bahutukat, akik 1959-ben tudomást szereztek a világ változásáról, fellázadtak földesuraik ellen, mire ezek a trópusi erdei harc összes titkaiban jártas törpe pigmeusoknak seregét küldték harcra jobbágyaik megfélemlítésére.

Rendkívül érdekes mármost, hogy Afrika egységének és megosztottságának problémája hogyan vált az Encyclopaedia Africana alapvető tudományos szerkezetének döntő kérdésévé, amikor a Du Bois akadémikus által vezetett titkárság megkezdte tárgyalásait az afrikanisták ama nemzetközi összefogásának érdekében, amely ezt a nagy művet hivatva van létrehozni. A titkárság első memoranduma erről így ír:

"Két ellentétes nézetet hallottunk, amely nagyjából megszabja az Encyclopaedia Africana elképzelhető terjedelmi határait: az egyik szerint a műnek a Szaharától délre eső Afrikára, tehát a "Fekete Afrikára" kellene szorítkoznia, s így ki kellene zárnia egyebek közt az egész arab nyelven beszélő Afrikát; a másik szerint a műnek nemcsak az afrikai kontinensre kellene kiterjednie, hanem az egész afrikai diasporára is, így többek között az afro-amerikai népre. Mi magunk úgy véljük, hogy az arany középut a két határvonal között húzódik. Pillanatig sem habozhatunk annak a nézetnek az elvetésében, hogy a Szaharától délre eső Afrikára kellene korlátoznunk magunkat. Az a felfogás, hogy a Szahara-sivatag áthatolhatatlan falat jelentett a Földközi-tengeri Afrika északon fekvő területei és a szudáni szavanna délen fekvő területei között, ma már ugyyszólván teljesen hitelét veszítette. Történeti, etnológiai, nyelvi és gazdasági kapcsolatok hosszú sora köti össze Afrikában az északi és déli részeket. Már 1 000 évvel időszámításunk kezdete előtt sokat használt kereskedelmi utak vezettek keresztül a sivatagon, s barlangi festmények mutatják ma is, hogy milyen lovaszszekerek jártak egykor arra. A középkori tevékaraván-kereskedelem azzal írta be nevét a történelembe, hogy a Szaharán keresztül Észak-Afrikába, onnan Európába, majd Keletre szállított dél-afrikai arany ama századok gazdaságának egyik döntően fontos alapját alkotta. Olyan magas fejlettségű királyságok, mint az egykori Ghana, átfogták a sivatag és a füves szavannák egész régió-

^{+/} For cooperation ..., 1-2. p.

ját; a Ghana Királyság északi területeit világos bőrű szanhadzsák, déli területeit sötét bőrű szoninkék lakták. Az Almoravidák birodalma Spanyolországtól a Nigerig terjedt. Mind a mai napig hausza-néger közösségek vannak fenn északon, Gadames táján, a Szahara északi részén, viszont suva-arab közösségek még olyan délen is, mint Nigéria. Az a nézetünk tehát, hogy a "Szaharától délre fekvő Afrika" félrevezető fogalom, s az Encyclopaedia Africana terjedelmének meghatározásában nem játszhatik szerepet. A másik alternatíva, hogy ti. az afrikai földrész népein kívül az észak- és délamerikai, valamint még másfelé is élő afrikaiakra is kiterjesszük az Encyclopaedia Africana körét, sokkal vonzóbbnak látszik. Ennek inkább gyakorlati, ti. a mű terjedelmi kereteiből eredő, és nem elméleti akadályai vannak. Mindazonáltal nemcsak erről van szó. Például az Egyesült Államokban élő négerek története bizonyos értelemben Amerika multjába tartozik, nem Afrikába: munkájukkal elsősorban Amerika fejlődéséhez és nagyságához járultak hozzá. Persze van az amerikai négerek történetének és kultúrájának sok oldala, amit az Encyclopaedia Africana aligha hanyagolhat el - így többek között a yorubu vallási maradványokat Braziliában, a tvi nyelv maradványait Jamaicában... Végeredményben tehát az Encyclopaedia Africana-nak alapvetően az afrikai kontinenssel kell foglalkoznia. Nyíltan afrocentrikusnak kell lennie, de nem szabad megfeledkeznie arról, hogy miként hat a külső világ Afrikára - sem pedig arról, hogy miként hat Afrika a rajta kívül álló világra!"^{+/}

Afrika és a külső világ kapcsolata, amiről e memorandum utolsó idézett mondata megemlékezik, igen jellemzően és sokoldalúan jutott kifejezésre az Afrika tudományos megsegítésével kapcsolatos nemzetközi konferenciákon, amelyek ez év folyamán lezajlottak. S most ezekről kell valamelyes áttekintést adnunk.

AFRIKA TUDOMÁNYOS SZÜKSÉGLETEI

1962. március 26-tól 30-ig Párizsban ülésezett az afrikai országok közoktatásügyi minisztereinek az UNESCO által rendezett konferenciája. Erre a tanácskozásra a Szovjetunió is elküldte két megfigyelőjét, s rendkívül érdekes és tanulságos módon éppen a konferenciához intézett üdvözlő beszédük szabta meg sok tekintetben a tanácskozás egész további irányát és eredményeit. Igaz, ezek az üdvözlő beszédek nagyon különböztek a nemzetközi konferenciákon megszokott ilyen tárgyú formális udvariassági felszólalásoktól - minden szavuk különös súlyt nyert a beszélők személye és az általuk képviselt egyedülálló történelmi tapasztalat által. A Szovjetunió ugyanis M. M. Mehti-Zadet és I. K. Belopedet, az Azerbajdzsáni ill. Ukrán Szocialista Szovjet Köztársaság közoktatásügyi miniszterét küldte el a maga képviselőjében az afrikai országoknak erre a konferenciájára.^{++/}

Mehti-Zade azzal kezdte beszédét, hogy rámutatott, mennyire hasonló problémák előtt állt annak idején az azerbajdzsáni, valamint az üzbég, turkmén, kazah és még sok más szovjet köztársaság népe, amikor a feudális, sőt sok tekintetben a gyarmati jellegű elnyomás alól felszabadulva hozzálátott közoktatásügyének, felsőoktatásának és tudományának kifejlesztéséhez. Analfabetizmus, mindennemű oktatási eszköz és oktatószemélyzet hiánya, a tudományos kutatás előfeltételéül szolgáló egyetemi és kutatóintézeti létesítmények,

^{+/} For cooperation... , 1-2.p.

^{++/} Konferenciya minisztrov prosvvescsenija sztran Afriki. Vüsztuplenie minisztra prosvvescsenija Azerbajdzsanzkoj SzSzR, nabljudatelja ot SzSzSzR na konferencii minisztrov prosvvescsenija sztran Afriki tov. Mehti-Zade M. M. Vüsztuplenie minisztra prosvvescsenija Ukrainzkoj SzSzR, nabljudatelja ot USzSzR na konferencii minisztrov prosvvescsenija sztran afriki tov. Belopeda I. K. (Az afrikai országok közoktatásügyi minisztereinek konferenciáján M. M. Mehti-Zade és I. K. Beloped elvtársak, az Azerbajdzsáni ill. Ukrán SzSzK. közoktatásügyi miniszterének, a Szovjetunió ill. az Ukrán SzSzK. megfigyelőjének beszéde.) (Informacionnűj Bjulleten' JUNESZKO (Paris), 1962. 113.no. 4-13.p.

tankönyvek, szakkönyvek teljes hiánya, az anyanyelvi tudományos és műszaki terminológia kialakulatlansága - mindez negyven év előtt pontosan ugyanolyan nehézségeket teremtett Azerbajdzsánban, Üzbekisztánban, Turkmenisztánban és Kazahsztánban, mint ma Afrika legtöbb országában. Viszont - mint Mehti-Zade elmondotta - az új afrikai államok helyzete ma bizonyos tekintetben kedvezőbb, mint annak idején az említett fiatal szovjet köztársaságoké volt. Mert azokat a Szovjetunió határain túlról nem segítette senki - ellenséges világ vette őket körül. Ma másként állnak a dolgok. Így például a Szovjetunió e pillanatban egymaga három főiskolai központot épít Afrika népei számára saját hazájukban (Etiópiában a bahar-darí 1 000 főt befogadó technikumot, Guineában a Conakry-i 1 500 főt befogadó politechnikumot, Maliban a 300 főt befogadó új oktatási központot), sőt ezenfelül saját egyetemein igen nagyszámu ösztöndíjas helyet bocsájt afrikai hallgatók rendelkezésére. Sőt még azt a könnyítést is nyújthatja nekik, hogy hazai éghajlatukhoz hasonló vagy ahhoz közelálló szovjet vidékek egyetemein, például Bakuban vagy Taskentben tanulhatnak, s a szovjet kormány gondoskodik róla, hogy idejük legyen egyetemi tanulmányaik megkezdése előtt a Szovjetunióban elsajátítani az orosz nyelvet vagy bármi egyéb ismeretet, amit hazájukban nem szerezhettek meg.

Igen nagy hatást tettek a konferenciára Mehti-Zade következő szavai:

"Magától értetődik, hogy e konferencia valamennyi résztvevőjét izgatja az a kérdés, miként lehetne az afrikai oktatásügy fejlődését meggyorsítani, pénzügyi és káder-kérdéseit, tankönyvgondjait megoldani. Nagyon jól tudjuk, hogy Önöknek segítségre van szükségük, de az is bizonyos, hogy egyetlenegy ország oktatásügyének finanszírozását sem lehet megoldani pusztán kívülről, az ország összes belső erőforrásainak mozgósítása nélkül... Hallottunk itt olyan nézetet is, hogy a fejlődés meggyorsítására fel kell használni a legmodernebb technikai eszközöket, stb. Mindez természetesen így van, de a tapasztalat azt mutatja, hogy a probléma megoldásának tulajdonképpeni kulcsa mégsem ez. Annak idején mi is kerestük a gyors megoldáshoz vezető utat, s felvetődött a kérdés: milyen nyelven oktassuk a nemzetiségi köztársaságok népét, orosz nyelven vagy saját nemzeti nyelvükön? Lenin kategórikusan arra az álláspontra helyezkedett, hogy a Szovjetunió összes nemzetiségeit anyanyelvükön kell oktatni, s mi az ő utmutatásai szerint azt az utat választottuk. S ezt a politikát követjük ma is, mert ezt tartjuk a legsikerültebb utnak milliók oktatására. Politikánkat a Szovjetunió több mint hetven nemzetiségének tapasztalatai igazolták. S mert így jártunk el, mintegy 10-15 év alatt a Szovjetunió számos népe, amelynek azelőtt még írása sem volt, nemcsak általános iskolákra, hanem anyanyelvén oktató főiskolákra, anyanyelvén működő akadémiákra is szert tett."

Mehti-Zade beszéde nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a konferencia határozatilag javasolta minden afrikai országnak: "kezdje meg ill. terjessze ki kutatásait és kísérleteit... az anyanyelven, valamint a más nyelveken történő alapfoku és középfoku oktatás legjobb módszereit illetően... s intézkedjék olyan irányban, hogy a második nyelvként oktatott nyelv a széles körben elterjedt nyelvek közül kerüljön ki," különös figyelmet fordítva most már a középiskolai oktatás fejlesztésére is, ami a felsőoktatás és ezzel a tudományos élet megfelelő feltételeinek megteremtéséhez s az országok szakemberellátásának biztosításához nélkülözhetetlenül szükséges.^{+/} A nyelvi kérdés - úgy, ahogy Mehti-Zade felvetette - a konferencia egyik központi kérdésévé, a népoktatás problémakörét messze meghaladó politikai és tudományos kérdéssé vált. Az imperialista hatalmaknak - mint már említettük - rendkívül nagy érdekeik fűződnek ahhoz, hogy a felszabaldult afrikai országokban az ő nyelvük maradjon az oktatás és a tudomány nyelve, hiszen ez hallatlanul megkönnyítheti egész ideológiai és gazdasági befolyásuk fenntartását volt gyarmataikon, sőt bizonyos értelemben szinte monopolisztikus hatalmi pozíciót biztosít számukra az ott kibontakozó kulturális - és nem is csak kulturális - fejlődés számos területén. Az, hogy a határozatban az anyanyelven történő oktatás került első

^{+/} A konferencia határozatait az UNESCO Végrehajtó Tanácsának 61 EX/4. és 61 EX/4 Add. 1962. ápr. 20. ill. 1962. máj. 19. jelzésű okmányai közlik. Lásd ehhez még:

MAHEU, René: La planification de l'éducation, exigence de notre temps. (Az oktatás tervezése, napjaink követelménye.) = Chronique de l'UNESCO (Paris), 1962. 5. no. 173-176. p.

L'enseignement en Afrique. (Afrikai oktatás) Uo. 187-189. p.

helyre s csak a második helyen szerepel a másnyelvű oktatás, illetve - óvatos megfogalmazásban - "egy széles körben elterjedt második nyelv oktatása" (ami tehát nem feltétlenül a volt gyarmattartó nyelve!) - ez már Mehti-Zade szavainak, illetve az abban kifejezésre jutott szovjet tapasztalatnak, végső soron pedig az alapvető lenini elgondolásnak a hatását mutatja. Jelentős szerepet játszott emellett Beloped miniszter Ukrajna nevében történt felszólalása, hiszen sokoldalúan alátámasztva Mehti-Zade fejtegetéseit, még arra is rámutathatott, hogy az Ukrán SzSzK terjesztette annak idején az ENSZ közgyűlése elé azt a történelmi fontosságú határozati javaslatot az analfabetizmus világméretű likvidálása érdekében megindítandó nemzetközi együttműködésről, amely a jelenleg már valóban hatalmas arányokat öltött akció kibontakozására vezetett. A konferencia egyébként - nyilvánvalóan a szovjet példa hatása alatt - az ENSZ-hez fordult azzal a kéréssel, hogy a világszervezet Afrikai Gazdasági Bizottsága (Economic Commission for Africa, ECA) által a szenegál Dakarban felállítandó Afrikai Gazdasági és Társadalmi Fejlesztési Intézet (African Institute for Economic and Social Development) külön osztályt kapjon, amely a népgazdasági tervek részeként vizsgálja az alapfoku oktatástól a felsőoktatásig terjedő egész oktatásügy fejlesztésének tervét. A konferencia saját hatáskörében is azt javasolta valamennyi afrikai ország kormányának, hogy tegyék népgazdasági terveik szerves részévé oktatásügyi apparátusuk fejlesztésének terveit, hiszen az egyetemek és főiskolák, sőt már a középiskolák hálózatának kiépítésénél érvényesítendő elvek a legszorosabban összefüggnek az ország gazdasági és technikai fejlesztésének terveivel.

Hogy itt milyen méretű problémákról van szó, azt néhány számadattal érzékeltethetjük. A konferencia megállapítása szerint egyedül a már korábban említett addisz-abebai oktatási terv 1961-ben 140 millió dollár hozzájárulást igényelt az afrikai alapfoku és - kisebb részben - középfoku oktatásügyi tervcélok megvalósításához az ENSZ nem-afrikai tagjai részéről. 1962-re 150 millió dollár, 1963-ra 260 millió dollár a támogatási szükséglet. Az Afrikai Gazdasági Bizottság 1962. február-márciusi negyedik ülészaka ezen adatok előzetes ismeretében már eleve határozatot hozott arról, hogy 1963-ban újabb, az 1961. évihez hasonló afrikai nemzetközi oktatásügyi értekezletet kell összehívni, hogy gondoskodni lehessen a deficitek fedezéséről. Az UNESCO-t e határozat meghozatalánál történetesen éppen P.I. Jersov, a szovjet vezérigazgató-helyettes képviselte.^{+/} Ettől teljesen függetlenül külön 31 millió dollár deficit adódik 1962-63-ban abból, hogy egyes afrikai államok nem tudják teljes egészében előteremteni azt a hozzájárulást, amit saját maguk vállaltak oktatásügyük fejlesztése érdekében; különösen azoknál az államoknál jelentkezik nagy mértékben ez az "extradeficit", amelyek nemcsak az alapfoku népoktatás, hanem a középfoku és szakoktatás, sőt a felsőoktatás terén is igen jelentős erőfeszítéseket tesznek már. Például: Ghana 3 millió dollár, Guinea 3,6 millió dollár, Nigéria 7,5 millió dollár - és így tovább.^{++/} Emellett számos egyéb költség is felmerül, érdemes például kiemelni az UNESCO Végrehajtó Tanácsának 1962. tavaszán tartott tanácskozási anyagából azt az adatot, hogy az afrikai államoknak nyújtott sürgős tudományos és oktatásügyi segélyeknek ez évi 2,1 millió dolláros alapjához (az un. "emergency programme"-hoz) a Szovjetunió egymaga 220 000, az Ukrán és a Belorusz SzSzK pedig még külön 28 000 ill. 11 000 dollárral járult hozzá. Ehhez képest egyébként Japán 10 000 dolláros vagy Ausztria 1 000 dolláros hozzájárulása - más kapitalista államokat is hozhatnánk felpéldaként! - feltűnően szerénynek mondható. Az igazán nem könnyű helyzetben lévő Kuba ötször annyit adott, mint Ausztria, Jugoszlávia 3 tanárképző teljes felszerelését és 10 tankönyv ingyenes kinyomtatását ajánlotta fel, viszont Belgium, Franciaország és Nagy-Britannia nevét hiába keressük egyelőre az UNESCO vezérigazgatójának jelentésében felsorolt adakozók között.

^{+/} Lásd: UNESCO 61 EX/30 Add. 1962. máj. 4.

^{++/} Lásd: UNESCO 61 EX/4 Add. 1962. máj. 9.

Persze egészen más nagyságrendű összegekkel kerülünk szembe, amint egy pillantást vetünk az UNESCO-nak az ENSZ Külön Alapja (Special Fund) segítségével finanszírozott akcióira, amelyek nem kis részben az afrikai tudományos kutatás és felsőoktatás (középiskolai tanárképzés, műszaki szakemberképzés, egyetemi oktatás, kutatómunka stb.) céljait szolgálják. S itt talán érdemes arra utalni, hogy az ENSZ Külön Alapja közgyűlési szerv, s ilyen módon kiadásainak nem csekély részét megint csak a Szovjetunió és a szocialista tábor államai viselik; a Szovjetunió egymaga az összköltségnek majdnem 14 %-át fedezi. A Külön Alap kormányzótanácsa által előjegyzésbe vett és jelenleg már jórészt folyamatban lévő ilyen természetű afrikai beruházások költségei a következők:

8 középiskolai tanárképző intézet (2 Nigéria, 1-1 Kamerun, Kongó-Barzaville, Elefántcsontpart, Mali, Szudán, Szenegál számára)	8 606 200 dollár
1 felsőfoku technológiai főiskola Líbia számára	1 106 000 dollár
1 műszaki kiképző iskola Marokkó számára	751 500 dollár
Az ugandai Kampalai Műszaki Főiskola bővítésére	1 159 000 dollár
Az Egyesült Arab Köztársaság Szabvány- és Mértékügyi Intézetének céljára	973 700 dollár
Tunéziai kutatásokra s a sósvízzel való mezőgazdasági öntözés problémájával kapcsolatban	971 800 dollár
Összesen:	13 568 200 dollár

Ezek már nem apró összegek, nem is szólva természetesen arról, hogy a Külön Alap korántsem csak Afrikában fedez ilyesfajta költségeket.^{+/} Tetemes összegeket emésztene fel természetesen az ENSZ kongói operációi által előidézett költségek is: Mobutu katonáinak ill. részben az ENSZ zászlója alatt ott táborozó amerikai meg egyéb csapatoknak hadműveletei, épületfoglalásai stb. teljesen szétzilálták az amúgy sem erős kongói tudományos és oktatási intézményhálózatot. Ennek fedezetére azonban a külön kongói operációs alap szolgál, s ehhez a Szovjetunió és a szocialista országok megtagadták hozzájárulásukat, hiszen egy imperialista és kolonialista akció romboló tevékenységével kapcsolatban felmerülő költségek igazság szerint csak a rombolókat terhelhetik.^{++/}

Mindenféle rendkívüli költségen, külön alapon és külön programon kívül persze ott vannak még a "rendes" előirányzott költségek: az UNESCO által Khartoumban (Szudán), Yaoundéban (Kamerun) és Accrában (Ghana) felállított regionális központok, amelyeknek az afrikai tanárképzés, tankönyv-előállítás, felső-, közép- és alsófoku oktatásügyi létesítmények megtervezése, tanszer- és műszerellátás megszervezése tekintében vannak igen nagy feladataik; az Afrikába küldött természettudományos, műszaki, nyelvi kiképzést nyújtó vagy tanárképzést irányító magas képzettségű szakemberek útjának finanszírozása - 1962. március 1-ig az UNESCO 63 ilyen tanerőt bocsátott az afrikai országok rendelkezésére, viszont az ugyanezen napig befutott kielégítetlen igénylések száma pontosan 999-et tett ki - és így tovább.^{+++/}

^{+/} Lásd a Külön Alap összes tudományos és oktatásügyi beruházásaira vonatkozó kimutatást az UNESCO Végrehajtó Tanácsa 61 EX/3. 1962. ápr. 20. jelzésű okmányában.

^{++/} Tanulmányos képet nyújt erről: UNESCO 61 EX/5. 1962. ápr. 16.

^{+++/} Otkrütie 61-j szeszszii iszpolnitel'nogo szoveta JUNESZKO. (Az UNESCO Végrehajtó Tanácsa 61. ülészakánai megnyitása.) = Informacionnűj Bjulleten, JUNESZKO (Paris), 1962. 114. no. 1-2. p. Lásd bővebben, országonként részletezett adatokkal: UNESCO 61 EX/3. 1962. ápr. 20.

Rendkívül figyelemreméltó eredményekre vezetett az a konferencia, amit 28 afrikai állam aktív részvételével 1962. január 14-e és február 6-a között rendezett az UNESCO Párizsban az afrikai államok tájékoztató eszközökkel való ellátása érdekében. Erre a konferenciára az UNESCO további 15 tagállama (köztük a Szovjetunió) és 20 nagy nemzetközi tudományos és kulturális szervezet küldte el megfigyelőit. Az alapot a konferenciához az ENSZ által kezdeményezett és valamennyi földrészre kiterjesztett vizsgálat adta, amely a világ különböző tájainak ujsággal, könyvvel, rádióval, televízióval és más információs eszközökkel való ellátottságát mérte fel. Afrikát illetően ez a vizsgálat kimutatta, hogy Afrika több mint 200 millió főnyi népességének 1 %-a jut ujsághoz, 0,5 %-a lát filmet, 2 %-a hallgat rádiót. Azoknak a száma, akik valamiféle tudományos ismeretterjesztési vagy éppenséggel tudományos kutatási dokumentációs forráshoz hozzáférhetnek, még ezrelékben sem fejezhető ki.^{+/} (Az ilyen adatfelvételek természetesen nem terjednek ki a gyarmattartó rétegre, vagyis az európai telepésekre, továbbá Afrika esetében a Dél-Afrikai Köztársaságra sem, amely egyébként nem tagja az UNESCO-nak és nem is volt soha, mert az UNESCO alapokmánya utalásokat tartalmaz az emberi jogegyenlőségre.)

A tájékoztató eszközöknek ez a hiánya Afrika esetében különösen súlyosan esik latba azért, mert számos afrikai országban a rendkívül ritkán lakott és óriási kiterjedésű területeken egyelőre nincs is más lehetőség nagyobb számú középfoku vagy felsőfoku képesítéssel rendelkező műszaki, egészségügyi stb. szakember kiképzésére, mint a levelező oktatás, az iskolarádió, a keskenyfilmek és szemléltető anyagok szétküldése, egyszerűen - mint mondani szokták - az audio-vizuális taneszközök alkalmazása. Erre az eredményre jutott egyébként már - 1961. szeptemberében - a tanganyikai Moshiban összeült trópusi-afrikai iskolarádiókonferencia is.^{++/} René Maheu-nek, az UNESCO vezérigazgatójának irányelvei alapján az "afrikai minimum" megvalósítása - 100 lakosra 5 rádiókészülék, 100 lakosra 10 ujságpéldány, 100 lakosra 2 mozilátogató - 360 millió dollár befektetést igényelne, s a párizsi tájékoztatásügyi konferencia programja szerint ennek 2/3-át maguknak az afrikai államoknak kellene előteremteniük, míg a hátralévő 120 millió dollárt az Afrikán kívüli országok bocsájtanák rendelkezésre.

De még az ilyen százmillió dolláros nagyságrendű adatok is eltörpülnek, amint rátérünk az afrikai országok közvetlen tudományos kutatási, egyetemi és főiskolai tudományos oktatási, közép- és felsőfoku műszaki szakember-képzésének szükségleteivel kapcsolatos hivatalos bejelentések tárgyalására.

Mint ismeretes, az UNESCO már jó ideje négy nagy regionális központot tart fenn a fejlődésükben visszamaradt országokkal való tudományos együttműködés előmozdítására, s ezeknek egyike Afrikában, és pedig Kairóban működik. Ugyancsak Kairóban ült össze 1960. végén a "Közép-Kelet" (Middle East) tudomá-

^{+/} Le développement des moyens d'information en Afrique. (A tájékoztatási eszközök fejlesztése Afrikában.) = Chronique de l'UNESCO (Paris), 1962. 3. no. 102-106. p.

Plan JUNESZKO po razvitiju sredstv informaci vo vszem mire. (Az UNESCO terve a tájékoztatási eszközök fejlesztésére az egész világon.) = Informacionnűj Bjulleten' JUNESZKO (Paris), 1962. 113. no. 1-2. p.

^{++/} BEBEY, Francis: La radio éducative en Afrique tropicale. (Az iskolarádió a trópusi Afrikában.) = Chronique de l'UNESCO (Paris), 1961. 12. no. 464-466. p.

nyos és kutatási együttműködési konferenciája,⁺ amely egyebek közt éppen az új afrikai államok tudományos intézményhálózatának problémáit is tárgyalta. A helyzet akkor már olyan súlyosnak tűnt, hogy az UNESCO 1960. évi közgyűlése felhatalmazta a világszervezet vezérigazgatóját az afrikai tudományos kooperáció külön irányítószervének felállítására, amely az UNESCO párizsi központi titkárságán működik.⁺⁺ Ide futnak be mármint az afrikai országok jelentései fent említett tudományos, valamint általános kulturális és oktatási ügyi szükségleteiről is. Az erre vonatkozó kimutatásokat hónapról-hónapra külön rovatban közli a világszervezet egyik folyóirata, a *Chronique de l'UNESCO*.

Mutatóba néhány tétel a folyóirat megfelelő számának megjelölésével:

"Tanganyika. Dar es Salaam-i Egyetemi Kollégium jogi kara, amely egész Kelet-Afrika hallgatóit fogja befogadni, pénzügyi segítséget kér könyvtárának megalapításához... A hiány: 10 000 font sterling. (1962.1.no.)

"Nigéria. 200 gimnáziumi tanárra van szükség a szövetségi és regionális oktatásiügyi minisztériumok szolgálatára, nevezetesen 75 természettudományos, 55 matematikai, 55 modern nyelvi és 15 általános oklevéllel rendelkező tanóra." (1962.1.no.)

"Dahomey. Audio-vizuális anyagra van szükség, nevezetesen 50 diaprojektív-vetítőgépre, 12 epidiaszkópius vetítőgépre... 500 fényképezőgépre... 10 keskenyfilm-vetítőgépre... 10 keskenyfilm-felvevőgépre... 500 trópusi rádióvevőkészülékre áramfejlesztő berendezéssel... 3 000 diaprojektív-készletre..." (1962.1.no.)

"Gabon. ... 1962-66-ra pénzügyi téren 18 156 300 dollár... Továbbá: 2 tudományos laboratórium á 10 000 dollár az Oyemben lévő kollégium, 2 további tudományos laboratórium a Port Gentilben lévő kollégium számára á 10 000 dollár... Kollégiumi lakótermek Oyemben 300 férfi és 80 női hallgató számára 800 000 dollár értékben, Makokouban 100 férfi számára 120 000 dollár értékben, 100 férfi számára Lambarénében 120 000 dollár értékben. Új kollégium felállítására Woleu-N'tem helységben 306 000 dollár..." (1962.4.no.)

"Gambia. ... 72 lakás professzorok elhelyezésére á 1 000 font sterling, azaz 72 000 font sterling... Az összes tanszereket és audio-vizuális segédeszközöket importálni kell. Az asztalokat helyben is elő lehet állítani, importált fából, de fémasztalok előnyösebbek, mert a faasztalok karbantartása költséges... Semmiféle tankönyv-produkció az országban nincs. Az összes tankönyvek angol nyelvűek és importárak. Az 1962-65 évi előirányzat évente 20 000 tankönyv, de nem bizonyos, hogy Gambia elő tudja teremteni a szükséges pénzügyi alapokat." (1962.5.no.)

"Kenya. 1963-ig 1 351 új iskolára van szükség, az 1962-67-ig terjedő időben 1 280 új iskolára, továbbá ugyanaddig 184 új tanárképző osztály felállítására... Műszaki és kereskedelmi oktatás céljára ugyanaddig 27 új létesítményre, egyenként 119 000 font sterling beruházási költséggel (professzorok lakását beleértve), 21 760 font sterling anyagköltséggel és évente 38 000 font sterling működési költséggel. (1962.5.no.)

Minden ilyen segélykérelem mögött a koloniális imperializmus rémtetteinek regénybeillő sorozata húzódik meg. Például, miért kell az egyedüli "tanfelszereléshez", ami Gambiában előállítható, ti. a faasztalokhoz importálni a fát? Hiszen Gambia a nyugat-afrikai tengerparton fekvő, trópusi erdőktől övezett brit gyarmatocská. Ez persze igaz, csak hogy a Bács-Kiskun megyénél valamivel nagyobb, de Csongrád megyénél

⁺ Az ENSZ és az UNESCO anglo-americo-centrikus terminológiája szerint a Közép-Kelet Észak-Afrikát és Elő-Ázsiát öleli fel. S hogy ez esetben mi a Közel-Kelet, azt nem is nehéz kitalálni - a Közel-Kelet Európában van, mégpedig a Balkánon! Enyhén szólva ideje volna, hogy világszervezetek, amelyeknek tag-ságát többségileg "közel"-, "közép"- és "távol"- keleti államok alkotják, ne Londont vagy New Yorkot tekintsék hivatalból a világ közepének, ahonnan a közelség vagy a távolság számítódik. Figyelemreméltó, mennyire megegyezik ez a hivatalos ENSZ- és UNESCO-szóhasználat azzal, amit az "amerikai nyelv" egyik közismert szótárának utolsó kiadása "Middle East" és "Near East" címszó alatt meghatároz: Webster's New World dictionary of the American language (Webster Újvilág-szótára az amerikai nyelvről), Cleveland, New York, 1959. The World Publishing Co. 931. és 980. p.

⁺⁺ Les postes de coopération scientifique de l'UNESCO. (Az UNESCO tudományos együttműködési állomásai.) = *Chronique de l'UNESCO* (Paris), 1961.12.no. 454-457.p.

valamivel csekélyebb népességű Gambia gyakorlatilag csak földimogyorót termel a Gambia Oilseeds Marketing Board számára. Ennek kedvéért ki kellett irtatni a Gambia-folyó két partján fekvő erdők nagy részét. Ami mégis megmaradt, az a lápos folyóparton és mocsaras vidéken tenyésző mangrove-fa, amiből éppoly kevésbé lehet asztalt készíteni, mint a szomorufűzből, meg a borassus-pálma, ami viszont az építkezéshez kell. S miért közli Gambia azt, hogy azért mégis jobb volna fémasztalokat importálni? Azért, mert a földimogyoró monokultúra révén úgy elszaporodtak a férgek és egyéb kártevők, hogy fatárgyakat igen nehéz karbantartani, még ha importált fából el is lehet őket készíteni az ország területén. Itt, ilyen mélyen kezdődnek Afrika tudományos problémái...

Persze a helyzet azért mégsem teljesen vigasztalan, mert hiszen az UNESCO-folyóirat ugyan-ezen rovata ilyesfajta híreket is közöl:

"A rendkívüli program céljára már felajánlott segélyek:... Belorusz SzSzk: Hitelek oktatási anyagoknak és felszereléseknek a Szovjetunióban való megvásárlására, szakembereknek Afrikába küldésére, valamint másfajta támogatások céljára, amelyeket Afrika országai kérnek... Kuba: Hitelek. India: Hitelek... Egyesült Arab Köztársaság: Hitelek 13 oktatónak az Egyesült Arab Köztársaságban való toborzására. Sierra Leone: Hitelek. Svájc: Hitelek. Ukrán SzSzk: Hitelek oktatási anyagoknak és felszereléseknek a Szovjetunióban való vásárlására, szakembereknek Afrikába küldésére, valamint másfajta támogatások céljára, amelyeket Afrika országai kérnek. Szovjetunió: Hitelek oktatási anyagoknak és felszereléseknek a Szovjetunióban való vásárlására, szakembereknek Afrikába való küldésére, valamint másfajta támogatások céljára, amelyeket Afrika országai kérnek..." (1962.1.no.)

Érdekes egyébként, hogy vannak országok, amelyek eddig igen kevés segítséget nyújtottak Afrika tudományra éhes népeinek, viszont uralaik máris sokallják azt a segítséget, amit e népek másoktól kaptak. A Német Szövetségi Köztársaság egyik ismert gazdasági folyóirata, a Wirtschaftsdienst például a közelmúltban egész cikksorozatot szentelt annak a kérdésnek, vajon nem idézhet-e fel "veszélyeket" a fejlődésükben elmaradott országok tudományos és műszaki megsegítése, hiszen ez piacok elvesztésére vezethet, továbbá "a segélyezési statisztika mellett - ezt sohase felejtsük el - a nyersanyagok árait, a kereskedelmi kikötéseket, a devizaárfolyamokat is olvassák az emberek".^{+/} Belga részről viszont kifejtik, hogy "hála kongói bányáinak, Belgium a század kezdete óta különleges ismereteket szerzett a rádióaktív anyagokkal kapcsolatban, sőt hosszú ideig monopóliumot élvezett a rádium és uránium területén, de ma már a shinkolobwei urániumérc-bányák kimerültek", s ezért nem célszerű Kongóra jelentékeny pénzt áldozni, hanem jobb befektetés, ha az Euratom kutatóközpontjait - persze elsősorban a Belgiumban fekvőket - fejlesztik. S ezt nem más mint Jacques Errera professzor írja, Belgium atomenergia-kormánybiztosa.^{++/}

Egyébként a franciák semmivel sem tartják kevesebbre az afrikai rádióaktív nyersanyagok kiakná-zása és kezelése terén szerzett szakértelmüket a belgákénál, s a francia Atomenergia Bizottság hivatalos lapjának legújabb száma terjedelmes cikksorozat keretében szinte tüntetően számol be arról, hogy milyen nagyarányú munkálatok folynak francia tőkével és francia tudományos expedíciók közreműködésével a külön-

^{+/} Der Masstab für den Erfolg der Entwicklungshilfe. (A fejlesztési segítség sikerének mértéke.) = Wirtschaftsdienst (Hamburg), 1962. 3.no. 95.p. - Ugyanebben a számban: In welcher Form und an welcher Stelle hat sich die Entwicklungshilfe am besten bewährt? (Milyen alakban és hol vált be legjobban a fejlesztési segítség?), 96-104.p.; Zwischenbilanz der Entwicklungshilfe. (A fejlesztési segítség közbenső mérlege.) 96-111.p.; Industrialisierungshilfe - Und was danach? (Ipari segítség - És utána?) 112-120.p.

^{++/} ERRERA, Jacques: Die Entwicklung der belgischen Atompolitik. (A belga atompolitika fejlődése.) = Die Atomwirtschaft (Düsseldorf), 1962. 6.no. 281-285. - A folyóirat egész száma Belgiumnak az Euratom keretében betöltött szerepével foglalkozik, s hihetetlenül szemérmetlen nyíltsággal tárja fel az egész kongói kérdésnek az imperialista atompolitikával való kapcsolatát - teljes cinizmust tanúsítva mind az atom-probléma tudományos vonatkozásaival, mind Kongó szerencsétlen népeinek sorsával szemben.

bőző volt francia gyarmatokon az új uránium-, tórium- és berillium-lelőhelyek feltárása érdekében.^{+/} Ugyanakkor a belgák - megirigyelve a franciák jól kiépített afrikai dokumentációs szervezetét - kísérletet tesznek arra, hogy az afrikai gazdasági és szociális dokumentáció új "nemzetközi központját" hozzák létre Brüsszelben.^{++/} Amerikai részről viszont az evanstoni Northwestern University-t igyekeznek az afrikánisztika tudományos központjaként népszerűsíteni, s a Ford Alapítvány nem kevesebb mint 1 300 000 dollárt bocsátott rendelkezésre az egyetem afrikai tanulmányi programja (Program of African Studies) számára.^{+++/} Amint látható, az imperialista hatalmak egyszeriben rendkívül nagy érdeklődést tanúsítanak az afrikai gazdasági, szociális és kulturális viszonyok fejlődése iránt, s csak sajnálni lehet, hogy ez az érdeklődés - valamint a sokat hangoztatott "segítőkészség" - nem nyilvánult meg már korábban, nevezetesen akkor, amikor ezek a hatalmak még Afrika korlátlan urai voltak...

Az első világháború előtt csak két független állam volt Afrika földjén: Etiópia és Libéria. A két világháború között az afrikai népek független államainak száma egyetlen eggyel, Egyiptommal gyarapodott, s a második világháborút követő első évtizedben ismét eggyel, Libiával. 1956-ban aztán megindult a "láncreakció" - 1962 őszéig nem kevesebb mint 28 új államalakulat jött létre a volt afrikai gyarmatok helyén. E robbanásszerű fejlődés láttán az ember haljamossá válhatna arra, hogy lebecsülje a kolonializmus megmaradt afrikai pozícióinak jelentőségét. Ez azonban megengedhetetlen, amint erre a Szovjetunió Tudományos Akadémiája világ gazdasági és nemzetközi viszonyokkal foglalkozó kutatóintézetének folyóirata éppen egyik legutóbbi számában felhívta a figyelmet.^{++++/}

Először is a kolonializmus "kis gócai", amik Afrikában megmaradtak, távolról sem olyan nagyon kicsinyek. Végeredményben a földrajzi értelemben vett Dél-Afrika egész területén ma még gyakorlatilag töretlenül áll a gyarmati uralom, nevezetesen annak legszörnyűbb rémuralmi formája: a brit-bur és a portugál. A Dél-Afrikai Köztársaság egész államterületén, amelybe az általa az ENSZ lagymatag tiltakozása ellenére bekebelezett Délnyugat-Afrika is beletartozik, nemkülönben a Nagy-Britannia kezén maradt Brit Dél-Afrikában és Rhodéziai-Nyaszaföldi Szövetségben, végül pedig a portugál Angolában és Mozambiqueban a kolonializmus hőskorára emlékeztető vagy még azon is túltevő fajüldözés és elnyomás uralkodik. Márpedig ezzel egy olyan területet irtunk körül, amely a 10. szélességi foktól délre eső hatalmas afrikai háromszöget foglalja magában, ahol ma még egyetlen afrikai ember sem szabad! Angolához és Észak-Rhodéziához csatlakozik a volt Belga-Kongó földje, s hogy ott mi megy végbe, arról itt nem is kell bővebben szólnunk. A Kongótól keletre, északra és nyugatra azután már tényleg nincs túl sok gyarmati ország Afrikában, ha a Spanyol és Francia Szahara hatalmas, de persze igen ritkán lakott területét nem számítjuk: Kenya minden jel szerint hamarosan követni tudja Tanganyika és Uganda példáját, s ezzel a kelet-afrikai szárazföldön teljesen likvidálódik a brit gyarmatbirodalom, amelyből Nyugat-Afrikában már csak a kis Gambia, Észak-Afrikában pedig semmi sem maradt meg. Ezenfelül pedig már csak néhány francia, spanyol és portugál enklávéról, valamint aprócska szigetről emlékezhethetnénk meg - a többi terület Afrika 32 független államáé.

^{+/} GOUA, A.: Le Commissariat à l'Energie Atomique à Madagascar. = Commissariat à l'Energie Atomique. Bulletin d'informations (Saclay), 1962. márc. 5-10. p.

CARALP, J.: L'ensemble Belafa-Betioky. (A Belafa-Betioky kombinát.) = Uo. 11-18. p.

BLANGY, B.: Les recherches minières du C.E.A. en Afrique. (Az Atomenergia Bizottság kutatásai Afrikában.) = Uo. 19-26. p.

^{++/} Centre International de Documentation Économique et Sociale Africaine. (Az afrikai gazdasági és szociális dokumentáció nemzetközi központja.) = C.I.D.E.S.A. (Bruxelles), 1962. szept.

^{+++/} World spotlight is on African studies. (A világ fényfókuszja az afrikai vizsgálódásokra irányul.) = Today at Northwestern (Evanston), 1961. 2. no. 1-4. p.

^{++++/} LEBEDEV, I.: Melüe ocsagi kolonializma. (A kolonializmus kis gócai.) = Mirovaja Ékonomika i mezsdunarodnue otnosenija (Moszkva), 1962. 5. no. 106-108. p.

Viszont ha ezeknek a függetlensége nemzetközileg elismertnek is mondható, hiszen most már egytől-egyig az ENSZ - és emellett az UNESCO - teljes jogu tagjai, azért ez még nem jelenti, hogy volt gyarmattartóknak sok tekintetben, nem utolsósorban tudományos életüket illetően ne volna ma még a legtöbb esetben igen nagy befolyásuk - vagy éppenséggel hatalmuk - területükön. S mielőtt rátérnénk e 32 független afrikai állam tudományos intézményhálózatának ismertetésére, erről kell még néhány szót szólnunk.

AZ AFRIKAI TUDOMÁNYOS INTÉZMÉNYHÁLÓZAT ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

A formai alkotmányjogi vagy nemzetközi jogi kategorizálás Afrika független államait illetően keveset mond. Ghana például gyarmati sorból való felszabadulása után is megmaradt a Brit Nemzetközösség tagjának, mégis egyike az új Afrika legszabadabb államainak, amely igen gyors ütemben fejleszti tudományos intézményhálózatát, s annak sok intézménye ma már teljesen független a britek által fenntartott nyugat-afrikai regionális tudományos intézményhálózattól. Ezzel szemben a Ghanától nem messze fekvő Libéria a modern időkben formailag sohasem volt gyarmati terület, hiszen 1822-ben amerikai "filantrópok" alapították felszabadított és Afrikába visszatelepített rabszolgáik számára, s a "Szabad és Független Libéria Köztársaság"-ot már 1847-ben megalapították. Hanem azért csak egy pillantást kell vetni Libériának a dokumentációnk Függelékében közölt általános és tudományos intézményhálózati alapadataira, hogy lássuk: e kis néger-köztársaságban az amerikai dollár ma is törvényes fizetési eszköz az ország saját pénze, a libériai dollár mellett, felsőoktatási intézményei majdnem kivétel nélkül amerikai társaságok - többnyire amerikai missziók - intézményei, s Afrikának ez a legrégebbi független állama csak 1956 januárjában jutott el a szabadságnak arra a fokára, hogy egyáltalán "elismerhette" a Szovjetuniót és felvehetette vele a diplomáciai kapcsolatot.

Az Egyesült Arab Köztársaságot kivéve, ahol ma már igen számottevő arab nyelvű modern tudományos élet alakult ki, bár azért tulnyomórészt még mindig angol és - kisebb részben - francia a tudomány nyelve, tulajdonképpen ma még az afrikai népek valamennyi független államában gyakorlatilag a volt gyarmattartók nyelvén folyik csak a tudományos tanácskozás és a modern értelemben vett tudományos oktatás. Ez természetesen egyben azt is jelenti, hogy egyelőre még tulnyomórészt a volt gyarmattartók tudományos szakkönyvei és szakfolyóiratai szolgáltatják az illető országokba folyó munka dokumentációs és publikációs bázisát. A Brit Nemzetközösség és a Francia Közösség afrikai regionális tudományos szervezetei - mint a Függelék adataiból kitűnik - ma még számos olyan független afrikai államra is kiterjednek, amely már nem tagja ezeknek a sajátos összetételű szervezeteknek. (Alig több, mint egy éve még egymás mellett ült a Brit Nemzetközösség Tanácsában Verwoerd, a Dél-Afrikai Unió néger- és hindu-üldözött miniszterelnöke, Balewával és Nehruval, Nigéria és India miniszterelnökeivel.) Továbbá, ahol efféle állampolitikai kapcsolatok meg is szakadtak, megmaradhattak az államgazdaságiak, például vámuniók vagy valutáris uniók alakjában. A "CFA-frank", vagyis a francia-afrikai közösségi frank több olyan független afrikai állam egyedüli törvényes fizetési eszköze, amely kilépett a Francia Közösségből. Az ilyen természetű függőségek ismerete hozzátartozik az ország tudományos életének ismeretéhez, ezért közöljük a Függelékben minden állam alapadatai közt a pénzegységét is. A vallási adatok viszont azért szerepelnek összeállításunkban, mert ezek nélkül például a felsőoktatási intézményhálózat nem tekinthető át megfelelő módon: a hagyományos típusú mohamedán egyetemek és főiskolák például csak igen kis részben és csak a legújabb időben nyújtanak mai értelemben vett tudományos kiképzést, legfőként a Korán teológiájának, jogának és filológiájának oktatóintézményei; az afrikai keresztény missziós intézmények szintén külön típust jelentenek Afrika tudományos és felsőoktatási intézményhálózatában.

Egészenbénve azt mondhatjuk, hogy a gyarmati igazgatás és termelés fenntartásához nélkülözhetetlen tudományos intézményeken, például geológiai felvételező központokon, trópusi orvostudományi, ill. állat- és növényegészségügyi kísérleti állomásokon kívül Afrikának természettudományos vagy műszaki tudományos kutatóintézetei - az európai telepések lakta kevés nagyvároson kívül - a legutóbbi időig ugyyszólván egyáltalán nem voltak. Adatösszeállításunkból látható, hogy majdnem valamennyi ilyen intézmény 1950. után, sőt leginkább csak 1956 után, az afrikai népek felszabadulási láncreakciójának robbanásszerű kibontakozásával jött létre. Majdnem ugyanez egyébként a helyzet egyetemi és műszaki főiskolai vonalon, amennyiben a valóban nemzetközi standardoknak megfelelő oktatást nyújtó intézményeket vesszük figyelembe. Másként alakult azonban a társadalomtudományok sorsa. Afrika történeti és néprajzi kincseinek kifosztása céljára egészen távolos és európaiak által egyáltalán nem lakott őserdei és sivatagi területeken is nagyarányú kutatásokat kellett folytatni, muzeumokat és ásatási központokat kellett létrehozni. Ez a magyarázata annak, hogy az afrikai tudományos intézmények regiszterében olykor a "legsötétebb Afrikában" váratlanul nagymultu archeológiai és etnológiai tudóstársaságokra, egészen különleges könyvtári és muzeumi létesítményekre bukkanunk. Egyébként - mint a Függelékéből látható - ezek közül sokat ma is a volt gyarmattartók diplomáciai miszsiói tartanak fenn az új afrikai államok területén.

Külön pontot érdemelnek - s kapnak is adatösszeállításunkban - azok a különleges "tudományos központok", amelyeket az imperialista hatalmak kulturkapcsolati s tájékoztatási szervei - a British Council, az Alliance Française, az U.S. Information Service stb. - tartanak fenn a független afrikai államok legtöbbszörében, illetve ma már a "felszabadulásra gyanus" gyarmati területeken is. Talán mondani sem kell, hogy ezek a központoknak korántsem csak tudományos feladataik vannak. Viszont mégsem elhanyagolható az a szerep, amit az új Afrika tudományos életében játszanak, mert az imperialisták - egyáltalán nem oktan előrelátással - úgy vélik, hogy egy s más befektetést megér az, ha megfelelő szakkönyvtárak, dokumentációs, mértek-, szabvány- és műszer-szolgálatok, valamint más hasonló támaszpontok létesítésével bevezetik és begyökereztetik tudományuk, technikájuk, iparuk produktumait az afrikai tudományosság szűzföldjein.

Az a száraz adatösszeállítás, amit dokumentációnk Függelékében az afrikai tudományos intézményhálózat jelenlegi állapotáról bemutatunk, végső soron megrendítő képet nyújt. Megrendítő ez a kép egyrészt azért, mert eredményében láttatja azt a pusztítást, amit az imperializmus és a kolonializmus egy hatalmas földrészen véghezvitt - a Szaharánál sokkal nagyobb tudományos és kulturális sivatagokat teremtve. Megrendítő másrészt azért, mert ugyancsak eredményében láttatja azt, ahogy a gyarmati élet hihetetlen mélypontjáról elindult és szabadságharcuk során példátlan szenvedésen, vérvesztésen átment afrikai népek, amint egy lélegzetnyi szabadsághoz jutottak, milyen hihetetlen szomszussággal vetették rá magukat a tudomány forrásaira, s milyen figyelemreméltó tudományos és felsőoktatási intézményhálózatot tudtak egyik-másik országukban felépíteni a felszabadulásuk óta eltelt négy-öt év vagy még rövidebb idő alatt. Bár adatösszeállításunkban igyekeztünk többféle adattal érzékelteni, hogy ezek az intézmények milyen szinten működnek, természetesen figyelembe kell venni, hogy "főiskola", "kutatóintézet" és más eféle kifejezések, amik adatösszeállításunkban előfordulnak, számos esetben nem a mi hazai, ill. európai viszonyaink között így nevezett intézmény-típusoknak megfelelő szervezettségű és felszerelésű intézményekre utalnak. A mai afrikai tudományos élet feltételei mellett sokszor még csak a kezdeményezést, a szándékot képviseli az, ha egy újonnan alapított kis tudományos intézmény felveszi a "főiskola" vagy "kutatóintézet" nevet. Viszont ugyancsak számos esetben most már látjuk, hogy a pár év előtti kezdeményezés és szándék azóta meg is valósult. Több független afrikai államnak ma már olyan egyetemei és kutatóintézményei vannak, amelyek minden tekintetben állják az összehasonlítást Európa vagy Amerika hasonló intézményeivel.

Ismételten utalunk végül még arra is, hogy most következő enciklopédikus adatösszeállításunk Afrika tudományos intézményhálózatáról semmiképen sem teljes - ilyen teljes adatösszeállítás az Encyclopaedia Africana létrejötte előtt aligha is lesz lehetséges-, de főbb vonalaiban talán mégis utmutatóul szolgálhat az afrikai tudományosság jelenlegi szervezéséhez.

*
* * *

Mint már említettük, e dokumentációs áttekintésünk és adatösszeállításunk azokban a napokban került nyomdába, amikor a magyar kormányküldöttség elindult afrikai útjára, s Accrában összeült az afrikánisták első nemzetközi kongresszusa, amelyhez az Encyclopaedia Africana-val foglalkozó nemzetközi értekezlet csatlakozott.

Mindezeknek az eseményeknek az új Afrika tudományos életére és az afrikai tudományos intézmények nemzetközi kapcsolataira való kihatásáról Tájékoztatónk következő számaiban igyekszünk megfelelő kiegészítő dokumentációt nyújtani.

FÜGGELEK

Enciklopédikus adatösszeállítás az afrikai népek 32 független államának tudományos és felsőoktatási intézményeiről, valamint a gyarmati területek megfelelő viszonyairól

I. FÜGGETLEN ÁLLAMOK

1. ALGÉRIA (République d'Algérie)

Terület: 295 100 km². Lakosság: 9 925 ezer fő. Főváros: Alger (806 ezer fő). Pénzegység: francia frank (1962 októberében).

1962 őszén függetlenné vált köztársaság. Az Arab Liga tagja. 1954 óta fegyveres harcban állt szabadságáért; Franciaország az anyaországi terület külön törvényhozó testülettel rendelkező részeként igazgatta 1947 óta ezt a régi gyarmatbirtokát. A tengerpart termékeny mezőgazdasági terület; az Atlasz-hegységben bányák vannak, de az ipar csekély. Gyengén fejlett agrárország. A népesség 73%-a arabul beszélő arab-berber keverék; 17 %-a berber (hamita berber tájnyelveken beszél), 10 %-a franciául beszélő európai, aki részben francia, részben spanyol vagy olasz származású. Az arabok és berberek mohamedánok, az európai lakosság nagyrészt katolikus. Az afrikai népesség 80 %-a analfabéta; iskolaköteles kora gyermekeinek csak 12 %-a jár iskolába, főleg Korán-iskolába. Az Algeri Egyetem hallgatóinak eddig csak kb. 10 %-a volt afrikai, viszont elég jelentős számú arab-berber értelmisége francia egyetemeken szerzett oklevelet, úgyhogy - afrikai viszonyokhoz képest - az ország aránylag tekintélyes számú tudományosanképzett szakemberrel rendelkezik, bár a háború nagy pusztítást végzett ezeknek soraiban is. A francia és az algériai kormány között 1962 októberéig még nem zajlottak le azok a tárgyalások, amelyeknek feladata tisztázni, hogy a francia állam milyen tudományos és felsőoktatási intézményeket kíván továbbra is fenntartani az Algériában élő franciák számára, s melyek azok az intézmények, amelyeket az algériai kormány saját kezelésébe vesz át, megszüntet, vagy másokkal helyettesít. A francia kormány 1962 augusztusában külön rendelettel egy új, önálló költségvetéssel rendelkező intézményt létesített, amelynek neve: Egyetemi és Kulturális Hivatal Algéria Számára (Office Universitaire et Culturel pour l'Algérie, Paris). Ennek tanácsában a francia tervek szerint az algé-

riai kormányzat képviselői is részt vennének, s ez volna hivatva a megfelelő megoldás biztosítására. Mivel Algéria önálló állami apparátusa 1962 októberében még kialakulóban volt, az alábbi összeállítás csak az addig fennállott állapotokat tükrözheti.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ Antropológiai, Östörténeti és Néprajzi Kutatások Algériai Központja (Centre Algérien de Recherches Anthropologiques, Préhistoriques et Ethnographiques, CARAPE, 3 rue Franklin Roosevelt, Alger). Alapítási év: 1957.
- 2/ Algériai Pasteur Intézet (Institut Pasteur d'Algérie, Alger). Alapítási év: 1910. Igazgató: Prof. Edmond Sergent. Főtitkár: Dr. A. Catanei. Jelenlő kutatóintézet, 123 taggal, 43 000 kötetes könyvtárral.
- 3/ Algériai és Észak-Afrikai Földrajzi Társaság (Société de Géographie d'Alger et de l'Afrique du Nord, 24 rue Colonna d'Ornano, Alger). Alapítási év: 1896. Elnök: J. Lefèvre-Paul. Titkár: M. Bouteron. 800 taggal.
- 4/ Algériai Történeti Társaság (Société Historique Algérienne, Université d'Alger, Alger). Alapítási év: 1856. Elnök: Georges Marçais. Titkár: J. Lassus. 400 taggal. Kiadvány: Revue Africaine.
- 5/ Constantine-i Régészeti Társaság (Société Archéologique du département de Constantine, Musée Gustave Mercier, Constantine). Alapítási év: 1852. Elnök: M. Troussel. Titkár: J. Quincy. 250 taggal, 10 000 kötetes könyvtárral. Kiadvány: Recueil des Notices et Mémoires de la Société Archéologique.
- 6/ A Francia Nőgyógyászati és Szülészeti Társaság Algériai Regionális Csoportja (Groupement Régional d'Alger de la Société Nationale de Gynécologie et d'Obstétrique de France, Hôpital Civil de Mustapha, Alger). Alapítási év: 1912. Elnök: H. Jahier. Főtitkár: R. Garès. 48 taggal.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

1/ Algeri Egyetem (Université d'Alger, Maison-Carrée, Alger).

Alapítási év: 1879. Ujjászervezve: 1909. Oktatók száma: 445, ebből 107 professzor. Hallgatók száma: 7 248, ebből 2 304 nő. A tanítási nyelv francia; a professzorok túlnyomó részt francia származásúak. Bölcsészeti, természettudományi, jog- és gazdaságtudományi, orvostudományi és gyógyszerészeti kar. Az egyetemhez 23 - részben igen jelentős - tudományos intézet és egy 500 000 kötetes könyvtár tartozik. Számos tudományos kiadványsorozat.

2/ Nemzeti Mezőgazdasági Főiskola, Alger (École Nationale d'Agriculture, Maison-Carrée, Alger).

Alapítási év: 1905. Oktatók száma: 45. Hallgatók száma: 135. A tanítási nyelv francia; a professzorok túlnyomó részt francia származásúak.

3/ Mohamedán Felsőoktatás Algériában, Constantine (Enseignement Supérieur Musulman en Algérie, Constantine). Alapítási év: 1895.

4/ Nemzeti Mérnöki Főiskola, Alger (École Nationale d'Ingénieurs, Avenue Pasteur, Maison-Carrée, Alger). Kiképzést nyújt építészetben, elektrotechnikában és vegyipari technológiában.

5/ Kereskedelmi Főiskola, Alger (École Supérieure de Commerce d'Alger, Rampe F. - Chasserian, Alger).

6/ Nemzeti Kereskedelmi Tengerészeti Főiskola, Alger (École Nationale de la Marine Marchande, rue d'Angkor, Alger).

7/ Nemzeti Képzőművészeti Főiskola, Alger (École Nationale des Beaux-Arts, Parc Garliff, Alger).

III. Fontosabb könyvtárak, muzeumok, stb.

1/ A fentebb I/2, I/5, II/1 alatt említett intézmények könyvtárai.

2/ Algériai Nemzeti Könyvtár (Bibliothèque Nationale, Avenue Delattre de Tassigny, Alger). 450 000 kötet.

3/ Constantine-i Városi Könyvtár (Bibliothèque Municipale, Constantine). Alapítási év: 1825. 25 000 kötet.

4/ Nemzeti Szépművészeti Múzeum (Musée National des Beaux-Arts, Jardin d'Essai). Alapítási év: 1930. Számottevő kiadótévékenységet folytat.

5/ Algériai Franchet d'Espérey marsall Történeti Múzeum (Musée Historique de l'Algérie Maréchal Franchet d'Espérey, Alger). Alapítási év: 1930.

6/ Bardo Östörténeti és Néprajzi Múzeum (Musée de Préhistoire et d'Ethnographie du Bardo, 3 avenue Franklin Roosevelt). Alapítási év: 1928.

7/ Gustave Mercier Múzeum (Musée Gustave Mercier, Boulevard de la République, Constantine). Alapítási év: 1930.

8/ Több kisebb múzeum Algerban, Oranban, Philippeville-ben, Setifben.

- . -

2. BURUNDI (Royaume Burundi)

Terület: 28 100 km². Lakosság: 2 100 ezer fő. Főváros: Usumbura (43 ezer fő). Pénzegység: belga frank (1962 októberében).

1962 késő nyarán függetlenné vált királyság. Egykori német gyarmat, majd mint népszövetségi ill. ENSZ gyámsági terület Ruandával együtt belga birtok (Ruanda-Urundi). 1960. június 30-ig közigazgatásilag a Belga-Kongó része, utána külön kezelt terület. Afrika egyik legsűrűbben lakott területe, s mivel magas fennsíkron fekszik, éghajlata is jó. Gyarmati jellegű földművelés és állattenyésztés. Ruanda-Urundi együttes területén a lakosság 15 %-át a hamita batucsi-arisztokrácia (más néven: watussi) tette ki; 84 %-a bantu-néger, 1 %-a törpe pigmeus-néger volt. E lakosság pontos megoszlása a mai Burundi és Ruanda állam között nem ismeretes; néhány ezer európai és ázsiai is él az országban. Az analfabetizmus 75 % körül van; a beiskolázottság - főleg missziós iskolákban - 30 % körüli. A népesség egy része katolikus, de azért túlnyomó többségében törzsi vallások híve. Ruanda-Urundi területén 1960-ban körülbelül 60 főnyi egyetemet végzett afrikai élt (papokat nem számítva). A területen ugyanakkor - bizonyos belga gyarmati tudományos szolgálatoktól eltekintve - egyetlen tudományos kutatóintézet működött, a belga Közép-Afrikai Tudományos Kutatóintézet (Institut pour la Recherche Scientifique en Afrique Centrale, IRSAC, Bruxelles) biológiai kutatóállomása Astridában. A belga-kongói Elisabethville-i Állami Egyetem Ruanda-Urundi számára is hivatalos egyetemként szolgált (lásd Kongó /Léopoldville/ II/2.)

1961-ben Kitegában új, középfokú oktatási intézmény létesült:

Mwani Mwambutsa IV. Athenaeum. (Athénée Mwani Mwambutsa IV., Kitega).

Ez az intézmény egyetemi felvételre képesítő oktatást kíván nyújtani. Burundi királyság önálló tudományos intézményhálózatának kiépüléséről még nincs értesítés.

- . -

3. CSÁD (République du Tchad)

Terület: 1 284 000 km². Lakossága: 2 660 ezer fő. Főváros: Fort-Lamy (50 ezer fő). Pénzegység: CFA-frank.

1960-ban függetlenné vált köztársaság, az egykori Francia Egyenlítői Afrika része, amely független államiségének elnyerése után is megmaradt a Francia Közösség keretében; tagja a Közép-Afrikai Köztársaságok vám- és valuta-uniójának és az Egyenlítői-Afrikai Valuta-Uniónak, az Egyenlítői-Afrikai Védelmi Tanácsnak. Ily módon igen szoros kapcsó-

latban áll politikai, gazdasági és kulturális téren Franciaországgal. Gazdaságilag fejletlen trópusi agrárország. Népe ssége szudán-néger; ezenfelül 2-300 ezer nomád arab, pár ezer francia. Körülbelül fele-fele arányban mohamedánok, kis számu katolikustól eltekintve. Az analfabetizmus 97 %-os; a beiskolázottság 30 %-os. Az országban mintegy 10 egyetemet végzett afrikai él. Vasut nincs, az utak száma kevés; a fővárosban fontos nemzetközi repülőtér.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

1/ Csádi Kutatóközpont (Centre de Recherches Tchadiennes, Fort-Lamy).

A Francia Közösség és Franciaország tengerentuli birtokai számára felállított Tengerentuli Tudományos és Műszaki Kutatások Hivatala (Office de la Recherche Scientifique et Technique Outre-Mer, Paris) szervezetéhez tartozó intézmény.

Ehhez kapcsolódik többé-kevésbé közvetlenül:

Gyapot- és Egzotikus Textilanyag-Kutatóintézet (Institut de Recherches du Coton et des Textils Exotiques, Bebedjia). Külön állomás Tikem helységben.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

1/ Csak három közelebből nem ismert szintű tanár-, ill. technikusképző szervezetről van adat: Collège Franco-Arabe, Abéché; Centre de Formation Professionnelle Technique, Fort-Lamy; École Professionnelle, Fort-Archambault.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok, stb.

Nincs adat.

4. DAHOMEY (République du Dahomey).

Terület: 117 187 km². Lakosság: 1 934 ezer fő. Főváros: Porto Novo (31 ezer fő). Pénzegység: CFA-frank.

1960-ban függetlenné vált köztársaság, az egykori Francia Nyugat-Afrika része, a Franciaországgal együttműködő un. Afrikai Entente tagja, de önállóságra törekszik. Gazdaságilag fejletlen trópusi agrárország, jelentős feltáratlan ásványkincsekkel. A lakosság főleg szudán-néger, 81 %-ban törzsi vallások híve, 7 %-ban mohamedán, 12 % keresztény (jobbára katolikus); párezer francia él az országban. Az analfabetizmus 80 % körül van, a beiskolázottság 35 % körül. Az egyetemet végzett afrikaiak száma valamivel 100 felett van.

L. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

1/ A Francia Fekete-Afrikai Intézetnek (lásd Szene-gál II/1a) Porto Novoban leányintézete működött. Dahomeynek a Francia Közösségből való kiválása után ennek bizonyos archivumai, felszerelése, gyűjteményei az országban maradtak. Az önálló állami tudományos intézményhálózat kiépüléséről még nincs értesülés.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

1/ Az országban 28 műszaki kiképző iskola működik 1 199 hallgatóval.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok, stb.

Nincs adat.

5. EGYESÜLT ARAB KÖZTÁRSASÁG (Al-Jumhuria al-Arabia al-Muttahida)

Terület: 990 869 km². Lakosság: 26 080 ezer fő. Főváros: Kairo - El-Qahira (2 931 ezer fő). Pénzegység: egyiptomi font.

1922 óta független állam, 1953 óta köztársaság, 1958-tól 1961-ig Szíriával együtt, azóta egyedül alkotja az Egyesült Arab Köztársaságot. Vezető szerepre tart igényt az arab államok között. Agrárország, gyorsan fejlődő iparral; az afrikai népek független államai között egyedülállóan nagy tudományos és felsőoktatási apparátussal, amely részben új alapítású, részben régi brit, francia ill. hagyományos arab eredetű. A lakosság 97 %-a egyiptomi arab, 200-300 ezer nomád beduin arab, 40 ezer berber, 145 ezer európai (ebből 90 ezer olasz, 40 ezer görög). Az afrikai népesség 91 %-a mohamedán, a többi nagyrészt keresztény, főleg kopt keresztény. A tudomány nyelve az országban ma még jelentős részben angol és francia, de az arabot, mint modern tudományos és műszaki nyelvet is fejlesztik (egyetemi tankönyvkiadás arab nyelven stb.).

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

1/ Az Egyesült Arab Köztársaság Tudományos Tanácsa (Science Council of the United Arab Republic, Cairo).

Alapítási év: 1956. Főtitkár: Abdel Fattah Ismail. A Tudományos Tanács az országos kutatótevékenység legfelsőbb irányító szerve, amelynek különlegesen fontos feladata összhangba hozni a kutatótevékenységet a népgazdasági szükségletekkel; ezenkívül a köztársasági elnök tudomány-politikai tanácsadótestületként is működik. Tagjai: miniszterek, továbbá a Nemzeti Kutatóköz-

pont, az Atomenergia-Szervezet, az egyetemek és egyes szakminisztériumok képviselői, valamint a köztársasági elnök által kinevezett tudósok. A Tanácsnak 8 tudományos osztálya és ezekhez tartozó 84 un. probléma-bizottsága van. Az 1960-65. évi országos tudományos kutatási terv végrehajtásának irányítója; intézkedéseket fogantatósít a szakember-utánpótlás biztosítása érdekében, dönt az állami tudományos díjak évenkénti odaítéléséről stb.

2/ Nemzeti Kutatóközpont (National Research Centre, al-Tahrir, Dokki, Cairo).

Alapítási év: 1939. Tényleges működés kezdete: 1947. Laboratóriumi munkák megindulása: 1956. Igazgató: Prof. Ahmed Riad Tourky. Főtitkár: Dr. Moustafa Mahmud Hafez. Négy laboratóriumi osztály: a/ kémia és kémiai technológia; b/ fizika és gépészeti fizika; c/ agrártudományi kutatás; d/ orvostudományi kutatás. Ezenfelül: tudományos és műszaki dokumentációs osztály (könyvtár, bibliográfia, szabadalmak, kiadványok, reprodukciók, fordítások); műszer-osztály (elektromos, elektronikus, precíziós mechanikai, optikai műszerek, műszerbemérés, üvegtechnika). Főbizottságok: a/ fizika; b/ műszaki tudományok; c/ vegyipar; d/ biológia; e/ ásványkincsek; f/ orvostudomány. Kiadványok (angol nyelven, arab kivonatokkal): UAR Journal of Geology, - of Chemistry, - of Botany, - of Soil Sciences, - of Animal Production, - of Pharmaceutical Sciences; Bulletin of the Documentation Division of the National Research Centre stb.

3/ Az Arab Nyelv Akadémiája (Academy of the Arabic Language, 26 Sharia Morad, Giza).

Alapítási év: 1932. Elnök: Dr. Ahmed Loutfi el-Sayed. Főtitkár: Dr. Ibrahim Madkour. Az Iszlám hagyományain alapuló tudományos akadémia, amely elsősorban az arab nyelv és irodalom, valamint az ettől elválaszthatatlannak tekintett Korán-irodalom művelésének kérdéseivel foglalkozik, újabban azonban a modern tudományos terminológia arab nyelvű megfelelőinek kérdéseit is vizsgálja. Rendes tagjain kívül 80 levelező tagja van arab és más országokban. Kiadványai: Review of the Academy for the Arabic Language; Collections of Scientific Terms; Dictionary of Koranic Terms.

4/ Egyiptomi Intézet (Institut d'Égypte, 13 Sharia Cheikh Rihane, Cairo).

Alapítási év: 1859. Elnök: A.R. Torky. Főtitkár: B. Farès. Eredetileg francia alapítású, nagy múltú, akadémiai jellegű intézmény, amely Egyiptom és a szomszédos országok irodalmi, művészeti és tudományos problémáival foglalkozik (de természettudományokkal és műszaki tudományokkal leginkább csak földrajzi vagy más hasonló tradicionális vizsgálati tárgyak révén kerülnek érintkezésbe kutatásai). Kiadványok: Bulletin, Mémoires.

5/ Fontosabb természettudományi kutatóintézmények:

a/ Atomenergia-Szervezet (Atomic Energy Establishment, Cairo). 1952 után alapított állami szervezet, számos kutatólétesítménnyel. Közvetlenül a kormányzat felügyelete alá tartozik.

b/ Egyiptomi Sivatag Intézet (Egyptian Desert Institute, Mataria, Cairo).

Alapítási év: 1950. Igazgató: Prof. Mohamed Mahmoud Ibrahim. Nagy kutatóapparátussal, számos kutatóállomással, laboratóriummal, továbbá külön muzeummal és könyvtárral rendelkező kutatóintézmény. Az állami Szervezet a Sivatagok Termékennyé Tételére (Organization for the Reclamation of Deserts) irányítása mellett működik.

c/ Építészeti Kutatóközpont (Building Research Centre, Cairo).

1952 után alapított állami szervezet, amelynek működéséről a részletek hiányoznak; jelentős kutatóapparátussal rendelkezik.

d/ Tengeri Biológiai Állomás (Marine Biological Station, Al-Ghardaqa).

Alapítási év: 1929. Igazgató: Dr. Ahmed Abdel Fattah Gohar. Kutatóközpont és kutatóképző intézmény, jelentős könyvtárral és muzeummal. Több mint 300 hasonló intézménnyel áll kapcsolatban a világ különböző országaiban. A Kairói Egyetemhez kapcsolódik, de önálló, nemzetközileg elismert tudományos központként működik.

e/ Hidrobiológiai Intézet (Institute of Hydro-Biology, Kayed Bey, Alexandria). Alapítási év: 1931. Igazgató: Dr. Ibrahim Abou-Samra.

f/ Egyiptomi Obszervatórium (Egyptian Observatory, Helwan).

Alapítási év: 1903. Igazgató: Dr. M. R. Madwar. Csillagászati, geofizikai és meteorológiai vizsgálatok. Az obszervatóriumon belül 1951-ben külön kutatóintézet is alakult.

g/ Egyiptomi Mezőgazdasági Szervezet (Egyptian Agricultural Organisation, 156 Sharia Khedive Ismail, Cairo).

Alapítási év: 1898. Igazgató: Ahmed Afifi. A szervezet egyfelől tájékoztató központként szolgál az egyiptomi mezőgazdaság számára, s vetőmag-szelektáló, minőségvizsgáló stb. munkákat végez, továbbá saját kísérleti állomással, valamint botanikai és genetikai laboratóriumokkal rendelkezik Bahtimban, vegyi és rovar-tani laboratóriumokkal, továbbá külön gyapot-muzeummal Gezirában, állattenyésztő teleppel és arab ménessel Heliopolisban.

6/ Fontosabb természettudományi társaságok:

a/ Kairói Tudományos Társaság (Cairo Scientific Society, 18 Shaira Mohamed Mazhar Pasha, Zamalek, Cairo). Titkár: E. Titterington.

- b/ Egyiptomi Mérnöki Társaság (Egyptian Society of Engineers, Sharia Hahdet Misr, Cairo). Alapítási év: 1920. Elnök: Mohammed Shafik. Titkár: Abdul-Aziz Ahmed.
- c/ Egyiptomi Rovartani Társaság (Société Entomologique d'Égypte, 14 Sharia Ramses, P.O. Box 430, Cairo). Alapítási év: 1907. Elnök: Mohamad Soliman El-Zoheyri. Főtitkár: A. Alfieri.
- d/ Egyiptomi Földrajzi Társaság (Egyptian Geographical Society, Sharia Kasr El-Aini, Cairo). Elnök: Moustafa Amer. Főtitkár: Mohamed M. El-Sayad.
- 7/ Fontosabb orvostudományi kutatóintézetek és társaságok:
- a/ Közegészségügyi Laboratóriumok Általános Igazgatósága. (Public Health Laboratories - General Administration, Ministry of Public Health, 19 Sharia Sheikh Rehan, Cairo).
Alapítási év: 1885. Főigazgató: Dr. A.A. Salem. Számtottevő kutatóapparátussal is rendelkező központi közegészségügyi szervezet, minisztériumi kezelésben.
- b/ Trópusi Betegségek Kutatóintézete és Kórháza (Research Institute and Hospital for Tropical Diseases, 10-12 Sharia Kasr El-Aini, Cairo).
Alapítási év: 1932. Igazgató: A. Halawani. Külön helmintológiai, entomológiai, protozoológiai viruskutató, bakteriológiai, biokémiai, szintetikus kémiai, trópusi gyógyászati, általános klinikai, hematológiai osztályokkal, állattenyésztő kísérleti részleggel, kutatóállomásokkal Khanka, Fayed, Rosetta és El-Haram helyiségekben.
- c/ Alapítványi Szemészeti Kutatóintézet (Memorial Institute for Ophthalmic Research, Giza, Cairo). Alapítási év: 1925. Igazgató: Ibrahim Ahmed Mohamed. Patológiai, viruskutató és klinikai osztályokkal.
- d/ Alexandriai Orvosi Társaság (The Alexandria Medical Association, 4 Ibn El-Saigh Street, Alexandria).
Alapítási év: 1921. Elnök: Prof. Hussein Khairy Toppozada. Titkár: Dr. Ali Nofal. 900 tag. Kiadvány: The Alexandria Medical Journal (angol, francia és arab nyelven).
- e/ Egyiptomi Orvosi Társaság (Egyptian Medical Association, 42 Sharia Kasr El-Aini, Cairo).
Alapítási év: 1919. Elnök: Dr. Soliman Azmi. Titkár: Dr. Moustafa Omar. 700 tag. Kiadvány: Journal of the Egyptian Medical Association (angol és arab nyelven).
- f/ Egyiptomi Szemészeti Társaság (Ophthalmological Society of Egypt, Dar el Hekmah, 42 Sharia Kasr El Aini, Cairo). Alapítási év: 1902. Elnök: Dr. Tewfik Ismail Mohamrad. Titkár: Dr. Sabri Kamel. 262 tag. Kiadvány: Annual Bulletin.
- 8/ Fontosabb régészeti ill. művészettörténeti intézmények és társaságok (külföldi képviseleti szervek által fenntartottak kivételével):
- a/ Arab Műemlékek Megőrzésének Hivatala (Office for the Preservation of Arabic Monuments, Idarit Hifz el-Assar el-Arabia, 1 Sharia el-Walda, Kasr-el-Doubara, Cairo). Alapítási év: 1882. Főtanács elnöke: az Oktatásügyi Miniszter. Igazgató: Mohamad Abdel Fattah Helmy.
- b/ Kopt Régészeti Társaság (Society of Coptic Archeology, 9 Sharia el-Guizah, Cairo).
Alapítási év: 1932. Elnök: Mirrit Boutros Ghali. 250 tag. Könyvtár. Számos francia nyelvű tudományos kiadványsorozat.
- c/ Ptolemaios - kori Egyiptom Hellenisztikus Társasága (Hellenic Society of Ptolemaic Egypt, 20 Avenue Fouad, Alexandria). Alapítási év: 1908. Elnök: Dr. G. Partheniadis. Titkár: Costa A. Sandi.
- d/ Alexandriai Régészeti Társaság (Société Archéologique d'Alexandrie, 6 Sharia Gerbel, Alexandria). Alapítási év: 1893. Elnök: Gamal Moursi Badr. Főtitkár: Max Debbane. Számos francia nyelvű kiadványsorozat.
- e/ Egyiptomi Zenei Társaság (Egyptian Society of Music, 17 Sharia Talaat Harb, Cairo). Elnök: Mohamed Taher. Főtitkár: H. Kaster.
- f/ Arab Zenei Intézet (Institute of Arab Music, 22 Sharia El-Malika, Cairo). Elnök: Moustafa Rida.
- g/ Arab Zenei Intézet (Institute of Arab Music, 2 Sharia Tewfik, Alexandria). Elnök: Achmed Bey Hassan. Titkár: Aly Saad.
- h/ Egyiptomi Könyvtári Társaság (Egyptian Library Association, Cairo).
- 9/ Külföldi képviseleti szervek által fenntartott intézmények:
- a/ Centro Cultural Hispanico, Kairóban és Alexandriában.
- b/ Deutsches Archäologisches Institut, Kairóban.
- c/ Deutsches Kulturinstitut, Kairóban.
- d/ Institut Dominicain d'Études Orientales Kairóban.
- e/ Institut Français d'Archéologie Orientale, Kairóban.
- f/ Istituto Italiano di Cultura, Kairóban.
- g/ Österreichisches Kulturreferat für den Vorderen Orient, Kairóban.
- h/ U. S. Information Center, Kairóban és Alexandriában.
- 10/ Az UNESCO közel-keleti társadalmi együttműködési hivatala (UNESCO Social Co-operation Office for the Middle East, 8 Sharia El Salamlik, Garden City, Cairo).
- 11/ Az UNESCO közel-keleti társadalomtudományi hivatala (UNESCO Middle East Social Science Office, 8 Sharia El Salamlik, Garden City, Cairo).

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

- 1/ Ain Shams Egyetem, Kairo (Ain Shams University, Kasr-El-Zaafan Abbasiyah, Cairo). Alapítási év: 1950. Oktatók száma: 582. Hallgatók száma: 22 912. Bölcsészeti, természettudományi, műszaki, orvostudományi, agrártudományi, jogtudományi, neveléstudományi és kereskedelmi kar; külön leány-kollégium. A tanári testület egyiptomiakból áll, akik azonban számos esetben külföldi, elsősorban brit és francia egyetemeken nyerték kiképzésüket. Az oktatási nyelv többnyire angol, de erős törekvés mutatkozik az arab nyelvnek az oktatásba való bevezetésére (arab nyelvű egyetemi tankönyvek ill. tankönyv-fordítások kiadása, stb.).
- 2/ Kairói Egyetem (Cairo University, Sharia Hadiket El-Ormane, Cairo). Alapítási év: 1908. Oktatók száma: 1380. Hallgatók száma: 27 000. Az egykori Egyiptomi Egyetem ill. I. Fuad Egyetem. 1935 óta a Dar-El-Oulmi arab tanárképző is hozzátartozik. Bölcsészeti, természettudományi, műszaki, orvostudományi, fogorvosi, gyógyszerészeti, állatorvosi, agrártudományi, jogtudományi, kereskedelmi kar. A tanári testület és az oktatási nyelv tekintetében a helyzet ugyanaz, mint fentebb 1/ alatt.
- 3/ Al-Azhar Egyetem, Kairó (University of Al-Azhar, Cairo). Alapítási év: 970. Az Iszlám ősi egyeteme, hagyományos arab oktatási módszerrel, amely a Korán tanításai körül összpontosul. Teológiai, iszlám-jogtudományi és arab nyelvikarral, amelynek oktatótevékenysége részben az Al-Azhar mecsetben, részben más, az ország különböző helyein fekvő központokban folyik. A központi hallgatók száma 3 798; a többi intézményekben további 25 020 hallgató. 1961-ben tervbe vették orvostudományi, természettudományi, műszaki és kereskedelmi-igazgatási karok felállítását is. Intézetek helye: Kairó, Alexandria, Assiut, Damietta, Ghaza, Mansoura, Samannoud, Kena, Queraat, Shebin El-Kom, Sohag, Tanta, Zagzig.
- 4/ Alexandriai Egyetem (Alexandria University, Gameat El-Askandria, Bulkeley, Ramleh, Alexandria). Alapítási év: 1942. Oktatók száma: 435. Hallgatók száma: 11 000. Bölcsészeti, természettudományi, műszaki, orvostudományi, agrártudományi, jogtudományi és kereskedelmi kar. A tanári testület és az oktatási nyelv tekintetében a helyzet ugyanaz, mint fentebb 1/ alatt.
- 5/ Assiuti Egyetem (University of Assiut, Assiut). Alapítási év: 1957. Az alapítási évben csak természettudományi, műszaki és agrártudományi kara kezdte meg működését, ehhez csatlakozott 1960-ben az orvostudományi és gyógyszerészeti kar megnyitása. Oktatószemélyzetét nagyrészt a Kairói Egyetem intézeteiből vette át. Felső-Egyiptom felsőoktatási központjává épül ki.

- 6/ Pénzügyi és Kereskedelmi Főiskola, Kairo (Higher Institute of Finance and Commerce, 26 Sharia Safia Zaghloul, Munira, Cairo). Alapítási év: 1942. Hallgatók száma: 650.
- 7/ Mezőgazdasági Főiskola, Shebin El-Kom (Higher Institute for Agriculture, Shebin El-Kom). Hallgatók száma: 60.
- 8/ Tanárképző Intézet, Kairó (Institute of Education, 16 Sharia Amin Samy Pasha, Mounira, Cairo). Alapítási év: 1929. Hallgatók száma: 370. Pedagógiai, pszichológiai és különböző bölcsészeti tárgyakból doktori fokozat elnyerésére jogosító kiképzést nyújt.
- 9/ Képzőművészeti Főiskola, Kairó (College of Fine Arts, Zamalek, Cairo). Alapítási év: 1928. Hallgatók száma: 381.
- 10/ Iparművészeti Főiskola, Giza (Higher School of Applied Arts, Giza). Hallgatók száma: 200.
- 11/ Zeneművészeti Főiskola, Kairó (Higher Institute of National Music, Cairo). Alapítási év: 1959.
- 12/ Színművészeti Főiskola, Kairó (Higher Institute of Theatrical Art, 15 El-Mahaad El-Swisszy, Zamalek, Cairo). Alapítási év: 1958.
- 13/ Filmművészeti Főiskola, Kairó (Higher Institute of Cinema, Cairo). Alapítási év: 1959.
- 14/ Külföldi képviselői szervek által fenntartott felsőoktatási intézmények:
 - a/ Kairói Amerikai Egyetem (American University at Cairo, 113 Sharia Kasr El-Aini) Alapítási év: 1919. Oktatók száma: 65. Hallgatók száma: 732. Középfokú előképzést nyújtó, bölcsészeti és természettudományi, tanárképző, orientalista kar és társadalomtudományi kutatóintézet. Hivatali központja New-Yorkban van. A vezető tanárok amerikaiak, az oktatási nyelv angol.
 - b/ Francia Jogtudományi Főiskola, Kairo (École Française de Droit, Mounira, Cairo). Alapítási év: 1893. Oktatási nyelv francia.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok, stb.

- 1/ Egyiptomi Nemzeti Könyvtár (Egyptian National Library, Dar-ul-Kutub, Cairo). Alapítási év: 1956. 700 000 kötet. 8 fiók további 100 000 kötet.
- 2/ Alexandriai Egyetemi Könyvtár (Alexandria University Library, 6 Sharia Kenissa El-Ingilizia, Stanley Bay, Ramleh, Alexandria) Alapítási év: 1942. 122 000 kötetes központi gyűjtemény; kari gyűjteményekkel 1 millió kötet felett.
- 3/ Kairói Egyetemi Könyvtár (Cairo University Library, Sharia Hadiket El-Ormane, Cairo). 176 000 kötet.

4/ A fentebb I. és II. alatt felsorolt tudományos és felsőoktatási intézmények közül igen sok rendelkezik számottevő nem ritkán 50-100 000 kötetes könyvtárral, nagyjértékű arab kéziratgyűjteményekkel stb.

5/ Egyiptom óriási terjedelmű régészeti muzeumi, ill. ásatási intézményhálózatának központja:

Régészeti Hivatal (Department of Antiquities, Midán-el-Tahrir, Kasr El-Nil, Cairo). Alapítási év: 1835. Igazgató: Dr. Anwar Shoukry.

Ehhez tartozó legfőbb muzeumi intézmények:

a/ Egyiptomi Múzeum (Egyptian Museum, Midán-el-Tahrir, Kasr el-Nil, Cairo). Alapítási év: 1900. Főkurátor: Dr. Victor Girgis.

b/ Iszlám Művészeti Múzeum (Museum of Islamic Art, Midan Ahmed Maher, Cairo). Alapítási év: 1881. Igazgató: Dr. Mohamed Mostafa.

c/ Kopt Múzeum (Coptic Museum, Gezira, Cairo) Alapítási év: 1908. Igazgató: Dr. Bahur Labib.

d/ Görög-Római Múzeum (Greco-Roman Museum, Museum-Street, Alexandria). Alapítási év: 1892. Igazgató: Dr. Henry Riad.

6/ Egyéb fontosabb muzeumok: Mezőgazdasági Múzeum (Agricultural Museum, Dukkan), Geológiai Múzeum (Geological Museum, Cairo), Gyapot Múzeum (Cotton Museum, Gezira, Cairo), Vasúti Múzeum (Railway Museum, Cairo), Kairói Egészségügyi Múzeum (Cairo Museum of Hygiene).

- . -

6. ELEFÁNTCSONTPART (République de Côte-d'Ivoire)

Terület: 322 460 km². Lakosság: 3 300 ezer fő. Főváros: Abidjan (155 ezer fő). Pénzegység: CFA-frank.

1960-ban függetlenné vált köztársaság; egyébként: mint fentebb Dahomey. A világ harmadik legnagyobb kávétermelő országa, erős francia és amerikai gazdasági kapcsolatokkal. A lakosság szudán-néger; 66 %-ban törzsi vallások híve, 22 % mohamedán, 11 % keresztény, 12 ezer francia él, főleg a francia városokra emlékeztető és igen kulturált Abidjanban. Az analfabetizmus 16 %-os, a beiskolázottság 40 %-os, de az ország viszonylag sok középiskolát, s 600-nál több egyetemet végzett értelmiséggel rendelkezik. A tudományos élet, sőt általában az értelmiségi élet nyelve is a francia.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

1/ Francia Fekete-Afrikai Intézet Abidjani Tudományos Kutatási Igazgatósága (Direction de la Recherche Scientifique, IFAN, Abidjan).

Szervezetét illetően lásd: Szenegál II/1.a. Intézményei Abidjanban:

a/ Francia Fekete-Afrikai Intézet (Institut Français d'Afrique Noire, B. P. 389, Abidjan). Igazgatók: M. Holas és M. Tournier.

b/ Nemzeti Könyvtár (Bibliothèque Nationale, Abidjan)

c/ Néprajzi Múzeum (Musée Ethnographique, Abidjan)

d/ hidrobiológiai, zoológiai, botanikai, korrozio-kutatási, valamint egyéb társadalom- és természettudományi vizsgálatokra berendezett kutatócsoportok.

2/ A Francia Közösség és Franciaország tengerentúli birtokai számára felállított Tengerentúli Tudományos és Műszaki Kutatások Hivatalának Abidjani Központja (Centre d'Abidjan, Office de la Recherche Scientifique et Technique Outre-Mer, B. P. 20, Abidjan)

Bár az Elefántcsontpart nem tagja már a Francia Közösségnek, a Párizsban székelő hivatalnak ez az alközpontja az utolsó értesülések szerint változatlanul működik, s hozzá kapcsolódnak - többé-kevésbé közvetlenül - a következő intézmények:

a/ Adiopodouméi Trópusi Oktató- és Kutatóintézet (Institut d'Enseignement et de Recherches Tropicales, d'Adiopodoumé, B. P. 20, Abidjan)

Alapítási év: 1946. Igazgató: Prof. Georges Manenot. 30 főnyi kutatószemélyzet és 10 technikus. Speciális kutatói kiképzést nyújt trópusi általános biológiai, botanikai, zoológiai, farmakológiai stb. vizsgálatokra és ezeknek agronómiai alkalmazásaira.

b/ Trópusi Tanulmányi és Kutatóintézet (Institut d'Études et de Recherches Tropicales, IDERT, Adiopodoumé)

c/ Gyapot- és Egzotikus Textilanyag - Kutatóintézet (Institut de Recherches du Coton et des Textiles Exotiques, IRCT, Bouaké)

d/ Kaucsuk-Kutatóintézet (Institut de Recherche sur le Caoutchouc, IRCA, Abidjan, La Mé)

e/ Koloniális Gyümölcs- és Citrus-Intézet (Institut des Fruits et Agrumes Coloniaux, FAC. B. P. 606, Abidjan)

f/ Olaj- és Olajnövény Kutatóintézet (Institut de Recherches sur les Huiles et Oléagineux, IRHO, Dabou)

g/ Francia Kávé- és Kakaó-Intézet (Institut Français du Café et du Cacao, IFC, Ringerville)
Külön kakaó-kutatóállomással (Station du Cacao, Abengourou, Divo; Station du Palmier; La Mé) és kávé-kutatóállomással (Station du Café, Akandje, Divo; Station du Cocotier, Port-Bouet).

3/ Külföldi képviselői szervek kulturális kapcsolatok fenntartására:

U.S. Information Center Library, Abidjan.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

1/ Abidjani Felsőoktatási Központ (Centre d'Enseignement Supérieur, Lycées de Cocody, Abidjan).

Alapítási év: 1959. Igazgató: Prof. Ch. Moiror. Egyetemi jellegű oktatást nyújt bölcsészeti, természettudományi és jogtudományi tanszékek révén, amelyek még nem szerveződtek teljes szabályos egyetemmé.

- 2/ Továbbképző szerepe van a fentebb I/2. a. alatt említett intézménynek.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok, stb.

- 1/ A fentebb I/1 a. alatt említett könyvtár.
2/ A fentebb I/1 b. alatt említett muzeum.

- . -

7. ETIÓPIA (Yaityopya Nigusa Nagast Manguist)

Terület: 1 237 020 km². Lakosság: 20 millió fő. Főváros: Addisz Abeba (402 ezer fő). Pénzegység: etióp dollár.

1853-ban alakult császárság, ősi multtal. 1936-tól 1941-ig olasz gyarmat. Visszamaradt agrárország, nagy sívotagi jellegű területekkel, gazdag ásványkincsekkel, amelyeknek kiaknázása már megkezdődött, főleg amerikai vállalkozások révén. Gazdaságában és társadalmi életében törzsi, feudális és modern kapitalista elemek keverednek. A lakosság 1/3-a szemita amhara - ez az uralkodó réteg; a többi különféle hamita és kis részben szemita (tigréi, arab stb.). Számtalan népnyelv, de a magasabb fokú oktatás és a tudomány nyelve főleg angol, francia és olasz. 90 %-os analfabetizmus és jóval 10 % alatti beiskolázottság. Másrészt több mint 800 amhara tanul külföldi, elsősorban brit egyetemeken. Az újabb időkben a Szovjetunió és a szocialista tábor többi országainak jelentékeny tudományos és műszaki segítsége erősen éreztetni kezdi hatását a kulturális és gazdasági életben.

I. Tudományos központok kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ Etióp Császári Akadémia (Imperial Ethiopian Academy, Addis Ababa)

Alapítási év: 1959. Fő feladata egyelőre az amhara nyelv szótárának megalkotása, a tudományos és műszaki kifejezések amhara nyelvre való lefordítása, s a latin ábécé és az amhara ábécé közötti transliterációs viszony rögzítése. Ezen munkáiban az UNESCO támogatja. Szervezeti felépítéséről a részletek még hiányoznak.

- 2/ Külföldi képviselői szervek által fenntartott intézmények:

a/ Etióp-Svéd Építéstechnológiai Intézet (Ethio-Swedish Institute of Building Technology, Addis Ababa). Kutató- és oktató intézmény, 13 főnyí oktatóval és 70 hallgatóval. Igazgató: I. Eknor.

b/ Francia Misszió Régészeti Osztálya (Section d'Archéologie de la Mission Française, Addis Ababa). Ásatásokat folytató intézmény, amely különösen Axumban tart fenn nagy régészeti kutatóapparátust. Igazgató: J. Leroy

- 3/ Külföldi képviselői szervek kulturális kapcsolatok fenntartására:

a/ British Council, Addis Ababa, b/ U.S. Information Service Library, Addis Ababa, c/ Instituto Italiano di Cultura, Addis Ababa.

- 4/ Az alábbi II/1. alatt felsorolt, az Addis Ababai Egyetemi Kollégiumhoz tartozó intézmények és szervezetek.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

- 1/ Addisz Abebai Egyetemi Kollégium (University College of Addis Ababa, Addis Ababa)

Alapítási év: 1950. 50 oktató, 400 hallgató. Bölcsészeti és természettudományi kar, angol tanítási nyelvvel; a tanárok kisebb részben etiópiaiak, túlnyomó részben azonban külföldiek, főleg britek és franciák. 28 000 kötetes könyvtár, néprajzi, régészeti és természetrajzi muzeumi gyűjtemény.

Az Egyetemi Kollégiumhoz kapcsolódó intézmények és szervezetek:

a/ Geofizikai Obszervatórium (Geophysical Observatory, University College, Addis Ababa) Alapítási év: 1958. Igazgató: P. Gouin. A mágneses egyenlítőn fekvő megfigyelőállomásokkal.

b/ Etnológiai Társaság (Ethnological Society, University College, Addis Ababa). Alapítási év: 1951. Elnök: Ato Legesse Workie. Titkár: Ato Elehu Feleke. Kiadvány: Bulletin.

- 2/ L. Hailé Szelasszie Közegészségügyi Főiskola és Kiképző Központ, Gonder (Haile Sellassie I. Public Health College and Training Center, Gondar). Alapítási év: 1954. Igazgató: Franz W. Rosa. Dékán: Dr. Lee Min Han. 29 oktató, 172 hallgató.

- 3/ Etióp Császári Mezőgazdasági és Mechanikai Főiskola, Harar (Imperial Ethiopian College of Agriculture and Mechanical Arts, Harar). Alapítási év: 1956. Igazgató: Clyde R. Kindell. 35 oktató, 200 hallgató.

- 4/ Addisz Abebai Császári Mérnöki Főiskola (Imperial College of Engineers, Addis Ababa). 12 oktató, 110 hallgató.

- 5/ Technikum, Bahar Dar

A Szovjetunió ajándékaént épülő, 1000 hallgató befogadására szolgáló műszaki főiskola a Tanató partján, Bahar Dar város közelében. Elsősorban az etióp vegyipar, feldolgozó ipar, textilipar, valamint az etióp mezőgazdaság gépesítését szolgáló szakemberek kiképzésére hivatott.

6/ Több kisebb, tanár- és technikusképző intézmény (részletesebb adatok nélkül):

a/ tanárképzés céljára: Teacher's Training College Addis Ababa; Teaching Training School Harar;

b/ technikusképzés céljára: Tafari Makonnen Technical School, Addis Ababa; School of Mechanics, Addis Ababa; School of Electro-Mechanics, Addis Ababa; Her Imperial Majesty's Handicraft School, Addis Ababa.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok, stb.

1/ Nemzeti Könyvtár (National Library, P.O. Box 717, Addis Ababa). Alapítási év: 1944. Igazgató: Kegnazmatch Zewdie Tadesse. 52 000 kötet. A könyvtárhoz régészeti múzeum is csatlakozik. Kurátor: J. Leroy.

2/ A fentebb II/1 alatt említett egyetemi könyvtár és múzeum.

- . -

8. FELSŐ VOLTA (République de Haute-Volta)

Terület: 274 000 km². Lakosság: 3 534 ezer fő. Főváros: Ougadougou (63 ezer fő). Pénzegység: CFA-frank.

1960-ban függetlenné vált köztársaság, az egykori Francia Nyugat-Afrika része, a Franciaországgal bizonyos mérvű együttműködést kifejtő Afrikai Entente tagja. Gazdaságilag fejletlen trópusi agrár ország, kiaknázatlan ásványkincsekkel. A lakosság főleg szudán-néger, 76 %-ban törzsi vallások hívője, 19 %-ban mohamedán; párezer francia. Az analfabetizmus 97 %-os, a beiskolázottság 6 %-os, az egyetemet végzett afrikai származású lakosok száma 10-nél kevesebb.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

1/ A Francia Fekete-Afrikai Intézetnek (lásd Szenegál II/1a) Ougadougouban leányintézete működött. Felső-Voltának a Francia Közösségből való kiválása után ennek archivumai, felszerelései, gyűjtemények az országban maradtak. Az önálló állami tudományos intézményhálózat kiépüléséről még nincs értesülés.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

1/ Az országban 9 nyilvános és 7 magánjellegű műszaki iskola működik 477 ill. 275 hallgatóval. Az önálló állami tudományos intézményhálózat kiépüléséről még nincs értesülés.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok, stb.

Nincs adat.

- . -

9. GABON (République Gabonaise)

Terület: 267 000 km². Lakosság: 440 ezer fő. Főváros: Libreville (22 ezer fő). Pénzegység: CFA-frank.

1960-ban függetlenné vált köztársaság, az egykori Francia Egyenlítői Afrika része, amely függetlenné válása után is megmaradt a Francia Közösség keretében, s részt vesz a Franciaország közreműködésével létrehozott Egyenlítői-Afrikai Védelmi Tanácsban, aminek Csád, Kongó (Brazzaville) és a Közép-Afrikai Köztársaság is tagja. Az országnak rendkívül gazdag ásványkincsei vannak (kőolaj, arany, ólom, vas, ón, mangán, uránium, stb.), amelyeket francia és amerikai tőkével most kezdenek feltárni; emellett kávé-, kakaó- és gumi-ültetvényei vannak. A tengerparti sáv civilizált, az ország belseje azonban teljesen elmaradott. A lakosság - párezer francia kivételével - bantu-néger, 57 %-ban keresztény (ebből 42 % katolikus), a többi törzsi vallások hívője. Az analfabetizmus 94 %-os, a beiskolázottság egyes adatok szerint 48 %-os, más adatok szerint 80 %-os, a partmenti sávban mindenesetre magas foku.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

1/ Agronómiai és Élelmiszertermelési Kutatóintézet (Institut de Recherches Agronomes et de Culture Vivrière, Libreville). Régebbi francia alapítás. Közelebbi adatok hiányoznak.

2/ Trópusi Erdészeti Technikai Központ (Centre Technique Forestier Tropical, Section Gabon, B. P. 354, Libreville). Régebbi francia alapítás. Közelebbi adatok hiányoznak.

3/ Külföldi képviselői szervek kulturális kapcsolatok fenntartására: Alliance Française, Franceville.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

1/ Két, közelebből nem ismert szintű mezőgazdasági, ill. élő európai nyelvekben és más tárgyakban kiképzést nyújtó intézmény férfiak számára: École Territoriale d'Agriculture, Oyem; Collège Masculin Classique et Moderne, Libreville.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok, stb.

Nincs adat.

- . -

10. GHANA (Ghana)

Terület: 238 530 km². Lakosság: 6 691 ezer fő. Főváros: Accra (338 ezer fő). Pénzegység: Ghana-font.

1957-ben függetlenné vált köztársaság, amely az egykori Aranypart brit gyarmat és az egykori Brit-Togo (ill. még régebben: Nyugat-Togo, volt német gyarmat-birtok) területeit foglalja magába. Bár Ghana

függetlenné válása után is megmaradt a Brit Nemzetközösség keretében, vezető szerepet játszik az önálló politikát folytató, el nem kötelezett afrikai államok sorában. 1956 decemberében Accrában ült össze Afrika független népeinek konferenciája, amelyen Kwame Nkrumah, Ghana mostani köztársasági elnöke javaslatot tett a gyarmatosítók elleni egységszertartás létrehozására; ugyancsak Accrában ülésezett 1962 júniusában a "Bombanélküli Világ" konferencia, amely a kolonializmus végleges felszámolását, atommentes övezetek létrehozását s a nemzetközi ellenőrzés alatt végrehajtandó általános leszerelést követelte, világszerte nagy visszhangot keltve határozataival. Ghana 1960-ban gazdasági és műszaki együttműködési szerződést kötött a Szovjetunióval, amelytől jelentős hosszulejáratu kölcsönt kapott. 1961-ben Guineával és Malival szövetségi szerződést kötött, amelynek célja minden imperialista befolyástól mentes közös gazdaság-, valuta- és külpolitika megvalósítása az Afrikai Államok Unióján belül, amelynek alapokmányával ez a szerződés szolgál. Ghana saját pénzt bocsát ki nemzeti bankja révén; a font sterlingre szabadon átváltható és vele egyenértékű ghanai fontot. 1961-ben ghanai tisztekkel váltották fel Ghanában a hadsereg tisztjeit, s ghanai szakemberekkel cserélték fel a bíróságok és minisztériumok számos brit származású tisztviselőjét. Számottevő erőfeszítések történnek arra, hogy az angol hivatalos nyelv helyett az akan nyelvet tegyék meg hivatalos és oktatási nyelvvé. Az ország területének 22 %-a állandó művelés alatt áll, 64 %-a erdő, s ebből csak 17 % feltáratlan őserdő, a többi szavannaliget. Mezőgazdaságára erősen rányomja ma még bélyegét a gyarmati monokultúra; Ghana termeli meg a világ kakaó-termésének 30 %-át; állami vállalat kezén van a régebben imperialisták által kezelt agrárkivitel. Ugyanakkor Ghana arany-termelése ötödik, gyémánt-termelése második és mangánérc-termelése negyedik helyen áll a kapitalista világ-termelésben; bauxit-kincseinek fokozott kiaknázását teszi majd lehetővé a Volta-folyón épülő erőmű, sőt egy kisebb alumínium-kohó máris működik Tema kikötővárosban. Az erőmű építéséhez Ghana amerikai kölcsönt kap, s bányászatában, iparában az Egyesült Államok, Kanada és Nagy-Britannia igen számottevő tőkeérdekeltséggel rendelkezik. Viszont Ghana-kormányja igyekszik gazdasági függetlenségét különféle üzemek átvétele és megváltása révén fokozni: így most már Ghanának saját állami repülő- és hajótársasága van. A lakosság tulnyomórészt szudán-néger: 1,5 millió akan-, 0,5 millió ewe-, a többi ga-, haussa-, mosszi- és fulbe-törzsbeli; 10 ezer európai (főleg brit) és 1 200 libanoni él az országban; 700 ezer protestáns, 430 ezer katolikus, 700 ezer mohamedán; a népességben igen elterjedtek az animista-törzsi vallások is. Az analfabetizmus 75 %-os; gyors csökkenésére van kilátás, mert a kormány 1961-ben bevezette az ingyenes és kötelező népoktatást és jelentős akciót indított a felnőttek iskoláztatására. Az iskolás korú gyermekek beiskolázottsága máris elérte az 56 %-ot. Az egyetemi végzettséggel rendelkező ghanaiak száma 5 000 körül van, s körülbelül ugyanennyi azoknak a száma, akik jelenleg a kapitalista országok egyetemén tanulnak; igen nagy számu ghanai végzi azonban egyetemi tanulmányait a szocialista országok egyetemén is. A ghanai középiskolai és felsőoktatás nyelve egyelőre még az angol.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ Ghanai Tudományos Akadémia (Ghana Academy of Learning, P.O. Box 179, Accra.)
Alapítási év: 1959. Tiszteletbeli elnök: Fülöp edinburghi herceg (Erzsébet királynő férje). Elnök: Dr. Kwame Nkrumah köztársasági elnök. Titkár: Dr. A.A. Kwabong. Öt osztálybizottság: a/ biológiai tudományok; b/ fizikai tudományok; c/ orvostudományok; d/ művészetek; e/ jog. Az öt osztálybizottság vezetője és további 18 tag részben ghanai, részben Ghanában letelepedett brit tudósok közül került ki.
- 2/ Ghanai Nemzeti Kutatótanács (Ghana National Research Council, P.O. Box M32, Accra.)
Alapítási év: 1959. Ügyvezető titkár: S. T. Quansah. Országos kutatástervező és koordinációs központ, amely saját kutatóintézeti hálózat kiépítésére is jogosult. Számos kutatóbizottság működik a különféle tudományok területén.
- 3/ Ghanai Tudományos Társaság (Ghana Science Association, University College, Achimota)
Alapítási év: 1959. Elnök: K. A. Ghebemah. Titkár: E. Laing. A Társaság a megfelelő nigériai és Sierra Leone-i társaságokkal együtt létrehozta, a Nyugat-Afrikai Tudományos Társaság (West African Science Association) nevű tudományos szervezetet, amely nyitva áll csatlakozás céljából az összes nyugatafrikai államok tudományos társaságai számára, s az első független afrikai alapítású regionális tudományos testület.
- 4/ Ghanai Művészeti Tanács (Arts Council of Ghana, P.O. Box 2738, Accra.)
Alapítási év: 1958. Elnök: Dr. S. D. Cudjoe. Ügyvezető titkár: W. P. Carpenter. Országos központ a hagyományos művészetek megőrzésére és a művészeti élet fejlesztésére.
- 5/ Általános Jogi Tanács (General Legal Council, Accra.) Alapítási év: 1958. Elnök: Sir Arku Kerash, legfelsőbb bíró. Titkár: H. Drury. Országos jogi kamara szerepét tölti be a bírói, ügyészi és ügyvédi kar egészére kiterjedő ellenőrzési joggal.
- 6/ Egészségügyi és Orvostudományi Kutatóintézet (Institute of Health and Medical Research, Accra.) Alapítási év: 1960. Igazgató: Joseph Gillman, A liverpooli trópusi orvostudományi főiskola (Liverpool School of Tropical Medicine) társintézete.
- 7/ Orvostudományi Kutatóintézet (Medical Research Institute, P.O. Box 300, Accra.)
Alapítási év: 1920. Vezető kutatók: Akhtar Husain és W. N. Laing. Laboratóriumi szolgálat és tudományos személyzet kiképzése trópusi orvostudományi kutatás számára.
- 8/ A Ghanai Egyetem (University of Ghana, Legon) körébe tartozó tudományos egyesületek:
a/ Ghanai Klasszikus Társaság (Classical Association of Ghana). Titkár: I. M. Barton.

- b/ Ghanai Angol Társaság (Ghana English Association). Titkár: R. F. Storch.
- c/ Ghanai Földrajzi Társaság (Ghana Geographical Association). Alapítási év: 1955. Elnök: E. A. Boateng. Titkár: D. Williamson.
- d/ Ghanai Történettudományi Társaság (Historical Society of Ghana; azelőtt: Gold Coast and Togoland Historical Society). Alapítási év: 1952. Elnök: G. W. Irwin. Titkár: A. A. Boahen. Kiadvány: Transactions.
- 9/ Más tudományos egyesületek:
- a/ Közgazdasági Társaság (Economic Society. P.O. Box 22, Legon). Alapítási év: 1957. Elnök: L. E. V. M. Carthy. Titkár: G. R. Gyamera. Kiadvány: Bulletin.
- b/ Ghanai Gyógyszerészeti Egyesület. (Pharmaceutical Society of Ghana, Accra.). Alapítási év: 1935. Elnök: J. K. A. Quashie.
- 10/ Nyugat-Afrikai brit nemzetközösségi regionális tudományos szervezetek ghanai központtal, de Nigériára, Sierra Leonera és Gambia brit gyarmatra is kiterjedő működéssel:
- a/ Nyugat-Afrikai Építésügyi Kutatóintézet (West African Building Research Institute, P.O. Box 188, Accra.) Alapítási év: 1952. Igazgató: L. Small.
- b/ Nyugat-Afrikai Kakaó-Kutatóintézet (West African Cocoa Research Institute, P.O. Box 8, Tafo.) Alapítási év: 1944. Igazgató: J. W. Blencowe. Külön nagy kísérleti teleppel, s további kutatóállomással a nigériai Ibadanban.
- c/ Nyugat-Afrikai Szuvasodási Kutatóegység (West African Timber-Borer Research Unit, Kumasi). Alapítási év: 1953. Vezető: F. G. Browne.
- d/ Nyugat-Afrikai Vizsgáztató Tanács (West African Examination Council, Achinota)
- A Londoni Egyetem (University of London) és a brit közszolgálat különböző ágai megbízásából, valamint a résztvevő államok megállapodása alapján egyetemi és főiskolai oklevelek jóváhagyására ill. különféle képesítő vizsgák lefolytatására ill. hivatott szervezet. Az általa jóváhagyott vagy kiadott oklevelek, képzettségi igazolások stb. a Brit Nemzetközösség államaiban elismertek. Hivatalokat tart fenn a következő helyeken: Accra (Ghana) Lagos (Nigéria), Freetown (Sierra Leone), továbbá London. Igazgató: J. Deakin.
- e/ Nyugat-Afrikai Könyvtári Társaság Ghanai Osztálya (West African Library Association, Ghana Division, Balme Library, University of Ghana, Legon). Alapítási év: 1956. Elnök: Miss A. E. Walker. Titkár: E. E. Ghansah.
- 11/ Nyugat-Afrikai brit nemzetközösségi regionális tudományos szervezetek Ghanára kiterjedő működéssel, de nem ghanai központtal; lásd: Nigéria, Sierra Leone.
- 12/ Külföldi képviseleti szervek kulturális kapcsolatok fenntartására: a/ Alliance Française, Ghana Branch, Accra. b/ The British Council, Accra.
- 13/ Az UNESCO regionális középfoku oktatási központja (Regional Centre of UNESCO for Secondary Education, Accra)
- II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek
- 1/ Ghanai Egyetem, Accra (University of Ghana, Legon, near Accra)
- Alapítási év: 1948. Egyetemi rangra emelve: 1961-ben. 155 oktató, 671 hallgató. Társadalomtudományi, természettudományi, agrártudományi tanszékek és egy teológiai tanszék. Egyelőre több tanszék betöltetlen; vezető tanárok jelentős része brit származású. Külön intézetek tájékoztatás, nevelésügy, afrikanisztika és mezőgazdaságtani tárgyak számára. 140 000 kötetes könyvtár.
- 2/ Természettudományos és Műszaki Egyetem, Kumasi (University of Science and Technology, Kumasi).
- Alapítási év: 1951. Egyetemi rangra emelve: 1961-ben. Agrártudományi, építészeti, elektro-, gépész- és kulturmérnöki, gyógyszerészeti, természettudományos, technológiai stb. karok ill. tagozatok, 23 000 kötetes könyvtár.
- 3/ Ghanai Jogtudományi Főiskola, Accra (Ghana School of Law. P.O. Box 179, Accra). Alapítási év: 1958. A jogászképzés központja.
- 4/ Igazgatási főiskola, Achimota (College of Administration, Private Post Bag, Achimota)
- Alapítási év: 1960. Számviteli, közigazgatási, egészségügyi, igazgatási, pénzügyi stb. kiképzést nyújt. 16 oktató, 250 hallgató.
- 5/ Awudome Bennlakó Felnőtt Kollégium, Tsito (Awudome Residential Adult College, P.O. Box 125. Tsito)
- Alapítási év: 1950. A Ghanai Egyetem egyik intézetének külön létesítménye ghanai és más országbeli felnőtt hallgatók társadalomtudományi és közigazgatástudományi kiképzésére, 40 hallgató.
- 6/ Könyvtárosképző Intézet, Accra (School of Librarianship, Accra). Alapítási év: 1961.
- III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok, stb.
- 1/ Ghanai Könyvtári Tanács (Ghana Library Board, P.O. Box 663, Accra)
- Alapítási év: 1950. Az accrai központi könyvtáron és több regionális könyvtáron kívül számos helyi könyvtárt felölelő hálózattal. 250 000 kötet.

- 2/ A fentebb II/1 és II/2 alatt említett egyetemi könyvtárak.
- 3/ Nemzeti Múzeum (National Museum, Accra) Alapítási év: 1957. Igazgató: Prof. A. W. Lawrence. Nagy ghanai régészeti és néprajzi gyűjteménnyel.
- 4/ Ghanai Múzeum (Ghana Museum, Accra). Kurátor: H. D. Collins.

- . -

11. GUINEA (République de Guinée)

Terület: 245 857 km². Lakosság: 3 millió fő. Főváros: Conakry (80 ezer fő). Pénzegység: guineai frank.

1958-ban függetlenné vált köztársaság, az egykori Francia-Nyugat-Afrika része. Függetlensége elnyerésekor azonnal kivált a Francia Közösségből, s azóta is minden tekintetben politikai és gazdasági önállóságának alátámasztására törekszik. 1960-ban kivált a francia frank-övezetből és saját pénzt bocsát ki; ugyanakkor megalakította Ghanával, és Malival az Afrikai Államok Unióját (lásd fentebb Ghanánál); 1961-ben államosította a francia víz- és energiaellátási monopóliumot, az arany- és gyémántbányákat, 1962-ben a bankokat, biztosító intézeteket, és a francia-kanadai bauxittársaságot. 1959-ben Guinea számottevő fejlesztési hitelt kapott a Szovjetuniótól, s külkereskedelmében ma már nagyobb részt tesz ki a szocialista országokkal folytatott árucseré, mint az, amit Guinea a kapitalista országokkal bonyolít le. Az 1960-62. évi három éves guineai gazdasági terv az ültetvényes és kisparaszti jellegű mezőgazdaság (kávé, banán-, földimogyoró-ültetvények, rizs-, batáta-, manioka- stb. termelés) fokozatos átalakítására vezetett, s jelenleg már nagyszámu termelőszövetkezet működik az országban, bár a régi termelési formák sem szorultak még ki. A trópusi éghajlat megnehezíti az állattenyésztés fejlesztését, a gazdag ásványkincsek kiaknázását pedig az anyagi eszközök hiánya lassítja. Igaz ugyan, hogy különböző brit-kanadai, brit-francia, amerikai-svéd, nyugatnémet stb. konzorciumok jelentős telepeket hoztak létre, illetve tartanak fenn az ország ipari gyémánt-, vasérc-, bauxit-, színesfém- stb. lelőhelyeinek kiaknázására, de épp az ország kormányának önállóságra törekvő gazdaságpolitikája miatt nemigen eszközölnek megfelelő folytatólagos beruházásokat; ez okból késik a Konkouré-folyón épülő vízerőmű befejezése. Másrészt viszont a Szovjetunió segítségével jónéhány gyár épül, többek között egy cementgyár, egy cipőgyár, egy konzervgyár, több malom, stb. A lakosság túlnyomórészt szudán-néger, 62 %-a mohamedán, 35 % törzsi vallások híve, kevés keresztény; az országban párezer európai (főleg francia) él. Az analfabetizmus 90 %-os; a beiskolázottság az ország függetlenségének elnyerése előtt mindössze 11 %-os volt, jelenleg azonban rohamosan növekszik, s a függetlenség elnyerése után a kormány határozatot hozott a 7-15 évesek általános iskolakötelezettségéről, amit még ebben az évtizedben teljes egészében gyakorlatilag is megvalósítani igyekezik. (1960-ra megháromszorozódott az iskolába járó gyermekek száma.) Az egyetemet végzett guineaiak száma 100 alatt van, de jelenleg sokan tanulnak külföldi egyetemeken, mégpedig jelentős részben szo-

cialista országok egyetemein. Az oktatás az országban túlnyomórészt francia nyelven történik, bár a felnőtt lakosságnak csak mintegy 10 %-a ért franciát; a népi nyelvek fejlesztésére komoly erőfeszítéseket tesz a kormányzat, s számottevő jelentősége van annak, hogy 1962-ben befejeződik az összes iskolák államosítása.

Guineában nyílt meg 1962 őszén a trópusi Afrika legnagyobb műszaki tudományos felsőoktatási és kutatóintézménye, nevezetesen a

Conakry-i Politechnikai Intézet (Institut Polytechnique, Conakry)

- a Szovjetunió ajándéka a guineai népnek. Négy tagozattal kezdte meg működését: évfolyamonként 300 hallgatóra, vagyis összesen 1 500 hallgatóra lesz berendezve. Amikor Guinea 1958-ban önálló államává vált, egyetlen számbavehető tudományos intézmény nem volt a területén; még a Francia-Afrikai Intézetnek sem maradt itt semmiféle létesítménye, holott ez különben az egész volt Francia Nyugat-Afrikára kiterjedő intézményhálózattal rendelkezett (lásd Szenegál II/1a). Ilymódon Guinea tudományos élete a szó szoros értelmében nulla-szintről indult el, s 1962. elején még csak egy kisebb tanárképző, illetve műszaki kiképző intézmény működött Conakryban, de a fejlesztési törekvések erősek.

- . -

12. KAMERUN (République du Camérout)

Terület: 483 845 km². Lakosság: 4 130 ezer fő. Főváros: Yaoundé (40 ezer fő). Pénzegység: kamerunfrank.

1960-ban függetlenné vált köztársaság, amely ebben az időpontban még csak a francia kézen volt egykori német gyarmati területet (népszövetségi, majd ENSZ mandátum területet) foglalta magában; 1961-ben kiegészült a brit kézen volt egykori német gyarmati terület egy részével - másik részét Nigériához csatolták -, s azóta Kamerun mint szövetségi köztársaság áll fenn. Ritka népességű trópusi mezőgazdasági ország, amelynek nagy részén ma is az ásó az egyedüli földművelő szerszám. Trópusi ültetvénygazdálkodás és fakitermelés (francia kézen), emellett sok kisparaszti gazdaság. Az ország bauxitlőhelyeit francia tőke aknázza ki. A gyarmati múlt nyomorúsága ellenére viszonylag igen fejlett a népi kultúra, s erős az antiimperialista szabadságmozgalom, amely a franciabarát mohamedán nagybirtoikos-kormányzattal szemben is éles harcot folytat. A népesség 2/3-a bantu-néger, de a nemzetiségi összetétel rendkívül bonyolult: több mint 80 törzs él az országban, s ezek között arabok, negroidok, hamiták, szudán-néger, törpe pigmeusok, stb. is találhatók. A 13 ezer főnyi európai származású lakos nagyrészt francia. A népességnek kb. a fele animista törzsi vallások híve, 1/3-a keresztény (főleg katolikus), a többi mohamedán. Az analfabetizmus 15 %-os, a beiskolázottság egyes adatok szerint 46 %-os, más adatok szerint viszont már 78 %-os. Az oktatási nyelv francia; az egyetemi végzettséggel rendelkező kameruniak száma 100 felett van, sokan tanulnak francia egyetemeken, s a francia politikai és kulturális befolyás igen erős. Szörnyű csapás a népesség majdnem 100 %-os maláriás fertőzöttsége.

I. Tudományos központok,
kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ Az UNESCO Kameruni Nemzetközi Felsőoktatási Tanácsadó Missziója (Mission consultative de l'UNESCO pour le développement de l'enseignement supérieur au Cameroun, Yaoundé-Paris)

Alapítási év: 1961. Elnök: F. Bender, az Amsterdami Egyetem kancellárja. Titkár: W. Zyss, az UNESCO párizsi központjában a Társadalomtudományi Osztály (Département des Sciences Sociales) munkatársa. A Tanácsadó Misszióban résztvesznek a kameruni kormány küldöttei is. Mivel Kamerun az egyetlen afrikai állam, amely számottevő volt brit, és francia területet egyesít magába, azaz kettős európai tudományos nyelvhasználatra rendezkedett be (bizonyos mértékig hasonló helyzetben van azonban az Egyesült Arab Köztársaság, Marokkó, Tunézia, stb. is), a bizottság feladata, hogy az ebből adódó nehézségeket áthidalja, s tanulságokat hasznosítsa az UNESCO afrikai akciói számára.

- 2/ Az UNESCO regionális középfokú oktatási központja (Centre régional de l'UNESCO pour l'enseignement secondaire, Yaoundé).

II. Egyetemek, főiskolák,
továbbképző szervek

- 1/ Kameruni Igazgatási Főiskola, Yaoundé (École Camerounaise d'Administration, Yaoundé). Alapítási év: 1960.
- 2/ Kameruni Tanárképző Kollégium, Yaoundé (École Normale Supérieure, Yaoundé). Alapítási év: 1962. Az ENSZ különleges alapja által fenntartott intézmény.
- 3/ Yaoundéi Egyetem (Université de Yaoundé) meg alapítására irányuló kezdeményezések Franciaország által nyújtott segítséggel. Az akció kezdete: 1961.
- 4/ 28 magánjellegű műszaki kiképző iskola 2598 hallgatóval.

III. Fontosabb könyvtárak,
múzeumok stb.

Nincs adat.

- . -

13. KONGÓ - Brazzaville (République du Congo)

Terület: 342 000 km². Lakosság: 795 ezer fő. Főváros: Brazzaville (105 ezer fő). Pénzegység: CFA-frank.

1960-ban függetlenné vált köztársaság, az egykori Francia Egyenlítői-Afrika része, amely függetlenné válása után megmaradt a Francia Közösségben, s résztvesz az Egyenlítői-Afrikai Védelmi Tanácsban is (lásd fentebb Gabonnát). Nagyrészt trópusi őserdővel fedett, gazdaságilag fejletlen agrárország; ás-

ványkincsei jelentősek, de jórészt még feltáratlanok. A lakosság bantu-néger, felében törzsi vallások hívője, felében keresztény (főleg katolikus); az országban 10 ezer francia telepes él. Az analfabetizmus 85 %-os, a beiskolázottság 50 % felett van, sőt jelenleg állítólag már a 75 %-ot is meghaladta, mert francia részről igen nagy erőfeszítések történnek arra, hogy a volt francia nyugat-afrikai gyarmatbirodalom e jelenleg is erős francia befolyás alatt álló területén a Francia Közösség egyik "minta-államát" hozzák létre. A kormányzat támogatást nyújt a katangai szakadár kormánynak (lásd alább Kongó-Léopoldville).

I. Tudományos központok,
kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ Kongói Tudományos Kutatóintézet (Institut de Recherches Scientifiques au Congo, Brazzaville).

A Francia Közösség és Franciaország tengerentuli birtokai számára felállított Tengerentuli Tudományos és Műszaki Kutatások Hivatala (Office de la Recherche Scientifique et Technique Outre-Mer, Paris) szervezetéhez csatlakozó intézmény.

Ehhez kapcsolódik többé-kevésbé közvetlenül:

- a/ Oceanográfiai Központ (Centre d'Océanographie, B. P. 322, Pointe Noire). Igazgató: G. R. Berrit.
- b/ Növényi Olajkutató Intézet (Institut des Recherches pour les Huiles Oléagineuses, Loudima). Külön kutatóállomás Sibiti helységben.
- c/ Gyapot- és Egzotikus Textilanyag-Kutatóintézet (Institut de Recherches du Coton et des Textiles Exotiques, Madingou).
- d/ Francia Tengerentuli Gyümölcs-Kutatóintézet (Institut Français des Recherches Fruitières Outre-Mer, Loudima).

- 2/ Afrikai Intézet (Institut Africain, Mouyondzi)

Élő afrikai nyelvekkel foglalkozó kutatóintézet. Közelebbi adatok hiányoznak.

- 3/ Középfrikai Tanulmányi Intézet (Institut d'Études Centrafricaines, B. P. 181, Brazzaville). Természettudományos kutatásokkal foglalkozó intézmény. Igazgató: M. Paulian. Közelebbi adatok hiányoznak.

- 4/ Kongói Tanulmányi Intézet (Institut d'Études Congolaises, Brazzaville). Igazgató: M. Malonga. Közelebbi adatok hiányoznak.

- 5/ Külföldi képviseleti szervek kulturális kapcsolatok fenntartására: a/ Alliance Française (Brazzaville); b/ U. S. Information Centre (Brazzaville).

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

- 1/ Brazzaville-i Műszaki, Kereskedelmi és Ipari Kollégium és Tanoncképző Központ (Collège Technique, Commercial et Industriel de Brazzaville et Centre d'Apprentissage, Brazzaville). Alapítási év: 1959. Igazgató: Hubert Couppey. 560 afrikai származású hallgató.
- 2/ Felsőoktatási Intézet (Brazzaville) (Institut des Hautes Études, B. P. 69, Brazzaville). Igazgató: M. Legier. Közlebbi adatok hiányoznak.
- 3/ Két közelebből nem ismert szintű mezőgazdasági, illetve ipari és kereskedelmi szakképzést nyújtó intézmény: École Territoriale d'Agriculture (Sibiti); École Professionnelle (Brazzaville).

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok, stb.

Nincs adat.

- . -

14. KONGÓ - Léopoldville (République du Congo)

Terület: 2 345 409 km². Lakosság: 13 984 ezer fő. Főváros: Léopoldville (403 ezer fő). Pénzegység: kongói frank (Katangában 1961. január óta: katangai frank).

1960-ban függetlenné vált köztársaság, az egykori Belga-Kongó, amelyet azonban imperialista hatalmak beavatkozása révén nagyrészt un. ENSZ-csapatok (tulnyomórészt imperialista hatalmak és nekik elkötelezett államok csapatai) tartanak megszállva, míg Katanga tartományban a volt belga gyarmatosítók által támogatott szakadár kormány van uralmon. Ugyanakkor azonban un. központi kormánya is van a köztársaságnak, amelynek tényleges hatalmi köre azonban egyelőre tisztázatlan; a független Kongó első törvényes miniszterelnökének, a meggyilkolt Patrice Lumumbának függetlenségi politikáját követő Gizenga miniszterelnökhelyettes 1962. januárjában fogságba vetették. Kongó, amelynek területe majdnem akkora, mint az egész Földközi-tenger, hallatlanul termékeny szavannákkal, kincseket érő trópusi nemesfa-erdőségekkel rendelkezik; ásványkincsei páratlanul gazdagok, óriási vízienergiái vannak - a kapitalista világ tóriumérc-termelésének 90 %-át, ipari gyémánt-termelésének 71 %-át, kobalt-termelésének 60-70 %-át adja, uránérc-termelésben 4. helyen áll a világon. Tucatnyi szinesfém fontos világgiazi forrása, emellett igen nagy vasérc- és széntelepei is vannak. Olajpálmamag kivitele második helyen, elefántcsont kivitele első helyen áll a világon. A lakosság bantu-néger; északon és délen szuahéli-nyelven, a Kongó-folyó mentén lingala-nyelven beszél. Az országban 36 ezer európai él; ebből 28 ezer belga Katanga tartományban. A lakosság 47 %-a névlegesen keresztény, ténylegesen azonban 90 %-a törzsi vallások híve. Az analfabetizmus 80 %-os, de az iparvidékektől, és városi központoktól távolabb eső területeken inkább 100 %-osnak mondható. Az iskolák tulnyomórészt

vallási missziók kezén vannak; a beiskolázottság 1961-ben állítólag elérte az 58 %-ot, de a tényleges helyzet a jelenlegi viszonyok között nehezen állapítható meg. Az egyetemet végzettek száma az afrikai származású lakosságban 50 alatt van (a papokat nem számítva); 1960-ban az ország két egyetemén mintegy 300 afrikai származású hallgató tanult, de ugyanakkor tekintélyes számban voltak kongói hallgatók belga, francia és amerikai egyetemeken is.

A Kongói Köztársaságban uralkodó tisztázatlan helyzet következtében még nem került sor az egykori belga gyarmati kormányzat által fenntartott intézményhálózat szervezett átvételére. A Léopoldville-i és Elisabethville-i egyetem működik, a többi intézmény státusáról nincs ujkeletű értesülés. Az alábbi adatok külön megjegyzés híján az 1960. június 30-án fennállott állapotokat tükrözik. (A Kongói Köztársaság függetlenné nyilvánítása 1960. július 1-én történt).

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ A belga Közép-Afrikai Tudományos Kutatóintézet (Institut pour la Recherche Scientifique en Afrique Centrale, IRSAC, Bruxelles) intézményhálózatához tartozott intézmények:
 - a/ biológiai kutatóállomás Lwiro helységben, Kivu tartományban;
 - b/ biológiai kutatóállomás Elisabethville-ben, Katanga tartományban;
 - c/ botanikai, zoológiai, és klimatológiai kutatóállomás Mabali helységben, a Tumba-tónál, Équateur tartományban;
 - d/ hidrobiológiai kutatóállomás Uvira helységben, a Tanganyika-tónál, Kivu-tartományban.
- 2/ A belga Nemzeti Intézet a Kongó Agronómiai Tanulmányozására (Institut National pour l'Étude Agronomique du Congo, INEAC, Bruxelles) kutatóállomási hálózata. Fő állomás: Yangambi, a Kongó- folyam partján.
- 3/ Belga gyarmati társadalomkutatási intézmények:
 - a/ Belsőszülött Társadalmi Problémák Tanulmányi központja (Centre d'Études des Problèmes Sociaux Indigènes, CEPIS, Elisabethville).
 - b/ Afrikai Társadalmi Tanulmányi Központ (Centre d'Études Sociales Africaines, CESA, Elisabethville).
- 4/ Nemzeti Parkok Intézete (Institut des Parcs Nationaux). Alapítási év: 1961. Az upémbai természeti rezervátumot kezeli Katanga tartományban.
- 5/ Külföldi képvisleti szervek kulturális kapcsolatok fenntartására:
 - a/ Alliance Française, Léopoldville; b/ British Council, Léopoldville; c/ U.S. Information Center, Léopoldville.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

- 1/ Léopoldville-i Lovanium Egyetem (Université Lovanium de Léopoldville, Léopoldville, XI)
Alapítási év: 1954. A louvaini katolikus egyetem (Université Catholique de Louvain) belga kormánytámogatással létrehozott leányintézménye. Elnök-védnök; Mgr. F. Scalais, Léopoldville-i érsek. Elnök: H. van Waeyenbergh, a louvaini katolikus egyetem rektora, 80 főhivatású egyetemi oktató, 28 mellékfóhivatású oktató, 17 kutatásigazgató és asszisztens. A vezető tanárok kivétel nélkül belgák; az oktatási nyelv francia. Hallgatók száma: 413. Teológiai, orvostudományi, jogtudományi, bölcsészeti, természettudományi, politikai, és jogtudományi, agrártudományi kar; külön pszichológiai és pedagógiai, valamint gazdaságtudományi és társadalomtudományi intézet. Jelentős könyvtár.
- 2/ Elisabethville-i Állami Egyetem (Université de l'Etat, Elisabethville)
Alapítási év: 1955. 1960-ig mint Kongó és Ruanda-Urundi Hivatalos Egyeteme (Université Officielle du Congo et du Ruanda-Urundi) működött. 46 oktató. A vezető tanárok kivétel nélkül belgák; az oktatási nyelv francia. Hallgatók száma: 124, közte 2 nő. Bölcsészeti, természettudományi, és orvostudományi kar. 50 000 kötetes könyvtár.
- 3/ Közigazgatási és Jogtudományi Kiképző Iskola, Léopoldville (Administration and Law School, Léopoldville)
Alapítási év: 1960. Az ENSZ Jogi Tanácsadó Bizottsága (UN Legal Advisory Commission) alapítása. Négyéves tanfolyamokat tart. 200 hallgató.
- 4/ Tanárképző Kollégium, Léopoldville (Teachers' Training College, Géló Binza, Léopoldville).
Alapítási év: 1961. Az ENSZ Kongói Operáció (UN Operation in the Congo) alapítása. Kétéves tanfolyamokat tart. 50 hallgató.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok, stb.

- 1/ A fentebb I/1. és I/2. alatti intézmények könyvtárai.
- 2/ Benne született Életének Múzeuma (Musée de la Vie Indigène, B. P. 587, Léopoldville)
- 3/ II. Lipót Múzeum (Musée Léopold II, B. P. 739, Elisabethville).
- 4/ Kisebbségi múzeumok Coquilhatville-ben, Stanleyville-ben és Luluabourban.

15. KÖZÉP-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG (République Centrafricaine)

Terület: 617 000 km². Lakosság: 1 200 ezer fő. Főváros: Bangui (85 ezer fő). Pénzegység: CFA-frank.

1960-ban függetlenné vált köztársaság, amelynek területe Ubangi-Sarínén az egykori Francia Egyenlítői Afrika részét alkotta, s függetlensége elnyerése után is a Francia Közösség tagja maradt, s ugyanúgy mint Csád és Kongó (Brazzaville) résztvesz az Egyenlítői-Afrikai Védelmi Tanácsban is. Elmaradt trópusi agrárország, gyapot-, kávé- és dohányültetvényekkel, gyémánt- és aranybányászattal. A civilizáció egyelőre főleg Bangui főváros környékére szorítkozik, amely jelentékeny szerepet tölt be a Kongó-folyam fontos mellékfolyójának, az Ubanginak kikötőjeként; innen indulnak az utak Csád területére is. Az ország költségvetésének 60 %-át francia segítség fedezi. A lakosság szudán-néger, 2/3-ában törzsi vallások hívője, a többi keresztény és kis részben mohamedán. Az analfabetizmus 92 %-os; a beiskolázottság 28 %-os.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ Bangui Kutatóközpont (Centre de Recherches de Bangui, Bangui)
A Francia Közösség és Franciaország tengerentúli birtokai számára felállított Tengerentúli Tudományos és Műszaki Kutatások Hivatala (Office de la Recherche Scientifique et Technique Outre-Mer, Paris) szervezetéhez tartozó intézmény. Elsősorban víruskutatással foglalkozik.
- 2/ Bukokói Agronómiai Kutatóközpont (Centre de Recherches Agronomiques de Boukoko, M'Baiki, Boukoko).
Trópusi mezőgazdasági problémákkal és növénybetegségek kutatásával foglalkozó intézmény. Könyvtárt tart fenn.
- 3/ Külföldi képviselői szervek kulturális kapcsolatok fenntartására: Alliance Française, Bangui.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

- 1/ Klasszikus és Modern Főiskola, Bangui (Collège Classique et Moderne, Bangui)
Főleg filozófiai és matematikai oktatás magasabb szinten. Egyéb oktató tevékenységek nem főiskolai szintűek.
- 2/ Két mezőgazdasági főiskola, amiről közelebbi részletek hiányoznak: École Centrale d'Agriculture, Boukoko, École Territoriale d'Agriculture, Grimari.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok, stb.

- 1/ A fentebb I/2 alatti említett intézménykönyvtára.

16. LIBÉRIA (Republic of Liberia)

Terület: 111 370 km². Lakossága: 1 349 ezer fő. Főváros: Monrovia (60 ezer fő). Pénzegysége: libériai dollár. (Hivatalos fizetési eszköz az USA-dollár is).

A mai Libéria partvidéke a 15. századtól kezdve a portugáli rabszolga-kereskedők egyik fő támaszpontja volt; az idők folyamán nagy szállitmányok indultak innen Amerikába. Viszont 1822-ben itt alapították meg amerikai vallásos "emberbaráti társaságok" Monroviát Nyugat-Afrikába visszatelepítendő felszabadított rabszolgák számára. 1847-ben ezek a visszatelepített négerk kiköltöztették a "szabad és független Libériát", s leigázták a partvidék népét. Ma is csak az ő utódaiknak van választójoguk ebben a legrégibb néger-köztársaságban. Ez a kb. 15 ezer főnyi "amerikai-libériai" amerikai protestáns egyházak hívője, angolul beszél, s az angol nyelvet tette meg az ország hivatalos nyelvéné; a partvidék őslakossága szudán-néger, illetve kisebb részben bantu-néger, kb. 20 %-ban mohamedán, egyébként pedig törzsi vallásoknak hódol. Az analfabetizmus 95 %-os, a beiskolázottság 21 %-os, s az iskolák nagy részét amerikai vallási missziók tartják fenn. Libéria lényegében fejletlen agrárország; a népesség 80 %-a törzsi gazdálkodás viszonyai között, földközösségben él; 20 %-a pedig az amerikai vállalatok gumültetvényein és vasérc-bányáiban dolgozik. Noha Libériában sem kőolaj nincs, sem hajóépítés nem folyik, az Egyesült Államok után Libéria "rendelkezik" a legtöbb tartályhajóval a világon, s egyáltalán a világ hajóterének 9,6 %-át libériai zászló alatt közlekedő hajók teszik ki. Ennek oka az, hogy a kis állam rendkívüli adó- és illetékengedményeket nyújt a nála regisztrált hajóknak, s az amerikai és brit hajózási vállalatok előszeretettel Libériában regisztráltatják hajóikat, főleg mivel az ilyen "libériai hajókon" nem érvényesek az amerikai, illetve brit tengerész-szakszervezetek által kiharcolt munka- és bérfeltételek. Mindezen körülmények következtében Libériában rendkívül erős az amerikai politikai, gazdasági és kulturális befolyás, s ez a legrégibb néger-köztársaság egészen sajátos szerepet tölt be az afrikai népek független államai között. Újabban azonban bizonyos változás jelei észlelhetők, amennyiben Libéria is hallatja hangját a franciaszaharai atomrobbantások ellen fellépő és valamennyi afrikai nép önrendelkezési jogát követelő afrikai államok sorában.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ Az Amerikai Trópusi Orvostudományi Alapítvány Libériai Intézete (The Liberian Institute of the American Foundation for Tropical Medicine, Harbel).

Alapítási év: 1952. Igen nagyméretű kutatóintézmény, amely a trópusi orvostudomány összes területeire kiterjedő kutatómunkákat végez, tulnyomórészt amerikai kutatógárda segítségével, az Egészségügyi Világszervezettel együttműködve. Az Egyesült Államok kormányzati és magángazdasági szervei tartják fenn.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

- 1/ Libériai Egyetem, Monrovia (University of Liberia, Monrovia)
1862. évi amerikai alapítás; 1951-ben átszervezték, és azóta amerikai egyetemek mintájára működik. Bölcsészeti, természettudományos és jogtudományi karral, valamint középfokú, illetve egyetemre előkészítő kiképzést nyújtó tanárképző, agrártudományi, kereskedelmi karral. Oktatók száma: 75. Hallgatók száma: 650. A vezető tanárok jelentős részben amerikaiak; az oktatási nyelv angol. 15 000 kötetes könyvtár. Számos kiadvány, közte kutatási közlemények céljára: The University of Liberia Research Bulletin.
- 2/ Nyugat-Afrikai Kollégium, Monrovia (West Africa College, Monrovia).
Az amerikai methodista egyház által fenntartott tanárképző intézmény.
- 3/ Cuttington Kollégium és Teológiai Főiskola, Suacoco (Cuttington College and Divinity School, Suacoco, Gbanga, Central Province)
Az amerikai episzkopális egyház által 1888-ban alapított, majd két évtizedes szünetelés után újjászervezett főiskola, amely egyetemi szintű kiképzést nyújtó teológiai, bölcsészeti, természettudományi, agrártudományi, és tanárképző karral rendelkezik. Állandó oktatók száma: 30. A vezető tanárok amerikaiak; az oktatási nyelv angol. Hallgatók száma: 140 (férfiak és nők vegyesen). 16 000 kötetes könyvtár.
- 4/ Fatimai Boldogasszonyról elnevezett Maryland Kollégium, Cape Palmas (Maryland College of Our Lady of Fatima, Cape Palmas).
Bölcsészeti doktorátust nyújtó katolikus tanárképző intézmény; amerikai alapítvány.
- 5/ Egy amerikai baptista és egy katolikus tanárképző kollégium; Monrovia College, Monrovia; St. Patrick's Catholic College, Monrovia.
- 6/ Booker Washington Intézet, Kakata (Booker Washington Institute, Kakata).
A libériai közoktatásügyi minisztérium által fenntartott szakmai kiképző és továbbképző intézet.
- 7/ Összehasonlító Tanárképző Központ, Gbanga (Comparative Teacher Training Centre, Gbanga).
Továbbképzést nyújt tanárok számára, valamint különleges kiképzést a falusi viszonyok között folytatandó oktatómunkára.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok, stb.

- 1/ Egyesült Államok Tájékoztató Könyvtára (United States Information Library, 56 Broad Street, Monrovia).

A libériai kormány és az Egyesült Államok kormánya által közösen fenntartott könyvtár.

- 2/ Állami Közkönyvtár (Government Public Library, Ashmun Street, Monrovia)
- 3/ A fentebb II/1. és II/3. alatt említett intézmények könyvtára.

f/ U.S. Information Service Tripoliban, könyvtárral; külön iroda Benghaziban.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

17. LIBIA (Al-Mamlaka al Lybia al-Muttahida)

Terület: 1 759 540 km². Lakosság: 1 172 ezer fő. Főváros: Bengázi (Barka, 75 ezer fő); második főváros: Tripoli (Tarabulus el-Garb, 186 ezer fő). Új főváros: El Belda (épülőben Kirenaikában). Pénzegység: libiai font.

Az Egyesült Libiai Királyság 1951. decemberében alakult meg, amikor az egykori olasz gyarmat területén a mohamedán Senussi-szekta emíréjét kiáltották ki a "független" Libia királyává; valójában azonban Libia (azaz: Tripolitánia, Kirenaika és Ferran) még éveken át a második világháborúból származó angol-amerikai, illetve francia megszállás alatt állt, sőt mind a mai napig támaszpontokat bocsátó szerződéses alapon Nagy-Britannia és az Egyesült Államok rendelkezésére. Ennek ellenére 1953-ban, Libiának az Arab Lígába való belépésével megkezdődött az ország tényleges függetlensége. 1955-ben Libia résztvett a bandungi konferencián, felvette a diplomáciai kapcsolatokat a Szovjetunióval, az ENSZ tagja lett, majd - utolsónak - a francia csapatok is kivonultak területéről. 1959-ben Libia kormánya szerződést kötött a Szovjetunióval, amelynek értelmében az két kórházat létesít az ország területén. Libia társadalmilag és gazdaságilag rendkívül elmaradott, mohamedán feudális ország. Területének nagyrésze terméketlen sivatag; csak a Földközi-tenger partján fekvő sáv, és néhány oázis termékeny; a legjobb földek a feudálisok, és az olasz telepesek kezén vannak. Ujabbban olajat találtak a sivatagban; amit - a foszfát- és vasérctelepekkel egyetemben - amerikai, angol, németalföldi, és nyugat-német monopóliumok aknáznak ki. A lakosság 80 %-a arab, 13 %-a berber, 5 %-a olasz; 12 500 amerikai és 2 000 máltai is él az országban. Az afrikai eredetű lakosság 93 %-a szunnita mohamedán, s a szunnita szekta vallása egyben államvallás is. Az analfabetizmus 90 %-os; névlegesen 6-13 éves korig terjedő iskola-kötelezettség áll fenn, de a beliskolázottság csak 30 %-os.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

1/ Külföldi képviselői szervek által fenntartott intézmények:

- a/ British Council, központ Tripoliban, külön iroda Benghaziban.
- b/ British Cultural Centre, Tripoliban, könyvtárral.
- c/ Centre Culturel, Français, Tripoliban.
- d/ Istituto Italiano di Cultura, Tripoliban, könyvtárral.
- e/ United Arab Republic Cultural Centre, Tripoliban, könyvtárral.

1/ Libiai Egyetem, Benghazai (University of Libya, Benghazai). Alapítási év: 1957. Bölcsészeti kar 26 oktatóval, 176 hallgatóval Benghaziban, Természettudományi kar 20 oktatóval, 132 hallgatóval Tripoliban, kereskedelmi kar 4 oktatóval, 123 hallgatóval Benghaziban, jelentős könyvtárral.

2/ Felsőbb Technológiai Intézet, Tripoli (Institute of Higher Technology, Tripoli). Alapítási év: 1961. Az ENSZ Különleges Alapja támogatásával 4 éves gépészeti, kultur- és elektromérnöki, valamint élelmiszeripari technológiai képzést nyújt.

3/ Műszaki és Adminisztratív Kollégium, Tripoli (Technical and Clerical College, Tripoli). Alapítási év: 1951. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet által irányított intézmény 400 hallgatóval.

4/ Mezőgazdasági Kiképző Központok Sidi Mesri (Agricultural Training Centres, Sidi Mesri, Tripolitánia).

Az Egyesült Államok és Libia kormányzati szerveinek közös vállalkozásaként fenntartott kiképző intézet, külön leányintézménnyel Kirenaikában.

5/ Jogtudományi Tanulmányi Központ, Tripoli (Legal Studies Centre, Tripoli). Alapítási év: 1957.

6/ Mohamedán tanárképző és vallási kiképző központok, Bedában, Kirenaikában és Tripoliban: Teacher's Training College and Religious Centres, Seyid Sihamed Ali Senussi Centre.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok, stb.

1/ A fentebb I/1. és II/1. alatt említett intézmények könyvtárai.

2/ Al-Awqaf (Tripoli), nagymultu arab könyvtár.

3/ Tripoli Közkönyvtár (Tripoli Public Library, Tripoli) 33 000 kötetes gyűjteménnyel.

4/ Régészeti muzeumi és ásatási hálózat (Leptis Magna, Sabrathra), amelynek központjai: Régészeti Hivatal (Departement of Antiquities, Cyrene) és Régészeti Múzeum (Archaeological Museum, Castello, Tripoli). Az utóbbihoz Természettörténelmi Múzeum (Natural History Museum) is csatlakozik.

18. MADAGASZKÁR - Malgas Köztársaság (République Malgache)

Terület: 589 900 km². Lakosság: 5 287 ezer fő. Fővárosa: Tananarive (240 ezer fő). Pénzegység: CFA-frank.

Madagaszkár a Föld 4. legnagyobb szigete, 1960-ban vált független köztársasággá, de megmaradt a Francia Község keretében; a hozzá tartozó kis szigetek egy része változatlanul francia gyarmatbirtok, s Madagaszkáron is két repülőtámaszpont körzete francia kézen maradt. A sziget lakosságát 98 %-ban madagassz, vagy másnéven malgas malájok alkotják - a négekkel elkeveredett polinéziai bevándorlók utódai - de ezeknek vezető rétege elfranciásodott, s együttműködik a szigeten élő 70 ezer francia telepessel. Ezenkívül a szigeten arab, indiai, kínai, görög, kreol, stb. lakosság is van. A fő termelési ág az állattenyésztés, de kávé-, cukornád-, dohány-, fűszer-, stb. termelés is folyik az európaiak ültetvényein, továbbá kisparaszti rizs-, manioka-, burgonya- és kukorica-termelés. A sziget különleges ásványkincseit (grafit, csillám, berillium, féldrágakövek, uránium, tórium, niikkel, stb.) francia társaságok aknázzák ki. A munkásmozgalom kivívta a franciaországi munkatörvények egy részének bevezetését, viszont a mezőgazdasági területeken rendkívül elmaradott viszonyok uralkodnak. A lakosságnak több mint a fele törzsi vallások híve; 20 % protestáns, 18 % katolikus, 5 % mohamedán. Az oktatás 6-14 éves korig ingyenes, de csak európai származású gyermekek számára kötelező. Az analfabetizmus a mezőgazdasági népesség körében nagyfokú, a városokban és az iparvidékeken afrikai viszonyokhoz képest nem magas; a beiskolázottság 36 %-os. Az elfranciásodott vezetőrétegben elég tekintélyes az egyetemet végzettek száma, akik legtöbbször francia egyetemeken szerezték oklevelüket. A francia politikai, gazdasági és kulturális befolyás igen erős. 1961. szeptemberében Tananariveban ült össze a "12 franciául beszélő afrikai állam" (az un. Afrikai Ententeba tartozó Dahomey, Elefántcsontpart, Felső Volta és Niger, az egyenlítői-afrikai Csád, Gabon, Kamerun és Kongó-Brazzaville, végül Mauritánia, Szenegál, Kamerun és Madagaszkár) konferenciája, amely létrehozta az un. Afrikai-Malgas Uniót, közös kül- és gazdaságpolitika folytatása céljából; ez az Unió erősen francia befolyás alatt áll, s 1962-ben "afrikai közös piac" létesítését határozta el. Madagaszkár jelenleg a francia neokolonializmus egyik fontos támaszpontja.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

1/ Madagaszkári Akadémia (Académie Malgache, Tananarive).

Igazgató: Mme dr. Radaody Ralarosy. Havonként ülésező tudományos társulat, amely társadalomtudományi és természettudományi kutatásokkal foglalkozik.

2/ Madagaszkári Köztársaság Tudományos Kutatóintézete (Institut de Recherches Scientifiques de la République Malgache, Tsimbazaza, Tananarive)

Igazgató: Prof. Jacques Millot. Talajtani, hidrológiai, oceanográfiai, geográfiai, ökológiai, botanikai, etnográfiai és antropológiai kutatásokat folytat.

3/ Madagaszkári Köztársaság Mezőgazdaságtani Kutatóintézete (Institut de Recherches Agronomiques de la République Malgache, Tananarive)

Számos kutatóállomással, így különösen L'Ilakában és az Alaotra-tónál kávé-, illetve rizskutatás céljára.

4/ Felsőoktatási Nemzeti Alapítvány (Fondation Nationale de l'Enseignement Supérieur, 17 rue dr. Villette, Tananarive). Az egész köztársaság felsőoktatásának koordináló szervezete.

5/ Külföldi képviselői szervek kulturális kapcsolatok fenntartására: a/ Alliance Française, Tananarive; b/ U.S. Information Center Library, Tananarive.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

1/ Madagaszkári Egyetem, Tananarive (Université de Madagascar, Tananarive). Alapítási év: 1961. Jogi és közgazdasági kar: 19 oktató, 393 hallgató; természettudományos és műszaki kar: 17 oktató, 169 hallgató; bölcsészeti kar: 12 oktató, 143 hallgató; orvostudományi és gyógyszerészeti kar megnyitása tervbe véve; több egyetemi intézet és egy külön egyetemi laboratórium (Laboratoire Universitaire de Tuléar, B.P. 141, Tuléar), 25 000 kötetes könyvtár.

2/ Nemzeti Igazgatási Főiskola, Tananarive (École Nationale d'Administration, Route de Fort-Voyron, Befelatanana, Tananarive)

3/ Nemzeti Agrártudományi Főiskola, Tananarive (École Nationale des Sciences Appliquées a l'Agriculture, Tananarive). Alapítási év: 1961.

4/ Nemzeti Közmunkaügyi Főiskola, Tananarive (École Nationale des Travaux Publics, Tananarive). Alapítási év: 1961.

5/ Orvostudományi és Gyógyászati Főiskola, Tananarive (École de Médecine et Pharmacie, Befelatanana, Tananarive).

6/ Két kisebb agrár-kollégium, amelyről részletek hiányoznak (Collège Rural d'Ambatobe, Cours de Formation des Agents d'Encadrement du Paysannat - mindkettő tananarivei központtal).

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok, stb.

1/ A fentebb II/1. alatt említett egyetemi könyvtár.

2/ Történeti múzeum (Musée Historique, Palais de la Reine, Tananarive).

- - -

19. MALI (République du Mali)

Terület: 1 204 021 km². Lakosság: 3 798 ezer fő. Főváros: Bamako (86 ezer fő). Pénzegység: Mali-frank.

1958. novemberében, Francia Nyugat-Afrika felbomlása után Francia-Szudán a Francia Közösség autonóm tagállama lett, majd az ugyancsak autonóm Szenegál, Felső Volta és Elefántcsontpart köztársaságokkal együtt 1959. januárjában létrehozta a Mali Államszövetséget, amely azonban igen rövid életűnek bizonyult, mert francia nyomásra előbb Felső Volta és az Elefántcsontpart, majd Szenegál is kivált belőle. Így 1960. szeptemberében Szudán magára maradt, felvette a Mali Köztársaság nevet, s megszakított minden kapcsolatot a Francia Közösséggel, csak a valutaközösséget tartotta meg Franciaországgal és a CFA-frank övezetébe tartozó nyugatafrikai államokkal. 1960. szeptember óta Mali, mint független köztársaság igen önálló politikát folytat: 1961. márciusában gazdasági együttműködési egyezményt köt a Szovjetunióval, amely jelentős kölcsönrel támogatja (később az EAK és Lengyelország is kölcsönt nyújt Malinak), 1961. júliusában létrejön Mali, Guinea és Ghana között az Afrikai Államok Uniójáról szóló szerződés, amely szerint e három ország katonai, gazdasági, politikai és kulturális együttműködésre lép, s az ehhez való csatlakozást nyitva tartja minden független afrikai állam számára. 1962. júliusában Mali kilép a nyugat-afrikai francia valutaközösségből, s ettől kezdve Mali-frank néven saját pénzt bocsát ki. Mali fővárosában, Bamakóban van az un. Afrikai Chartához tartozó afrikai államok állandó titkársága. Az államoknak ebbe a csoportjába Ghana, Guinea, Mali, Marokkó, az EAK és Algéria tartozik, amelyeknek államfői (illetve Algéria akkori ideiglenes kormányelnöke) 1961. januárjában Casablancában tartott konferenciájukon elhatározták az új afrikai államok teljes függetlenségéért küzdő politikai és gazdasági tanácsadó gyűlés és koordináló bizottság létesítését, majd a továbbiakban katonai együttműködésben is megállapodtak. (Ez a függetlenségi politikát folytató un. Casablancai Államcsoport szemben áll a francia befolyás alatt álló un. Brazzaville-i Államcsoporttal, amely az Afrikai Malgas Uniót létrehozta - lásd fentebb Madagaszkárnál). Mali északi sivatagos részét és szavannáit berber törzsek, tuaregek, kabilok lakják, déli termékeny földjeit - a Szenegál és Niger folyók vidékét - szudán-négerék. Az ország gazdaságilag nehéz helyzetben van; teljesen elmaradott mezőgazdasága azonban a szocialista államok szakembereinek segítségével gyors fejlődésnek indult, s reménykeltő kezdeményezések történtek az utóbbi években a legszükségesebb iparok létesítésére is. Döntő jelentősége van az öntözéses gazdálkodás bevezetésének. A lakosság 2/3 része mohamedán, 1/3 része törzsi vallások hívője; csak pár ezer európai (francia) él az országban. Az analfabetizmus 90 %-os, a beiskolázottság 6 %-os. Az oktatás nyelve és a hivatalos nyelv egyelőre a francia. A kormányzat nagy erőfeszítéseket tesz az ország kulturális felemelkedése érdekében, de az iskolaügy problémái a szétosztottan élő, ritka népesség miatt nem egykönnyen oldhatók meg. Az egyelőre még csak maroknyi mali értelmiség azonban tudnyomórészt szilárd baloldali meggyőződésű; az egyetemet végzettek száma 100 felett van, s egyre többen tanulnak a szocialista országok egyetemén.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

1/ Tudományos Kutatóintézet (Institut de Recherches Scientifiques, Bamako)

Alapítási év: 1961. Igazgató: Hamadou Hampate Bâ. 6 tudományos munkatárs (kivételesen afrikai). A nagynevű haladó afrikai történész által vezetett intézménynek egyelőre történeti, nyelvészeti és néprajzi osztálya van, továbbá Mali muzeumi kincseit és nemzeti könyvtárát kezeli, de további három osztályának megnyitása van tervben régészeti, földrajzi és az afrikai népi orvoslással kapcsolatos kérdések kutatására. Kutatási területét az egész nyugat-afrikai szavanna-régióra ki óhajtja terjeszteni. tehát Guinea, az Elefántcsontpart, Niger, Felső-Volta és Dél-Mauritánia megfelelő részeire.

2/ A Francia Fekete-Afrikai Intézetnek (lásd Szenegál II/1a) Bamakóban leányintézete működött, amelynek különböző archívumai, muzeumi gyűjteményei, felszerelései Malinak a Francia Közösségből való kiválása után az országban maradtak. A megfelelő új intézményhálózat, amely gondoskodni fog ennek az anyagnak hozzáférhetővé tételéről és a kutatás céljaira való felhasználásáról, most van kiépülőben.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

1/ Bamakóban jelenleg még csak egy műszaki kollégium, három ipariskola és egy közmunkaiskola működik, amely együttvéve 600 hallgatót képes befogadni. A Szovjetunió segítségével most épül ki egy műszaki kiképzőközpont, amely 300 hallgatónak nyújt korszerű technikai képzést az ipar és a mezőgazdaság legsürgősebb szakember-szükségleteinek fedezésére. Számos szovjet szakértő működik közre az egész műszaki szakoktatási hálózat kiépítésében.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok, stb.

1/ A fentebb I/1. és I/2. alatt említett könyvtári és muzeumi gyűjtemények.

20. MAROKKÓ (Al-Mamlaka al-Maghrebja)

Terület: 444 400 km². Lakosság: 11 598 ezer fő. Főváros: Rabat (225 ezer fő). Királyi nyári székhely: Tanger (142 ezer fő). Pénzegység: dirham (=100 marokkói frank).

1956-ban függetlenné vált királyság, amely a volt francia-marokkói védnökségi területet, a volt Spanyol-Marokkó jelentékeny részét, és (1957 óta) a volt tangeri nemzetközi övezetet foglalja magába. Marokkó igényt tart Mauritániára, és a spanyol kézen maradt észak-afrikai területekre is; az Arab Liga tagja. Marokkó egyfelől elmaradott agrárország, feudális, sőt részben törzsi mezőgazdasággal, gyar-

matil jellegű ültetvényekkel (a termékeny partvidéken), másfelől azonban világ gazdasági jelentőségű bányatermelése van, amelyet a legmodernebb eszközökkel folytatnak francia, spanyol, amerikai, stb. tőkés érdekeltségek. (Űrási foszfát-, kobalt-, mangánérc, vasérc-, cink-, stb. lelőhelyek). A foszfátbányászatot már sikerült államosítani, s Marokkó erőfeszítéseket tesz bizonyos mérvű államkapitalista tervgazdálkodás bevezetésére; igyekszik kiépíteni gazdasági kapcsolatait a szocialista államokkal is. A lakosság 62 %-a arab, 35 %-a berber (ebből 14 % kétnyelvű arab-berber); 210 ezer francia, 120 ezer spanyol telepes, 160 ezer arabul beszélő zsidó. Az arab, a francia és a spanyol egyaránt hivatalos nyelv az országban. Az államvallás a szunnita mohamedánizmus; az európai lakosság katolikus. Az arab és berber lakosság 80 %-a analfabéta; kötelező oktatás nincs, s az iskoláskorú marokkói gyermekeknek csak egy kis része tanul írni-olvasni, főleg mohamedán Korán-iskolákban. Másrészt van az országban egy vékony mohamedán értelmiségi réteg, amely francia és spanyol egyetemeken, illetve az Iszlám egyetemén nyerte képzését.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

1/ Serifi Tudományos Intézet (Institut Scientifique Chériffien, Avenue Biarnay, Rabat).

Alapítási év: 1920. Igazgató: L. Pascualini. Tudományos kutatóintézet 32 főhivatású kutatóval, különböző földtudományi és biológiai, botanikai, zoológiai osztályokkal, 13 000 kötetes szakkönyvtárral. Külön biológiai és hegységi meteorológiai kutatóállomás Ifraneban, a Közép-Atlaszban, csillagászati obszervatórium Ber-Rechidben, és előszaharai kutatóállomás Aouinet Torkozban. Számos tudományos kiadványt jelentet meg. Az Intézethez tartozó társaságok:

- a/ Marokkó Természettudományi és Fizikai Társaság (Société des Sciences Naturelles et Physiques du Maroc), Alapítási év: 1921. Elnök: dr. M. Nain. Főtitkár: L. Kocher. 420 tag.
- b/ Marokkói Földrajzi Bizottság (Comité de Géographie du Maroc). Alapítási év: 1947. Elnök: az oktatásiügyi miniszter. Főtitkár: G. F. Joly. 12 osztállyal működik és Marokkó atlaszát adja ki.

2/ Geofizikai és Meteorológiai Intézet (Institut de Physique du Globe et de Météorologie, 2 rue Foucauld, Casablanca). Régebbi alapítású intézmény. Földrengéstani és földmágnességi kutatásokat is végez a meteorológiai szolgálat ellátása mellett.

3/ Földrengéstani kutatóállomások:

- a/ Averroes Földrengéstani Obszervatórium (Observatoire de Séismologie Averroes, Ber-Rechid)
- b/ Földrengéseket Vizsgáló és Tanulmányozó Állomás (Station d'Étude et d'Enregistrement de la Houle)

4/ Gazdasági és Társadalmi Tanulmányi és Információs Központ (Centre d'Information Économiques et Sociales, CEDIES, 25 rue Duplex, Casablanca)

5/ Pasteur Intézet (Institut Pasteur, Tangier). Alapítási év: 1912. Igazgató: dr. Robert Neel.

6/ Marokkói Őstörténeti Társaság (Société de Préhistoire du Maroc, Boulevard de la Gare, Casablanca). Alapítási év: 1926. Elnök: M. Boudy. Főtitkár: M. Antoine.

7/ Marokkói Gazdasági, Társadalmi és Statisztikai Tanulmányi Társaság (Société d'Études Économiques, Sociales et Statistiques du Maroc, Recette Postale, Rabat).

8/ Marokkói Kertészeti és Akklimatizációs Társaság (Société d'Horticulture et d'Acclimatation du Maroc, P.O. Box 854, Casablanca). Alapítási év: 1914. Elnök: M. Thillaye du Boullay. Főtitkár: M. Urvoy.

9/ Külföldi képviselői szervek által fenntartott intézmények:

a/ Marokkói Francia Egyetemi és Kulturális Misszió (Mission Universitaire et Culturelle Française au Maroc, Rabat). Könyvtárakat tart fenn Rabatban, Casablancában és más városokban, egyetemi vizsgákra előkészítő tanfolyamokat rendez, tudományos előadók cseréjét közvetíti, stb.

b/ British Council, Rabatban.

c/ Centro Cultural Español, Rabatban.

d/ Biblioteca Publica Española, Tangerben. 20 000 kötetes jelentős gyűjtemény.

e/ U.S. Information Center, Rabatban, Casablancában, Fezben és Tangerben.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok stb.

1/ Rabati Általános Könyvtár és Levéltár (Bibliothèque Générale et Archives, avenue Biarnay, Rabat). Alapítási év: 1920. 160 000 kötet, közel 8 000 régi kézirat, 12 fiókkal.

2/ Levéltárak és Könyvtárak Igazgatósága (Direction de los Archivos y Bibliotecas, Carretera de Tanger, Tetuán) 50 000 kötetes könyvtár, 4 000 kötetes hírlaptár, általános és történeti levéltár, fényképtár és nemzetközi kapcsolatok fenntartására szolgáló kiadványcsere-központ (Oficina de Distribución e Intercambio de Publicaciones) tartozik e hivatalos állami intézmény keretébe.

3/ Az I/1. és I/9. alatt említett intézmények könyvtárai.

4/ Marokkói Régészeti Szolgálat (Service des Antiquités du Maroc, B.P. 532, Rabat-Chellah). Igazgató: M. Euzennat. Kiadványa: Bulletin d'Archéologie Marocaine. Ehhez tartozik:

4 / A

Louis Châtelain Múzeum (Musée Louis Châtelain, 13 Pierre Parent, Rabat). Alapítási év: 1917. Igazgató: J. Boube. Őstörténeti és római kori gyűjteménnyel. Fiókokkal Tetuánban (Musée Archéologique) és Tangerben (Musée Michaux Bellaire).

- 5/ A Művészeti és Folklor Szolgálat Muzeumai (Musée du Services des Arts et du Folklore, Ministère de l'Éducation Nationale, de la Jeunesse et des Sports, Rabat). Igazgató: Ahmed Sefrioui. Ehhez a minisztériumi szervhez tartozó tájmuzeumok: Musée des Oudaia (Rabat), Musée du Batha (Fez), Musée du Dar El Makhzen (Tanger), Musée du Dar Jamaï (Meknès), Musée du Dar Si Saïd (Marrakech), Musée de la Menara (Marrakech), Musée de la Tour Hassan (Rabat).
- 6/ Tetuáni Régészeti Múzeum (Archaeological Museum, Tetuan). Alapítási év: 1940. Kurátor: Ahmed Mekinassi. Őstörténeti, karthagói, római és iszlám gyűjteménnyel.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

- 1/ Rabati Egyetem (Université de Rabat, Avenue Blarnay, Rabat). Alapítási év: 1957. Mintegy 70 professzor és nagyszámu egyéb tanszemélyzet, 2 730 hallgató. A tanárok többsége francia származású, de több arab tanszékvezető is van. A tanítási nyelv francia és részben már arab; a jogtudományi karnak francia nyelvű és arab nyelvű osztálya is van. Nyelv-, irodalom- és társadalomtudományi, jog-, állam- és gazdaságtudományi, természettudományi karok. Az egyetemhez tartozó intézmények:

- a/ Politikai Tanulmányok Intézete, Rabat (Institut d'Études Politiques, Rabat). Alapítási év: 1961. 3 éves tanulmányi idővel.
- b/ Casablancai Jogi Tanulmányok Intézete (Centre d'Études Juridiques de Casablanca, Casablanca).
- c/ Ibn Rosd Főiskola az Orvostudomány Alkalmazására, Casablanca (École d'Application de Médecine d'Ibn Rochd, Casablanca).
- d/ Marokkói Földrajzi Társaság (Société de Géographie du Maroc, Université de Rabat, Rabat). Alapítási év: 1916. Elnök: Mohamed Diouri. 500 taggal.
- 2/ Karuein Egyetem, Fez (Université Al Quara-viyin, Fez). Alapítási év: 859. Az Iszlám teológiájának, jogtudományának és az arab irodalomnak nagymultu egyetemi központja. A tanítási nyelv arab. Ujabban női tagozattal is rendelkezik. Tanárai és hallgatói kizárólag mohamedán arabok. Rendkívül nagyértékű arab kéziratgyűjteménnyel.
- 3/ Muley El-Hasan Intézet, Tetuán (Institute Muley El-Hasan, Paseo del Visir R'Kaina 2, Tetuán)

A spanyol-arab műveltséggel foglalkozó régi kutató- és oktatóintézmény, spanyol és arab nyelvű párhuzamos osztályokkal, s ennek megfelelő tudományos személyzettel. Különleges spanyol és arab szakkönyvtárral.

- 4/ Ben Youssef Egyetem Marrakech (Université Ben Youssef de Marrakech, Cité Universitaire, Marrakech). Hagyományos mohamedán egyetemi oktatást nyújtó régi intézmény. Tanárai és hallgatói kizárólag mohamedán arabok.
- 5/ Mohammedia Műszaki Főiskola, Rabat (Mohammedia Engineering School, Rabat). Alapítási év: 1960. Az ENSZ különleges alapja segítségével felállított főiskolai intézmény, amely bányászati, gépészeti és elektrotechnikai képzést nyújt. Az első évben 65 hallgatója volt.
- 6/ Marokkói Művészetek Iskolája, Tetuán (Escuela de Artes Marroquies, Tetuan). Alapítási év: 1921. A híres marokkói iparművészet (szőnyeg, bőrdíszmű, falfaragás, ötvösmunkák stb.) magas szintű kiképzőközpontja. Hozzá tartozik a Szépművészetek Előkészítő Iskolája (Escuela Preparatoria de Bellas Artes) is, amely festészeti, szobrászati és díszítőművészeti képzést nyújt.
- 7/ Szépművészeti Főiskola, Casablanca (École des Beaux-Arts, Boulevard Rachidi, Casablanca)
- 8/ Saisi Mezőgazdasági és Mezőgazdasági Gépészeti Főiskola, Fez (École d'Agriculture et de Mécanique agricole du Sais, Fez). Alapítási év: 1952. 3 éves képzést nyújt.
- 9/ Marokkói Igazgatási Főiskola, Rabat (École Marocaine d'Administration, Rabat)
- 10/ Tangeri Kereskedelmi Főiskola (Escuela de Comercio en Tanger, Tanger).

21. MAURITÁNIA (République Islamique de Mauritanie)

Terület: 1 169 000 km². Lakosság: 656 ezer fő. Főváros: Noua Kchott (6 ezer fő). Pénzegység: CFA-frank.

1960-ban függetlenné vált köztársaság, az egykori Francia Nyugat-Afrika része, majd autonóm "iszlám köztársaság" a Francia Közösségen belül, ahonnan azonban állami függetlensége elnyerésekor kilépett. Mindazonáltal szoros politikai, gazdasági, műszaki és katonai együttműködést tart fenn Franciaországgal egy 1961-ben megkötött egyezmény alapján. Az alkotmányos nemzeti nyelv az arab, a hivatalok nyelve azonban francia. Az ország nagy része sivatag. A megművelhető területeken kezdetlegesen földművelés; ezenfelül nomadizáló állattenyésztés és a partvidéken halászat folyik. Az ország vas- és rézérc lelőhelyeinek feltárását francia, brit, olasz és nyugat-német tőkések által létrehozott konszern végzi. A lakosság 2/3 része arabul beszélő berber, 1/3 része néger; 95 %-a mohamedán államvallás (quadíria-szekta) híve. Az országban mintegy 2 500 francia is él. Az analfabetizmus 94 %-os, a beiskolázottság 6 %-os. Az országban egyetlen napilap

sem jelenik meg; közművelődés tekintetében Mauritánia pillanatnyilag alighanem az egyik utolsó helyen áll a független afrikai államok sorában. Természetesen tekintetbe kell venni, hogy a népsűrűség négyzetkilométerenként 0,6 fő, vagyis nem sokkal nagyobb, mint a francia Szaharában.

22. NIGER (République du Niger)

Terület: 1 188 700 km². Lakosság: 2 900 ezer fő. Főváros: Niamey (30 ezer fő). Pénzegység: CFA-frank.

1960-ban függetlenné vált köztársaság, az egykori Francia Nyugat-Afrika része. Az Afrikai Entente tagja (lásd fentebb Dahomeynál). Gazdaságilag fejletlen agrárország; népessége földművelésből és nomadizáló állattenyésztésből él, kivételnek 60-80 %-át a francia birtokban lévő ültetvényeken termelt földmogyoró teszi ki. A lakosság 71 %-a szudán-néger, 12 %-a hamita fulbe, a többi negroid, berber, stb.; 85 % mohamedán, a többi törzsi vallások hívője. Mintegy 2 000 francia él az országban. Az analfabetizmus 98 %-os, a beiskolázottság 3 %-os. Az egyetemi végzettséggel rendelkező nigeriek száma 10 alatt van. Közművelődés tekintetében a legelmaradottabb a volt francia gyarmatok közül.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ A Francia Fekete-Afrikai Intézetnek (lásd Szenegál II/1a) Niameyben leányintézete működött. Nigernek a Francia Közösségből való kiválása után ennek bizonyos archívumai, felszerelési, gyűjteményei az országban maradtak. Az önálló állami tudományos intézményhálózat kiépüléséről még nincs értesítés.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

- 1/ Egy műszaki kéképző iskola működik Niameyban 33 hallgatóval.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok stb.

Nincs adat.

23. NIGÉRIA (Federation of Nigeria)

Terület: 923 900 km². Lakosság: 35 091 ezer fő. Főváros: Lagos (364 ezer fő). Pénzegység: nigériai font.

1960-ban függetlenné vált köztársaság, amely az egykori brit Rabszolgapartot, az egykori brit Niger Társaság un. védnökségi területét, valamint 1961 óta az egykori Brit-Kamerunnak egy részét (az első világháború előtti német Kamerun gyarmat északi felét) foglalja magában. Alkotmányjogilag

szövetségi köztársaság, amely egy keleti, egy nyugati tengerparti régióból, Lagos kikötőváros és főváros körzetéből, s a szárazföld belsejében fekvő nagy északi régióból tevődik össze. Nigéria megmaradt a Brit Nemzetközösségben, de mint Afrika legnagyobb népességű állama és néger köztársasága, egyre önállóbban hallatja hangját. Az ország gazdasági ereje is igen jelentős: a világ első pálmaolaj-, harmadik kakaó- és földmogyoró-termelője; a nióbium-fémtermelés alapjául szolgáló kolumbit-érc világtermelésének 90 %-át, a kapitaista cink-érc-termelés 5 %-át Nigéria szolgáltatja; jelentősek a nigériai olajlelőhelyek is. Jelenleg azonban még Nigéria termékeinek értékesítése és feldolgozása nagyrészt brit és amerikai társaságok kezében van, bár az ország nemzeti burzsoáziájának szerepe állandóan növekszik. Az ország lakossága 250 különböző törzsi és nyelvi csoportból tevődik össze. Főleg szudán-néger, kisebb részben hamiták (10 % fulbe néger és 18 % hamita lakos hausza nyelven beszél); 350 ezer arab, 28 ezer európai, amerikai és libanoni is él az országban. A lakosság 40 %-a szunnita mohamedán, 20 %-a keresztény, a többi törzsi vallások hívője. Az analfabetizmus 76 %-os (az ország számos területén azonban 90 %-nál is magasabb); a beiskolázottság 55 %-os. Igen jelentős akciók folynak az analfabetizmus likvidálására. Az egyetemi végzettséggel rendelkező nigériaiak száma 5 ezer felett van (több mint bármely más néger államban); a legtöbben brit egyetemen szereztek oklevelüket, de magában az országban is viszonylag igen jelentős felsőoktatás épült ki az utóbbi évtized folyamán. A hivatalos nyelv és az oktatási nyelv angol.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ Nigériai Tudományos Társaság (Science Association of Nigeria, P.O. Box 4016, Ibadan)

Alapítási év: 1960. Titkár: Dr. B. Hopkins. A Társaság a megfelelő ghanai és Sierra Leone-i társaságokkal együtt létrehozta a Nyugat-Afrikai Tudományos Társaság (West African Science Association) nevű tudományos csúcsszervezetet, amely nyitva áll csatlakozás céljából az összes nyugat-afrikai államok tudományos társaságai számára, s az első független afrikai alapítású nemzetközi regionális tudományos testület.

- 2/ Nigériai Történettudományi Társaság (Historical Society of Nigeria, P.O. Box 4016, Ibadan). Alapítási év: 1955. Elnök: K.O. Dike. Titkár: H.F. C. Smith. Kiadványok: Journal és Bulletin of News.

- 3/ Nigériai Társadalom- és Gazdaságkutató Intézet (Nigerian Institute of Social and Economic Research, University College, Ibadan). Alapítási év: 1957. (Közelebbi részletek nem ismertek.)

- 4/ Mezőgazdasági Minisztérium Regionális Kutatóállomása (Regional Research Station, Ministry of Agriculture, Samaru Zaria, Northern Nigeria).

Alapítási év: 1922. Számvetési kutatóapparátus, kísérleti telepekkel, külön szakkönyvtárral. Osztályvezetői túlnyomórészt brit származású kutatók. Kiadványok: Samaru Research Bulletins. Samaru Technical Reports, Ministry News Letter.

- 5/ Szövetségi Ipari Kutatási Intézet (Federal Institute for Industrial Research, Oshodi). Alapítási év: 1956. Főleg mezőgazdasági iparok kifejlesztésére irányuló kutatás.
- 6/ Szövetségi Állatorvosi Kutatószolgálat (Federal Veterinary Research Service, Vom, Northern Nigeria). Igazgató: A.K.C. Thorne.
- 7/ Halászati Kutatószolgálat (Fisheries Research Service, Lagos). Igazgató: F.R. Johnson.
- 8/ Mezőgazdasági Kutatószolgálat (Agricultural Research Service, Moor Road Plantation, Ibadan). Igazgató: J.M. Waterston.
- 9/ Erdészeti Kutatószolgálat (Forestry Research Service, Ibadan). Igazgató: P.C. Lancaster.
- 10/ Agronómiai Kutatóállomás (Agronomic Research Station) Umudikeban (Kelet-Nigéria) és Ibadanban (Nyugat-Nigéria).
- 11/ Nyugat-Afriai brit nemzetközösségi regionális tudományos szervezetek nigériai központtal, de Dhanára, Sierra Leonára és Gambiára brit gyarmatra is kiterjedő működéssel:
 - a/ Nyugat-Afriai Orvostudományi Kutatótanács (West African Council for Medical Research, Yaba). Alapítási év: 1954. Titkár: F.N. MacNamara. Több részlege működik különböző nyugat-afrikai országokban: Nigériában egy külön viruskutató-egység (Virus Research Unit), Ghanában egy tuberkulózis- és egy onchocerciasis-kutatóegység (Tuberculosis Research Unit, Onchocerciasis Research Unit), végül Dél-Kamerunban egy helmintázis-kutatóegység (Helminthiasis Research Unit). Miután azonban Dél-Kamerun időközben elcsatolták Nigériától és Kamerun kívül áll a Brit Nemzetközösséghez tartozó nyugat-afrikai államok csoportján, a legutóbb említett dél-kameruni kutatóegység további fennmaradása kétséges.
 - b/ Nyugat-Afriai Orvostudományi Kutatólaboratóriumok Tanácsa (West African Council for Medical Research Laboratories, Private Bag 2582, Lagos)
 - c/ Nyugat-Afriai Tudományos Társaság (West African Science Association, P.M.B. 5054. Ibadan). Titkár: R.W.J. Keay
 - d/ Nyugat-Afriai Olajpálma-Kutatóintézet (West African Institute for Oil Palm Research, Benin). Igazgató: C.W.S. Hartley. A Beninben lévő központon kívül, külön kutatóállomás a nigériai Calabar tartományban, valamint Njala helységben, Sierra Leoneban. Kiadványok: Journal, Annual Report.
 - e/ Nyugat-Afriai kukorica kutatóegység (West African Maize Research Unit, Ibadan)

f/ Nyugat-Afriai Tripanosomiázis Kutatóintézet (West African Institute for Trypanosomiasis Research, Vom). Alapítási év: 1951. Igazgató: K.C. Willet. További intézeti telep Kaduna helységben.

g/ Nyugat-Afriai Könyvtári Társaság (West African Library Association, Enugu). Alapítási év: 1953. Elnök: K.C. Okorie. Titkár: G.N. Nwinkina. Kiadványok: Wala News, Wala Newsletter.

- 12/ Nyugat-Afriai Brit Nemzetközösség regionális tudományos szervezetek Nigériára kiterjedő működéssel, de nem nigériai központtal: Lásd Ghana, Sierra Leone.
- 13/ Külföldi képviselői szervek kulturális kapcsolatok fenntartására:
 - a/ The British Council, Yaba, több fiókkal az ország különböző részeiben.
 - b/ U.S. Information Center, Enugu, több fiókkal az ország különböző részeiben.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

- 1/ Ibadani Egyetemi Kollégium (University College, Ibadan). Alapítási év: 1947. A Londoni Egyetemmel (University of London) társulva 1948 óta tényleges egyetemi működést fejt ki. 225 oktató, köztük 18 tanszékvezető professzor. 1 150 hallgató, köztük 70 nő. Bölcsészeti, természettudományi, orvostudományi, agrártudományi, társadalom- és gazdaságtudományi kar, valamint később megnyitandó mérnöki kar. A dékának és professzorok között már néhány nigériai, a többi brit származású. Külön tájkatató, nevelésügyi, további társadalom- és gazdaságtudományi intézet. 150 000 kötetes könyvtár.
- 1/a Ibadani Egyetemi Kollégiumi Kórház (University College Hospital). Alapítási év: 1954. Klinika oktatóintézményként működik az 1/ alatti egyetem orvostudományi kara mellett, ápolónőképző és közegészségügyi intézete is van.
- 2/ Nigériai Egyetem, Nsukka (University of Nigeria, Nsukka, Eastern Nigeria). Bölcsészeti, természettudományi, műszaki és különböző gyakorlati tárgyakból nyújt főiskolai jellegű oktatást. 80 oktató, 1 000 hallgató. Kiadványok: University of Nigeria, University Prospectus.
- 3/ Ife Egyetem (University of Ife, Ife, Western Nigeria). Alapítási év: 1962. (1962. októberében bejelentett megnyitással.) Az új egyetem az alább említendő Nigériai Művészeti, Természettudományos és Műszaki Főiskola Ibadani ágazatát fogja átvenni.
- 4/ Észak-Nigériai Egyetem, Kano (University of Northern Nigeria, Kano, Northern Nigeria). A közeljövőben nyílik meg. Az új egyetem az alább említendő Nigériai Művészeti, Tudományos és Műszaki Főiskola zariai ágazatát fogja átvenni.

- 5/ Lagosi Egyetem (University of Lagos, Lagos) A Nigéria fővárosában felállítandó egyetem szervezőbizottsága megkezdte munkáját. A megnyitási idő még bizonytalan.
- 6/ Ahmadu Bello Főiskola, Kano (Ahmadu Bello College, Kano, Northern Nigeria). Alapítási év: 1960. A fentebb 4/ alatt említett, közeljövőben megnyíló egyetem magját alkotja.
- 7/ Baptista Missziós Főiskola, Nyugat-Nigéria (Baptist Missionary College, Western Nigeria). Az Amerikai Baptista Misszió 1962-re bejelentette egy nyugat-nigériai főiskola szervezőmunkálatainak megkezdését, amelyet a misszió kíván fenntartani.
- 8/ Igazgatási Intézet, Zaria (Institute of Administration, Zaria). Alapítási év: 1954. Különféle igazgatási ágakra képez ki főiskolai fokon, továbbá négy tisztviselő-képző iskolát tart fenn székhelyén kívül, s 36 vándor-oktatócsoporttal évente 15 000 helyi közigazgatási funkcionáriust képez ki. A központi oktatók száma 85. A hallgatók száma 560 és további 400 a tisztviselő-képző iskolákban.
- 9/ Orvostudományi Főiskola, Kano (Medical School, Kano, Northern Nigeria). Alapítási év: 1955. Öt éven át tartó orvosi kiképzést biztosít 50 hallgató számára.
- 10/ Nigériai Művészeti, Tudományos és Műszaki Főiskola, Zaria (The Nigeria College of Arts, Science and Technology, Zaria). Alapítási év: 1953. Mérnököket, építészeket, földmérőket, könyvelőket, gyógyszerészeket és középiskolai tanárokat képez ki. Az enugui ágazatát a 2/ alatti egyetem vette át, ibadaní ágazatát a 3/ alatti, zariai ágazatát a 4/ alatti egyetem veszi át.
- 11/ Yabai Műszaki Intézet (Yaba Technical Institute, Yaba, Lagos). Alapítási év: 1948. 48 főhivatású, 40 mellék-hivatású oktató. 412 rendes, 858 esti és levelező hallgató. 6 000 kötetes könyvtár.
- 12/ Több főiskolai jellegű szakképző intézmény, nevezetesen: Mezőgazdasági Főiskola, Ibadan (School of Agriculture, Moor Plantation, Ibadan), Fogászati Főiskola, Lagos (School of Dental Hygiene, Lagos), Erdészeti Főiskola, Ibadan (School of Forestry, Ibadan), Gyógyszerészeti Főiskola, Lagos (School of Pharmacy, Lagos), Állatorvosi Főiskola, Vom (Veterinary School, Vom), Könyvtárosképző Intézet, Ibadan (Institute of Librarianship, University Library, Ibadan).

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok stb.

- 1/ A fentebb II/1. alatt említett egyetemi könyvtár.
- 2/ Regionális Központi Könyvtár (Regional Central Library, Ogui Road, Enugu). Alapítási év: 1956. Az UNESCO közreműködésével felállított letéti könyvtár és regionális bibliográfiai ill. kutatóközpont, mozgókönyvtári részleggel stb. Saját könyvtári állománya 29 000 kötet. Az Ibadanban lévő Nyugati Regionális Könyvtár (Western

Regional Library) 35 000 kötetel, a Kadunában lévő Északi Regionális Könyvtár (North Regional Library) 67 000 kötetel rendelkezik. Maga a Regionális Központi Könyvtár a Kelet-Nigériai Könyvtári Tanács (Eastern Nigeria Library Board) felügyelete alá tartozik.

- 3/ Szövetségi Régészeti Hivatal muzeumi hálózata. (Federal Department of Antiquities, Jos, Plateau Province)
 - a/ Josi Múzeum (Jos Museum, Jos, Plateau Province). Alapítási év: 1952. Nigériai néprajz és régészet.
 - b/ Nigériai Múzeum (Jos Museum, Jos, Plateau Province). Alapítási év: 1957. Néprajz, régészet, népművészet.
 - c/ Ifei Múzeum (Ife Museum, Ife). Alapítási év: 1954. Ifei bronzok, terrakották, kőfaragványok.
 - d/ Oroni Múzeum (Oron Museum, Oron). Alapítási év: 1959. Az oroni körzet ősi faragványai.
 - e/ Gidan Makama Múzeum (Gidan Makama Museum, Kano). Alapítási év: 1959. Népművészet.
- 4/ Nemzeti Levéltár (National Archives, Ibadan)

24. RUANDA (République de Rwanda)

Terület 28 100 km². Lakosság 2 600 ezer fő. Főváros: Kigali (29 ezer fő). Pénzegység: belga frank (1962. októberében).

1962 késő nyarán függetlenné vált köztársaság. Egykori német gyarmat, majd népszövetségi ill. ENSZ gyámsági terület. Urundival együtt belga birtok (Ruanda-Urundi). Egyebekben lásd fentebb: Burundi.

25. SIERRA LEONE (Sierra Leone)

Terület: 72 323 km². Lakosság 2 260 ezer fő. Főváros: Freetown (100 ezer fő). Pénzegység: nyugat-afrikai font.

1961-ben függetlenné vált köztársaság a hasonló brit gyarmat területén; függetlensége elnyerése után is a Brit Nemzetközösség tagja maradt. Gazdaságilag elmaradt trópusi agrárország ültetvényes gazdálkodással, jelentős vasérc-, gyémánt- és bauxitbányászattal, amely nagyrészt brit tőkések kezén van. A lakosság túlnyomórészt mohamedán szudán-néger; ezenfelül 60 ezer angolul beszélő keresztény néger (un. "kreol", a szabadon bocsátott amerikai rabszolgák utóda) 2 500 sziriai és libanoni kereskedő, 1 000 európai, főleg brit. A nemzeti burzoázia igen erős hatalmi pozíciókat tölt be, s szoros kapcsolatokat tart Nagy-Britanniával. A brit politikai, gazdasági és kulturális befolyás igen erős; az ország fővárosában és fő kikötőjében, Freetownban a brit flotta a kormánnyal kötött egyezmény alapján külön támaszponttal rendelkezik. 90 %-os analfabetizmus, 20 %-os beiskolázottság; az iskolák 1/3-át missziók tartják fenn.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ Sierra Leonei Tudományos Társaság (Sierra Leone Science Association, P. O. Box 422, Freetown).

Alapítási év: 1960. Titkár: S. T. Matturi. A Társaság a megfelelő ghanai és nigériai társaságokkal együtt létrehozta a Nyugat-Afrikai Tudományos Társaság (West African Science Association) nevű tudományos csúcshálózatot, amely nyitva áll csatlakozás céljából az összes nyugat-afrikai államok tudományos társaságai számára s az első független afrikai alapítású nemzetközi regionális tudományos terület.

- 2/ Sierra Leonei Nyelvészeti Társaság (Sierra Leone Language Society, Freetown)

A Társaság az ország nyelveinek tudományos vizsgálatára és továbbfejlesztésére alakult. Közelebbi részletek még nem ismeretesek.

- 3/ Sierra Leonei Társaság (Sierra Leone Society, Fourah Bay College, Freetown)

A Társaság az irodalom, művészet, zene, s a megfelelő tudományok ápolására alakult. Közelebbi részletek még nem ismeretesek.

- 4/ Felnőtt Oktatási Kampany (Adult Education Campaign, Ministry of Education, Kaduna)

Az Oktatásügyi Minisztérium szervezete, amely az 1946-ban kezdődött mozgalom továbbfolytatásaként a felnőttek különféle irányú kiképzéséről és továbbképzéséről gondoskodik. 1946 óta több mint 2 millió beiratkozott felnőtt hallgató tanult a szervezet keretén belül, 23 nyelven kiadott tankönyvekből; a szervezet szakképzési célú tankönyveket is kidolgozott, s ezzel kapcsolatban különféle tudományos munkákat kezdeményez.

- 5/ Nyugat-Afrikai brit nemzetközösségi regionális tudományos szervezetek Sierra Leone-i központtal, de Ghanára, Nigériára és Gambia brit gyarmatra is kiterjedő működéssel:

a/ Halászati Fejlesztési és Kutatóegység (Fisheries Development and Research Unit, Kissy, near Freetown). Alapítási év: 1957. Vezető kutató: Dr. J. C. D. Dodds.

b/ Nyugat-Afrikai Rizskutató Állomás (West African Rice Research Station, Rokupr). Vezető: H. D. Jordan.

- 6/ Nyugat-Afrikai brit nemzetközösségi regionális tudományos szervezetek Sierra Leonera kiterjedő működéssel, de nem Sierra Leone-i központtal: Lásd Ghana, Nigéria.

- 7/ Külföldi képviselői szervek kulturális kapcsolatok fenntartására:

a/ British Council, Freetown és Bo.

b/ U.S. Information Center, Freetown.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

- 1/ Sierra Leonei Egyetemi Kollégium, Freetown (The University College of Sierra Leone, Fourah Bay College, Freetown) 1827. évi missziós alapítás: 1876 óta a durhami egyetem (University of Durham) leányintézménye! 1960-ban nyerte el egyetemi kollégiumi rangját, s ugyanekkor szűnt meg hivatalos felekezeti jellege. 63 oktató, 400 hallgató. Vezető tanárok túlnyomórészt brit származásúak. Alkalmazott-tudományi, bölcsészeti, közgazdasági, neveléstudományi, természettudományi és teológiai kar. Külön intézet táj kutatás számára. 28 000 kötetes könyvtár.
- 2/ Műszaki Intézet (Technical Institute) Freetownban és Kenemában, Tanárképző Kollégium (Teachers' Training College) Magburakában, Mezőgazdasági Főiskola (S. B. Thomas Agricultural College) Freetownban, amelynek számára új telep létesül Goderichben. Mindezekről közelebbi részletek hiányoznak.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok stb.

- 1/ A fentebb II/1 alatt említett egyetemi könyvtár
- 2/ Sierra Leonei Múzeum (Sierra Leone Museum, Cotton Tree Building, Westmoreland Street, Freetown). Általános gyűjtemény és afrikai különlegességek.

26. SZENEGÁL (République Sénégal)

Terület: 197 161 km². Lakosság: 3 140 ezer fő. Főváros Dakar (250 ezer fő). Pénzegység: CFA-frank.

1960-ban függetlenné vált köztársaság, az egykori Francia Nyugat-Afrika része, amely megmaradt a Francia Közösség keretében és szoros kapcsolatot tart fenn Franciaországgal. (Előzményeket lásd fentebb Malinál.) Elmaradt trópusi agrárország, amelynek földmogyoró- és olajpálma-ültetvényei francia kézen vannak; némi bauxit- és foszfát-bányászat, ugyancsak francia kézen. Fővárosa, Dakar, Nyugat-Afrika legnagyobb kikötője, egyben a francia kulturális élet legnagyobb nyugat-afrikai központja. A lakosság szudán-néger, 80 %-ban mohamedán, egyébrészt törzsi vallások hívője, kevés keresztény; 46 ezer európai (főleg francia). Az analfabetizmus 75 %-os, a beiskolázottság 32 %-os. Az egyetemet végzett szenegáliak száma viszonylag nagy, 850 felett van, s a dakari egyetem igen fontos szerepet tölt be a francia kulturális befolyás fenntartásában; intézményeinek hatóköre messze túlterjedt Szenegál határain.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ A legfontosabb tudományos központokat, kutatóintézeteket, köztük a tág regionális működési

köre révén különösen fontos Francia Fekete-Afrikai Intézetet lásd alább II/1 alatt a Dakari Egyetem intézetei között.

- 2/ A Francia Közösség és Franciaország tengerentúli birtokai számára felállított Tengerentúli Tudományos és Műszaki Kutatások Hivatalának Dakar-Hanní Központja (Centre de Dakar-Hann, Office de la Recherche Scientifique et Technique Outre Mer, B.P. 1386. Dakar). A Párizsban székelő hivatalnak ehhez az alközpontjához tartozik: Talajtani és Hidrológiai Kutatóközpont (Centre de Recherches Pédologiques et Hydrologiques, Dakar).
- 3/ Kisebb, közelebből nem ismert kutatóintézetek:
 - a/ Agronómiai Kutatóközpont (Centre de Recherches Agronomiques, Bambey)
 - b/ Geofizikai Központ (Centre Géophysique, M'Bour)
 - c/ Pasteur Intézet (Institut Pasteur, Dakar)
 - d/ Növényi Olajkutató Intézet (Institut de recherches pour les Huiles Oléagineuses, Louga). További kutatótelepek Tivaoune és M'Bambey helységeiben.
- 4/ Külföldi képviselői szervek kulturális kapcsolatok fenntartására: a/ Alliance Française, Dakar; b/ U.S. Information Center, Dakar

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

- 1/ Dakari Egyetem (Université de Dakar, Fann Parc, Dakar). Régebbi francia alapítású egyetem, teljesen európai mintára szervezve, bölcsészeti, természettudományi, jog- és közgazdaságtudományi, orvostudományi és gyógyszerészeti karral, francia oktatási nyelvvel és jobbára francia tanárokkal. 1 315 hallgató, ebből 199 nő, 65 000 kötetes könyvtár. Nagy intézeti hálózat, amely részben Szenegál határain túlterjedő, regionális tudományos feladatokat is ellát:
 - a/ Francia Fekete-Afrikai Intézet (Institut Français d'Afrique Noire, IFAN)
Régebbi francia alapítás. Igazgató: Prof. Théodore Monod. Társadalomtudományi és természettudományos kutató- és oktatóközpont. Szenegálban Dakaron kívül Saint-Louisban is van telepe. Leányintézményeinek hálózata kiterjedt az Elefántcsontpartra (Abidjan), Malira (Bamako), Felső-Voltára (Ougadougou), Dahomeyre (Porto Novo), Nigerre (Niamey) és Togora (Lomé). Az abidjani leányintézet most is fennáll (lásd Elefántcsontpart), a loméi önállósult (lásd Togo); a többiről nincs hír, de a szóbanforgó államok most már nem a Francia Közösség tagjai, s így az intézmények önállósulhattak vagy megszűnhettek. Az Intézetnek külön 44 000 kötetes könyvtára, továbbá Dakarbon néprajzi, Goréében pedig történeti és tengerészeti muzeuma van. Kiadványai: Bulletin de

l'I.F.A.N. Série A: Sciences naturelles. Série B: Sciences humaines, Notes Africaines; Instructions Sommaires.

- b/ Afrikai Törvényhozási Tanulmányi és Dokumentációs Központ (Centre d'Études et de Documentation Législatives Africaines, CEDLA) Igazgató: Prof. J. Dufour.
- c/ Alkalmazott Gazdasági és Kereskedelmi Tudományok Intézete (Institut des Sciences Économiques et Commerciales Appliquées, ISECA), Igazgató: Prof. J. Dufour.
- d/ Afrikai Igazgatási Tanulmányok Intézete (Institut d'Études Administratives Africaines, IEAA) Igazgató: Prof. A. Cocâtre-Zilgien.
- e/ Alkalmazott Trópusi Orvostudományi Intézet (Institut de Médecine Tropicale Appliquée) Igazgató: Prof. M. Payet.
- f/ Gyermekegyógyászati Intézet (Institut de Pédiatrie). Igazgató: Prof. J. Senecal.
- g/ Középiskolai Tanárképző Intézet (Institut de Préparation aux Enseignements du Second Degré)
- 2/ Dakari Technikai Liceum (Lycée Technique de Dakar, B.P. 4004, Route de Canal IV. Dakar)
- 3/ Dakari Zene- és Színművészeti Főiskola (Conservatoire de Musique et d'Art Dramatique de Dakar, B.P. 1144. 26 rue Raffenel, Dakar)
- 4/ Több, közelebből nem ismert, műszaki képzést nyújtó intézmény Dakarbon: Collège Experimentale de Formation Professionnelle Rapide, École Nationale des Cadres Ruraux, École Nationale des Travaux Publics, Centre d'Apprentissage. Ezek kivétel nélkül a fentebb II/2. alatt említett Dakari Technikai Liceumhoz csatlakoznak, s a telepük is ott van.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok stb.

- 1/ A fentebb II/1 és II/1 a. alatt említett intézmények könyvtárai.
- 2/ A fentebb II/1 a. alatt említett intézmény muzeumai.

- - -

27. SZOMÁLIA (Somalia)

Terület: 63 766 km². Lakosság: 2 100 ezer fő. Főváros: Mogadiscio (79 ezer fő), Pénzegység: somalo.

1960-ban alakult független köztársaság hasonnevű egykori olasz ill. brit gyarmatbirtok helyén. Az Adeni-öböl és az Indiai-Oceán mentén fekvő partsáv, amely az ország területét alkotja, egész Afrikának egyik gazdaságilag legelmaradottabb része. Nomád állattenyésztés, banán- és cukornád-ültetvények, valamelyes halászat, cukor- és halkonzerv-gyártás; az egyedüli vasútvonal a második világháborúban tönkrement. A lakosság 98 %-a hamita szomáli, mohamedán vallású, s túlnyomó részt analfabéta; ezenfelül 30 ezer arab és amhara és

5 ezer olasz él az országban. A hivatalos nyelv az arab, de a szomáli és az olasz ugyanannyira elterjedt. Az ország egész területén 90 %-os analfabetizmus, 10 %-os beiskolázottság. Az egyetemet végzett szomáliak száma 100 körül van.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ Orvostudományi és Trópusi Egészségügyi Társaság (Society of Medicine and Tropical Hygiene, Mogadiscio)
- 2/ "Marchiafava" Tengerkutató Intézet (Istituto di Mariologia "Marchiafava", Mogadiscio)
- 3/ Szomáliföldi Intézet (Somaliland Society, P.O. Box 39, Hargeisa). Elnök: J.J. Lawrie. Titkár: M.A. Mandana. Kiadvány: Somaliland Journal (angol és arab nyelven).
- 4/ Két orvostudományi kutatóállomás a fővárosban vidéki állomásokkal: Laboratory of Hygiene and Prophylaxy (Mogadiscio), Institute for the Preparation of Serums and Vaccines (Mogadiscio)
- 5/ Szomáliai Orvostudományi Társaság (La Société de Médecine de la Somali, Mogadiscio)
- 6/ Külföldi képviseltek által fenntartott intézmények:
 - a/ British Council, Mogadiscio-ban külön központi könyvtárral, regionális igazgatóság Hargeisában.
 - b/ L'Institut Culturel et Social, Mogadiscio.
 - c/ Casa degli Italiani, Mogadiscio.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

- 1/ Szomáliai Egyetemi Intézet, Mogadiscio (Istituto Universitario della Somalia, Mogadiscio)
Alapítási év: 1954. 14 oktató, 439 hallgató, de a hallgatóknak csak kis része afrikai. Olasz alapítású intézmény, amihez egy 4 éves kiképzést nyújtó jog-, közgazdaság- és társadalomtudományi intézet, s egy 3 éves jogi és gazdasági kiképzést nyújtó intézet tartozik: Istituto Superiore di Scienze Giuridiche, Economiche e Sociali, illetve Istituto Superiore di Diritto ed Economia.
- 2/ Közelebbről nem ismert szintű 4 éves tanár-képző ill. 3 éves igazgatási kiképzést nyújtó intézmények: Teachers' Training College, Mogadiscio; School of Administration, Mogadiscio.
- 3/ Francia ill. angol nyelvű műszaki ill. kereskedelmi kiképzést nyújtó intézmények: École Industrielle, Mogadiscio; Technical and Commercial School, Mogadiscio.
- 4/ Hagyományos arab irodalmi, jogi, teológiai kiképzést nyújtó főiskola 300 hallgatóval: Iszlám Tudománysszakok Iskolája (School of Islamic Disciplines, Mogadiscio)

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok stb.

- 1/ La Garesa Muzeum (Musée de la Garesa, Mogadiscio). Néprajzi és természetrajzi gyűjtemény; egyben Szomália legjelentősebb tudományos és közkönyvtára.
- 2/ Hargeisai Helyi Kormányzati Tanács Könyvtára (Hargeisa Local Government Council Library, Hargeisa). Alapítási év: 1958. Kiépülőfélben lévő számottevő közkönyvtár.

- . -

28. SZUDÁN (Jamhuryat Es-Sudan)

Terület: 2 505 823 km². Lakosság: 11 770 ezer fő. Főváros: Khartoum (93 ezer fő). Pénzegység: szudáni font.

1956-ban függetlenné vált köztársaság, az egykori Angol-Egyiptomi Szudán. Az Arab Liga tagja. Fejletlen agrárország, amely hosszú időn át gyapott-monokultúrájával a brit textilipar egyik fő nyersanyagforrását alkotta. Az Egyesült Arab Köztársasággal kötött megegyezés a Nilus vízének felhasználásáról az asszuáni második duzzasztógát felépülése után új távlatokat nyit meg az ország fejlődése számára, amelyet egyébként a Szovjetunió kölcsöne is elősegít. A lakosság 39 % arab, 36 % részben arabul beszélő nubiai néger, a többi nilóta (negroid) szudán-néger, egyiptomi, etiópai, s mintegy 7 500 brit és görög. Több mint 50 % mohamedán, 15 % keresztény, a többi törzsi vallások hívője. A hivatalos nyelv arab, de emellett az angol is igen elterjedt. 95 %-os analfabetizmus, 20 % alatti beiskolázottság; az egyetemi végzettséggel rendelkező szudániak száma 200 körül, de a khartumi felsőoktatási központ jó működése révén az értelmiség, különösen a műszaki értelmiség létszáma évről-évre jelentősen emelkedik.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ Mezőgazdasági Minisztérium Kutatóosztálya (Research Division, Ministry of Agriculture, Wad Medani)
Alapítási év: 1931. Igazgató: A.D. Hanna. Kiterjedt növényfiziológiai, növénypatológiai, rovar- és agronómiai kutatószervezettel rendelkezik. Számottevő szakkönyvtár. Ehhez tartozik:
 - a/ Központi Esős Övezeti Kutatóállomás (Central Rainlands Research Station, Tozi, Wad el Nail, Singa District). Alapítási év: 1952.
 - b/ Déli Tartományok Kutatóállomása (Southern Provinces Research Station, Yambio, Equatoria Province). Alapítási év: 1947.
- 2/ Állattenyésztési Minisztérium Kutatóosztálya (Research Division, Department of Animal Production, Ministry of Animal Resources, P.O. Box 293, Khartoum). Igazgatóhelyettes: Amin Abdulla El Karib. Mintegy 12 főhivatású kutatóval dolgozó állategészségügyi kutatóközpont.

- 3/ Filozófiai Társaság (Philosophical Society, Khartoum). Régebbi alapítású tudományos társaság, amely régészeti, néprajzi és természetrajzi kutatásokkal foglalkozik. Kiadványa: Sudan Notes and Records.
- 4/ Stack Orvostudományi Kutatólaboratórium (Stack Medical Research Laboratories, Khartoum). Alapítási év: 1935. Igazgató: Mansour Ali Haseeb. Biológiai, bakteriológiai és patológiai kutatásokat folytat. Számozott szakkönyvtár.
- 5/ Külföldi képviselői szervek által fenntartott intézmények:
 - a/ British Council, külön központi Khartoum-ban, fiókok Wad Medaniban, továbbá Atbara és El Obeid helyiségekben.
 - b/ Centre Culturel Français (Khartoum)
 - c/ Deutsches Kultur-Institut (Khartoum)
 - d/ U.S. Information Center (Khartoum)
- 6/ Az UNESCO regionális középfokú oktatási központja (Centre regional de l'UNESCO pour l'enseignement secondaire, Khartoum).

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

- 1/ Khartoumi Egyetem (University of Khartoum, Khartoum).
Alapítási év: 1956. Az 1903-ban alapított Gordon Memorial College és az 1924-ben alapított Kitcher School of Medicine egyesítése révén 1951-ben létrehozott University College of Khartoum továbbfejlesztése. 176 oktató, 1 571 hallgató. Oktatási nyelv angol, kivéve az arab nyelvi és jogi szakon. E két szak kivételével a tanterv túlnyomórészt brit származásúak; számos vendég-professzor működik. Társadalomtudományi, természettudományi, orvostudományi és agrártudományi tanszékek. Az egyetem 72 000 kötetes könyvtárral, külön sivatagi övezeti kutatóegységgel (Arid Zone Research Unit), hidrobiológiai kutatóegységgel (Hydrobiological Research Unit) és kísérleti gazdasággal (University Farm, Shambat) rendelkezik.
- 2/ Khartoumi Műszaki Intézet (Khartoum Technical Institute, Khartoum)
Alapítási év: 1950. 100 oktató, 1 060 főiskolai hallgató, 2 000 továbbképzési, 1 600 előképzési hallgató. Matematikai, természettudományos, mérnöki, építészeti, kereskedelmi és különféle szakmai kiképzést nyújt, részben egyetemi oklevéllel terjedően. A tanterv között számos szudáni van, s az oktatási nyelv részben arab, részben angol.
- 3/ Oktatásügyi Intézet, Bakht er Ruda (Institute of Education, Bakht er Ruda). Alapítási év: 1934. Tanárképző és tanárokat továbbképző intézmény, fiókokkal Dilling, Shendi és Maridi helyiségekben. Központi Könyvtárral.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok stb.

- 1/ A fentebb I/1, I/4, II/1, II/3. alatt említett intézmények könyvtárai.
- 2/ Omdurmani Közkönyvtár (Omdurman Public Library, Omdurman). Alapítási év: 1951. 17 000 kötet.
- 3/ Flinders Petrie Könyvtár (Flinders Petrie Library, P.O. Box 410, Khartoum). Alapítási év: 1946. 10 000 kötet.
- 4/ Szudáni Múzeum (Sudan Museum, P.O. Box 178, Khartoum). Alapítási év: 1905. Igazgató: J. Vercoutter. Nemzetközileg jelentős régészeti gyűjteménnyel.
- 5/ Szudáni Természettudományi Múzeum (Sudan Natural History Museum, P.O. Box 321, Khartoum). Alapítási év: 1920. Újjászervezte és a Khartoumi Egyetemhez csatolta: 1956. Igazgató: Prof. J. L. Cloudsley-Thompson.

29. TANGANYIKA (Tanganyika)

Terület: 933 361 km². Lakosság: 9 238 ezer fő. Főváros: Dar es Salaam (129 ezer fő). Pénzegység: kelet-afrikai shilling.

1961-ben független köztársasággá vált terület, amely eredetileg Német Kelet-Afrika, az első világháború óta pedig mint népszövetségi ill. ENSZ mandátumterület Brit Kelet-Afrika részét alkotta. Megmaradt a Brit Nemzetközösségben. Fejletlen trópusi agrárország, szisizál-, cukornád-, kávé-, tea-, dohányültetvényekkel, kezdetleges kisparaszti földműveléssel és állattenyésztéssel, elég jelentős gyémánt-, arany-, színesfém- és szénbányákkal. Az ültetvényei jórészt brit kézen; az ásványkincsei kiaknázásában újabban nyugat-német tőke is részt vesz. A lakosság nagyjából bantu-néger és törzsi vallások híve, de 1,2 millió katolikus és 150 ezer protestáns is van legalább névlegesen; ezenfelül 75 ezer indiai és pakisztáni, 19 ezer arab, 7 ezer szomáli és 21 ezer európai (főleg brit) él az országban. Az analfabetizmus 85 %-os, a beiskolázottság 40 %-os, de az iskolák 2/3 része vallási missziós jellegű. A szuahéli nyelv, amelyet a tengerparton élő 350 ezer főnyi szuahéli törzs tagjai anyanyelvként, az ország többi néger törzsei pedig egymásköztli érintkezési nyelvként használnak, az angol mellett a második hivatalos nyelv szerepét tölti be; a néger lakosság alapfokú oktatása is ezen a nyelven történik, amely alighanem hamarosan teret fog hódítani a középfokú, sőt talán idővel a felsőoktatásban is. Az egyetemet végzett tanganyikaiak száma 100 alatt van, de most gyorsan gyarapodik.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ A Kelet-Afrikai Közös Szolgálati Szervezet (lásd Kenya) körébe tartozó kelet-afrikai brit nemzetközösségi regionális tudományos szer-

1/ A

vezetek, tanganyikai központtal, de Kenyára, Ugandára és Zanzibarra is kiterjedő működési körrel:

a/ Kelet-Afrikai Orvostudományi Kutatóintézet (East African Institute for Medical Research, P.O. Box 162, Mwanza). Alapítási év: 1949. Igazgató: Dr. P. Jordan. Kelet-afrikai trópusi betegségekkel és táplálkozástudományi problémákkal foglalkozó kutatóintézet.

b/ Kelet-Afrikai Intézet Malária és Fertőzés-Gazdák Által Közvetített Betegségek Kutatására. (East African Institute of Malaria and Vector-Borne Diseases, Amani, Tanga). Alapítási év: 1949. Igazgató: Dr. G. Pringle. Főleg malária- és bilharziázis-kutatás.

c/ Kelet-Afrikai Történeti és Régészeti Intézet (Institute of History and Archaeology in East Africa, Dar es Salaam). Alapítási év: 1961. Igazgató: Neville Chittick.

1/a Az 1/ alattihoz hasonló regionális tudományos szervezetek nem tanganyikai központtal, de Tanganyikára is kiterjedő működési körrel: lásd Kenya, Uganda, Zanzibar.

2/ Állami kutatószervek:

a/ Erdészeti Hivatal Központja (Forest Department Headquarters, P.O. Box 426, Dar es Salaam)

b/ Geológiai Felvételező (Geological Survey Department, P.O. Box 69, Dodoma)

c/ Mlinganói Sziszal-Kutatóállomás (Sisal Research Station, Mlingano, P.O. Ngomeni)

d/ Állatorvosi Kutatóállomás (Veterinary Research Station, Mpwapwa)

3/ Külföldi képviselői szervek kulturális kapcsolatok fenntartására:

a/ British Council, Dar es Salaam.

b/ U.S. Information Service, Dar es Salaam.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

1/ Dar es Salaami Egyetemi Kollégium (University College, Dar es Salaam)

Alapítási év: 1961. Az alapítási évben még csak a jogi kar kezdte meg működését 3 brit vezető tanárral és 6 főnyi hallgatósággal. A tervek szerint a Kampalai Makerere Kollégiummal és a Nairobi Királyi Kollégiummal (lásd: Uganda ill. Kenya) közös Kelet-Afrikai Egyetemen egyesül (University of East Africa). 1965-től kezdve ez a regionális jellegű felsőoktatási szervezet alkotná - brit tervek szerint - a kelet-afrikai felsőoktatás gerincét.

2/ Dar es Salaami Műszaki Intézet (Dar es Salaam Technical Institute, P.O. Box 20571, Dar es Salaam). Műszaki kiképző intézmény, 15 000 kötetes könyvtárral.

3/ Dar es Salaami Kivukoni Kollégium (Kivukoni College, Dar es Salaam). Alapítási év: 1960. Bentlakó felnőttek számára nyolchónapos kiképzést nyújt angol nyelvből és társadalomtudományi tárgyakból, megfelelő hivatali állások betöltésére ill. egyetemek látogatására való előkészítés céljából.

4/ A fentieken kívül egy tanárképző, egy kereskedelmi kiképzést nyújtó és egy teológiai kollégium működik: St. Andrew's Teacher Training College) P.O. Box 143, Korogwe, Tanga Province), Usambara Trade School (Lushoto), St. Philip's Theological College (Kongwa).

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok, stb.

1/ Tanganyikai Nemzeti Múzeum (The Museum of Tanganyika, P.O. Box, 511, Dar es Salaam). Alapítási év: 1940. Néprajzi, történeti és régészeti gyűjteménnyel, 13 000 kötetes könyvtárral.

2/ A fentebb II/2. alatt említett intézmény könyvtára.

3/ Lásd: Kenya, III/2 alatt.

- - -

30. TOGO (République de Togo)

Terület: 56 590 km² Lakosság: 1 440 ezer fő. Főváros: Lomé (74 ezer fő). Pénzegység: CFA-frank.

1960-ban független köztársasággá vált egykori német gyarmati terület, amely az első világháború óta mint népszövetségi ill. ENSZ mandátum-terület francia kézen volt. Kilépett a Francia Közösségből, de megmaradt a francia nyugat-afrikai valuta-közösségben. (A volt német gyarmati terület másik része mandátumként brit kézre került, s ma Ghana területéhez tartozik.) Elmaradt trópusi agrárország kávé-, kakaó-, olaj-pálma - stb. ültetvényekkel, törzsfőnöki nagybirtokokkal, némi állattenyésztéssel és halászat. Az ásványi kincsek (bauxit, króm-, vas- és titánérc, foszfátok stb.) nagyrészt feltáratlanok. A lakosság tulnyomórészt szudán-néger; a szudán-néger ewe-törzsek egy része Ghana területén él, s a törzsi kapcsolatok Ghana felé átnyulnak az országhatáron. Az ewek a Ghanával való egyesülést kívánják. Az ország északi részén hausza nyelven beszélő hamita-törzsek is élnek; az európai lakosok száma 2 000 körül van. A népesség 3/4 része törzsi vallások híve, a többi keresztény vagy mohamedán. Az analfabetizmus 85 %-os, a beiskolázottság 42 %-os; az egyetemet végzett togoiak száma 100 felett van. Viszonylag sokan tanulnak francia egyetemeken, s a francia befolyás erős, de azért sok ellenáramlat is mutatkozik. Ghana fejlődése mély benyomást tett a togoiakra is.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

1/ Togoi Humán Tudományos Intézet (Institut Togolais des Sciences Humaines, INTSHU, B.P. 372 Lomé)

Alapítási év: 1960. Igazgató: Kwaovi Gabriel Johnson. Elsősorban negro-afrikai antropológiával és dokumentációval foglalkozó kutatóintézmény, amely azonban általános antropológiai, őstörténeti, etnológiai, történettudományi, földrajzi, nyelvészeti és szociológiai osztályok kiépítését is tervbe vette. Az Institut Français d'Afrique Noire (IFAN - lásd: Szenegál) togoi leányintézményének átvétele és önállósulása révén alakult kutatóközpont. Könyvtárt tart fenn, francia és német nyelvű gyűjteménnyel.

- 2/ Togoi Kutatóintézet (Institut de Recherches de Togo, IRTO, B.P. 375, Avenue du Général de Gaulle, Lomé). Eredetileg a francia Tengerentúli Tudományos és Műszaki Kutatások Hivatala (Office de la Recherche Scientifique et Technique Outre-Mer, Paris) szervezetéhez tartozó intézmény. Önállósulásáról Togonak a Francia Közösségből való kilépése óta még nem érkezett hír. Talajtani, élelméztudományi, hidrológiai és társadalomtudományi kutatásokat folytat.
- 3/ Külföldi Kulturális Cserekapcsolatok Társulata (Association Togolaise d'échanges culturels avec l'étranger, Lomé). Elnök: Danvi de Tove, a törvényhozó testület elnöke. Titkár: M. Adossama, a gazdasági minisztérium kabinetjének igazgatója.
- 4/ Külföldi képvisleti szervek kulturális kapcsolatok fenntartására: a/ Alliance Française, Lomé; b/ U.S. Information Center, Lomé.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

- 1/ Togói Igazgatási Főiskola, Lomé (École Togolaise d'Administration, Avenue des Alliés, Lomé). Eredetileg a francia állam által fenntartott főiskola, közelebbi adatok hiányoznak.
- 2/ Egy állami és egy római katolikus egyházi tanárképző intézmény, amely öt éves kiképzést nyújt; az előbbi Atakpanéban, az utóbbi Togoville-ben. Egy további műszaki kollégium Sokodéban, amelyről közelebbi részletek hiányoznak, de nagyrészt csak középfokú mesterségbeli kiképzést nyújt.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok, stb.

- 1/ Nemzeti Könyvtár (Bibliothèque Nationale, Lomé)
A Tájékoztatásügyi és Sajtóügyi Minisztérium által fenntartott könyvtár.
- 2/ A fentebb II/1. alatt említett intézmény könyvtára.

- . -

31. TUNÉZIA (Al-Djoumhouria Attunusia)

Terület: 164 150 km². Lakosság: 4 168 ezer fő. Főváros: Tunis (410 ezer fő). Pénzegység: tunéziai dinar.

1956-ban függetlenné vált francia birtok (un. védnökségi terület), amelyen 1957 júliusában kikiáltották a köztársaságot. Tunézia az Arab Liga tagja; erős nemzeti burzsoáziája részben igyekszik kivonni az országot az imperialista hatalmak befolyása alól, felmondotta a Franciaországgal fennállott vámuniót, valamelyes földreformot hajtott végre, amely az európai telepesek birtokait is érintette, hitelt kért és kapott a Szovjetuniótól stb. Mindazonáltal a francia, olasz és ujabban az amerikai és nyugat-német tőke pozíciói az országban igen erősek. Lényegében Tunézia még mindig eléggé elmaradt agrárország, a feudalizmus és a termelés gyarmati korlátozottságainak sok maradványával; gazdag foszfát- és vasérc-bányái jórészt francia kézen vannak. A lakosság túlnyomórészt arab, kis számban arabul beszélő berber és zsidó, továbbá 65 ezer francia és 33 ezer olasz telepes él az országban. Az államvallás a szunnita mohamedánizmus; a hivatalos nyelv arab, de emellett a francia is igen elterjedt. Az analfabetizmus 75 % körüli; a beiskolázottság foka alacsony, általános iskolakötelezettség nincs; az iskolák jó része vallási jellegű (mohamedán, keresztény, zsidó). A nemzeti burzsoáziában elég jelentékeny a francia vagy mohamedán egyetemet végzettek száma.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ Nemzeti Régészeti és Művészeti Intézet (Institut National d'Archéologie et Arts, Place du Chateau, Tunis)

Régebben a francia állami régészeti és művészeti igazgatóság hivatala. Őstörténeti, pun, római, keresztény és iszlám régészeti és művészettörténeti kutatásokat végez. Elnök: S.E.H. H. Abdul-Wahab. Kiadvány: Notes et Documents.

- 2/ Pasteur Intézet (Institut Pasteur, 13 Place Pasteur, Tunis).

Alapítási év: 1893. Igazgató: Dr. Gérard Renoux. 10 főnyi kutatószemélyzet. 4 500 kötetes könyvtár. Kiadvány: Archives de l'Institut Pasteur de Tunis.

- 3/ Tunéziai Botanikai és Agronómiai Szolgálat (Service Botanique et Agronomique de Tunisie, Ariana). Alapítási év: 1914. Igazgató: G. Valdeyron. 13 főnyi kutatószemélyzet. 8 000 kötetes könyvtár. Kiadvány: Annales du Service Botanique et Agronomique de Tunisie.

- 4/ Salammbol Oceanográfiai Állomás (Station Océanographique de Salammbô, près de Carthage). Alapítási év: 1924. Igazgató: Douik Brahm. Zoológiai gyűjtemény. Kiadvány: Annales; Bulletin.

- 5/ Külföldi képvisleti szervek által fenntartott intézmények:

Tunéziai Francia Régészeti Misszió (Mission Archéologique Française en Tunisie, Tunis).

Ásatásokat folytató intézmény. Igazgató: Pierre Cintas. Kiadvány: Karthago.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

1/ Tuniszi Egyetem (Université de Tunis, Tunis)

Alapítási év: 1960. Természettudományos, bölcsészeti, politikai és közgazdaságtudományi, orvostudományi és gyógyszerészeti karok. (Működésükről közelebbi részletek még nem ismertek.)

2/ Zeituni Egyetem, Tunisz (Université Zeitounienne, Tunis). Az arab nyelv és irodalom, valamint az iszlám tanulmányozásával foglalkozó mohamedán egyetem, külön tagozattal Kairuanban.

3/ Khaldunia Modern Nyelvek Intézete, Tunisz (Institut Khaldounia des Langues Modernes, Zeitouna Mosque, Tunis). Ujra megnyitva: 1959. Modern nyelvek, többek között orosz, török és arab nyelv filológiája.

4/ Tuniszi Mezőgazdasági Főiskola (École Supérieure d'Agriculture de Tunis, 43 avenue Charles Nicolle, Tunis). Alapítási év: 1898. Igazgató: Robert Pissaloux. 6 000 kötetes könyvtár. Kiadvány: Bulletin.

5/ Kereskedelmi és közgazdaságtudományi főiskola, valamint bölcsészeti kollégium (École Supérieure, Centre d'Études Economiques, École Normale Supérieure) Tuniszban, aminek működéséről azonban hiányoznak a részletek.

6/ Nemzeti Igazgatási Főiskola, Tunisz (École Nationale d'Administration, rue Toarbet el Bey, Tunis). Régebben francia közigazgatási főiskola.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok, stb.

1/ Tunéziai Nemzeti Könyvtár (Bibliothèque Nationale de Tunisie, 20 Souk-el-Attarine, Tunis). Alapítási év: 1883. 500 000 kötet 72 nyelven, 6 000 arab és keleti kézirat.

2/ A fentebb I/2 és I/4 alatt említett intézmények könyvtára, továbbá a tuniszi Központi Könyvtár (Bibliothèque Centrale, Tunis) 140 000 kötetel.

3/ Bardo Múzeum (Musée de Bardo, Le Bardo, Tunis)

Alapítási év: 1888. A világ leggazdagabb római mozaik-gyűjteményével, nagy őstörténeti, pun, görög, római, régi és új iszlám művészeti gyűjteményekkel.

4/ A fentebb I/1 alatt említett intézmény alá tartozó nagyterjedésű országos muzeumi és ásatáshelyi hálózat (Karthago, Utica stb.)

- - -

32. UGANDA (Uganda)

Terület: 243 410 km². Lakosság: 6 682 ezer fő. Főváros: Entebbe (8 ezer fő). Pénzegység: kelet-afrikai shilling.

1962. őszén független köztársasággá vált terület, amely addig Brit Kelet-Afrika részét alkotta. Megmaradt a Brit Nemzetközösségben. Fejletlen trópusi agrárország kávé-, gyapót-, gumi- monokultúrával, félnomád állattenyésztéssel, nagy trópusi nemesfa-kitermeléssel. Jelentős ásványkincsei (réz, kobalt, wolfram, foszfát stb.) és vizierői még nagyrészt kiaknázatlanok, bár újabban a brit és amerikai ipari tőkebefektetések erősen növekszenek. Uganda területén négy erős néger-királyság áll fenn, s a törzsi élet igen erős. A lakosság túlnyomórészt ban-tunéger; emellett azonban 1,8 millió nilóta, 72 ezer indián, 12 ezer arab és 11 ezer európai is él az országban. Az afrikai lakosságból 1,4 millió katolikus, 1 millió mohamedán, a többi igen élénk törzsi vallási életet él. Az analfabetizmus állítólag már 60 %-ra süllyedt, s a beiskolázottság 50 %-ra emelkedett, de középiskolai oktatás alig van, s az iskolák többsége missziós jellegű. A nemzeti burzsoázának van egy vékony értelmiségi rétege, amely brit egyetemeken nyerte kiképzését.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

1/ A Kelet-Afrikai Közös Szolgálati Szervezet (lásd: Kenya) körébe tartozó kelet-afrikai brit nemzetközösségi regionális tudományos szervezetek, ugandai központtal, de Kenyára, Tanganyikára és Zanzibarra is kiterjedő működési körrel:

a/ Kelet-Afrikai Viruskutató Intézet (East African Virus Research Institute, P.O. Box 49, Entebbe). Alapítási év: 1949. Igazgató: Dr. A. J. Hadow

b/ Kelet-Afrikai Leprakutató Intézet (East African Leprosy Research Centre, Busia). Régebbi brit alapítás (The John Lowe Memorial). Igazgató: John Garrod.

c/ Kelet-Afrikai Halászat Kutatószervezet (East African Fishery Research Organisation, P.O. Box 343, Jinja). Alapítási év: 1948. Igazgató: Dr. V. van Someren.

1/a Az 1/ alattihoz hasonló regionális tudományos szervezetek, nem ugandai központtal, de Ugandára is kiterjedő működési körrel: lásd Kenya, Tanganyika, Zanzibar.

2/ Uganda Társaság (Uganda Society, National Cultural Centre, Private Bag, Kampala)

Tudományos és kulturális egyesület, amelynek célja mindennemű Ugandára vonatkozó társadalom- és természettudományi kutatás előmozdítása. Tagsági korlátozottsága nincs. Tudományos felolvasásokat rendez, részben külföldi előadók közreműködésével. Könyvtárral és könyvkölcsönző szolgálattal rendelkezik. Kiadványa: The Uganda Journal.

3/ Állategészségügyi Kutatóközpont (Animal Health Research Centre, P.O. Box 24, Entebbe). Alapítási év: 1923. Vezető kutató: P. D. L. Guilbride. Számos kutatási jelentést ad ki.

- 4/ Kawanda Mezőgazdasági Kutatóállomás (Kawanda Agricultural Research Station, P.O. Box 265, Kampala). Magas szintű tudományos kutatásokat folytató intézmény, jelentős kutatóapparátussal.
- 5/ Kampalai Orvosi Laboratórium (Kampala Medical Laboratory, P.O. Box 41, Kampala). Biokémiai, parazitológiai, patológiai és közegészségügyi kutatásokat folytat. Könyvtárral.
- 6/ Namulonge Gyapot-Kutatóállomás (Namulonge Cotton Research Station, P.O. Box 884, Kampala). Gyapottermelési és gyapottechnológiai kutatóközpont. Könyvtárral.
- 7/ Gyermek Hiányos Táplálkozás Kutató Egység (Infantile Malnutrition Research Unit, Medical Research Council, Mulago Hospital, Kampala). Igazgató: R.F.A. Dean.
- 8/ Brit kulturális képviselő: British Council Kampalában és két regionális központtal Mbala ill. Fort Portal helyiségekben.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

- 1/ Makerere Kollégium (Kelet-Afrikai Egyetemi Kollégium), Kampala (Makerere College, The University College of East Africa, P.O. Box 262, Kampala)

Alapítási év: 1922. Kezdetben mint műszaki főiskola működött, 1950 óta azonban a Londoni Egyetem (University of London) bölcsészeti és természettudományi okleveleire minősítő egyetemi oktatótevékenységet fejt ki. A tervezett Kelet-Afrikai Egyetem részintézménye (lásd: Tanganyika II/1). Oktatók száma: 90. Bennlakó hallgatók száma: 561, ebből női hallgató 30. Bölcsészeti, természettudományi, agrártudományi, orvostudományi és tanárképző karral. Állatorvosi kara Kenyában működik (lásd Kenya II/2). Vezető tanárok angolok. 70 000 kötetes könyvtárral, s külön 20 000 kötetes orvosi könyvtárral.

Ehhez tartozik:

- a/ Kelet-Afrikai Társadalomkutató Intézet (East African Institute of Social Research). Alapítási év: 1950. Elnök: Dr.D.J.Stenning. Titkár: Miss G.B.Hunter. Jelentős társadalomtudományi kutatóközpont. Kiadványai: East African Studies, East African Linguistic Studies.
- b/ Kelet-Afrikai Szuahéli-Bizottság (East African Swahili Committee). Titkár: J.W.T.Allen. A suahéli nyelv kutatásával, fejlesztésével és korszerű szótárának kialakításával foglalkozó nyelvészeti kutatóközpont.
- 2/ Kampalai Műszaki Intézet (Kampala Technical Institute, P.O. Box 181, Kampala). Gépészeti és technológiai képzést nyújt, közelebbről nem ismert szinten.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok stb.

- 1/ A fentebb II/1 alatt említett intézmény könyvtárai.
- 2/ Kampalai Városi Tanács Könyvtára (Kampala Municipal Council Library, P.O. Box 210 Kampala). Alapítási év: 1953. 10 000 kötet.
- 3/ Entebbei Fűvészkert (Entebbe Botanical Gardens, P.O. Box 40, Entebbe).
- 4/ Vadászati és Halászati Múzeum, Állatkert és Akvárium (Game and Fisheries Museum, Zoo and Aquarium, P.O. Box 4. Entebbe).
- 5/ Geológiai Felvételezési Múzeum és Könyvtár (Geological Survey Museum and Library, P.O. Box 9, Entebbe). Nagy geológiai gyűjtemény és 7 000 kötetes szakkönyvtár.
- 6/ Ugandai Múzeum (Uganda Museum, P.O. Box 365, Kampala). Néprajzi, régészeti és őslénytani gyűjtemény; afrikai zeneszerszámok különgyűjteménye. Régészeti kutatóközpontként is működik. Külön telepei:
 - a/ Népi Múzeum (Folk Museum) Sorotiban az itaso népre és Mbararában a banyankole népre vonatkozó gyűjteménnyel.
 - b/ Nemzeti Park-Múzeum (National Park Museum) Mweyában a Queen Elisabeth National Park-ra és Paraában a Murchison National Park-ra vonatkozó gyűjteménnyel.

II. GYARMATTARTÓK BIRTOKAI

1. BRIT BIRTOKOK AFRIKÁBAN

A/ BRIT DÉL-AFRIKA (High Commission Territories in South Africa)

Terület: 759 000 km². Lakosság: 1 289 ezer fő. Három különálló területből áll, amely felett a Brit Nemzetközösségi Ügyek Minisztériuma által kiküldött főbiztos gyakorol felügyeletet. Ez a három terület: a/ Baszutoföld; b/ Szváziföld; c/ Becsuána-föld. Közelebbi adatok:

a/ BASZUTOFÖLD (Basutoland)

Terület: 30 300 km². Lakosság: 688 ezer fő (ebből 1 900 európai, jórészt brit és bur). Közigazgatási központ: Maseru (6 ezer fő). (Brit gyarmati terület, a Dél-Afrikai Köztársaság területébe beékelve.)

Az afrikai népesség (javarészt baszuto- és zulu-néger) főleg állattenyésztő, rendkívül elmaradott törzsi viszonyok között él, emellett kényszer-"toborzás" alapján évente 50-100 ezer főnyi seregbe viszik munkára a Dél-Afrikai Köztársaság földjeire és bányáiba, 40 % katolikus,

30 % protestáns. Az iskolaköteles koru gyermekek 2/3-a iskolába jár és az analfabetizmus afrikai viszonyokhoz képest nem túl magas foku, mert évtizedek óta nagyszámu missziós iskola működik ezen a területen. Az iskolák népi nyelven oktatnak; az afrikai lakosság 8 %-a tud angolul. A népi öntudat az egyházi befolyás következtében igen lassan fejlődik. A gyarmati kormányzat ujabban igyekszik bizonyos számu afrikait, akit politikailag megbízhatónak tart a maga szempontjából, magasabb foku kiképzésben részesíteni, s a közgazgatásban, ill. az állami tudományos szolgálatokban beosztottként alkalmazni.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ Maseru Kísérleti Állomás és Mezőgazdasági Iskola (Maseru Experimental Station and School of Agriculture, Maseru).
- 2/ Geológiai Felvételező Hivatal (Geological Survey Department, Maseru).

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

- 1/ XII. Pius Egyetemi Kollégium, Róma (University College of Pius XII, Roma).

Alapítási év: 1945. A Szeplőtelen Szűzanya Világi Rendje (Oblates of Mary Immaculate) által fenntartott egyetem, amely ebben a minőségben a kanadai University of Ottawa testvérintézménye. Oktatók száma: 37. Hallgatók száma 170. (1964-re 800 főre való bővítés tervbevéve.) Angol tanítási nyelv. Bölcsészeti, társadalomtudományi, természettudományi, kereskedelmi és tantervképző kar. 1960-61-ben 21 hallgató Nagy-Britannia egyetemén nyert magasabb foku kiképzést.

- 2/ Műszaki kiképző intézmények Lerotholiban és Leloalamban; kiképző kórház Maseruban, mezőgazdasági kiképző intézmény Maseruban.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok stb.

Nincs adat.

- . -

b/ SZVÁZIFÖLD (Swaziland Protectorate)

Terület: 17 400 km². Lakosság: 264 ezer fő (ebből 8 700 európai, jórészt brit és bur). Közigazgatási központ: Mbabane (3 ezer fő). (Brit protektorátus, a Dél-Afrikai Köztársaság területébe beékelve.)

A szvázi néger lakosság földművelő, helyzete anyagilag valamivel kedvezőbb, mint a baszutoföldieké, mert a föld sokkal termékenyebb. Minden egyéb vonatkozásban - a kényszer-"toborzás" tekintetében is - a helyzet olyan, mint Baszutoföldön (lásd fen-

tebb a/ alatt). Az iskolák itt is missziós kézen vannak, s a népi öntudat fejlődése itt is lassu. A beiskolázottság és az analfabetizmus kb. olyan mértékű, mint Baszutoföldön, viszont a döntő befolyás itt a protestáns misszióké. A lakosság 22 %-a protestáns, 2 %-a katolikus, a többi törzsi vallások híve. Itt is történik némi kísérlet bizonyos számu afrikainak magasabb képzettségben való részesítésére.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ Egészségügyi Hivatal és Közegészségügyi Laboratórium (Health Office and Public Health Laboratory, Bremmersdorp).
- 2/ Mpisi Állattenyésztési Kísérleti Állomás (Mpisi Cattle Breeding Experimental Station, Mpisi).
- 3/ Geológiai Felvételező és Bányászati Hivatal (Geological Survey and Mines Department, P.O. Box 9, Mbabane). Alapítási év: 1942. Jelentős földrajzi és geológiai kutatóközpont.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

- 1/ Szváziföldi Ipari Kiképző Központ (Swaziland Trade Training Centre, Mbabane). Építési és elektrotechnikai kiképzés. 1960-ban 11 hallgató külföldi egyetemeken.
- 2/ A nazarénus misszió által fenntartott kiképző központ egészségügyi személyzet számára (Raleigh Fitkin Memorial Hospital, Bremmersdorp), 70 hallgatóval.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok stb.

- 1/ Közkönyvtárak Mbabaneban, Bremmersdorpban, Geodgunban és Hlatikuluban.

- . -

c/ BECSUÁNAFÖLD (Bechuanaland Protectorate)

Terület: 712 200 km². Lakosság: 337 ezer fő (ebből 3 200 európai, jórészt brit és bur). Közigazgatási központ: Mafeking (3 000 fő), de ez nem Becsuánaföld, hanem a Dél-Afrikai Köztársaság területén fekszik.

Becsuánaföld nagy része ugyszólván lakatlan, sivatagos. A népesség tulnyomó része az ország délkeleti részében tömörül, mégpedig 90 %-ban rezervátumokba zárva. Ennyiben helyzete még rosszabb, mint a baszutoföldieké és szváziföldieké (lásd fentebb a/ ill. b/ alatt); minden egyéb tekintetben hasonló. A népesség tulnyomó részét becsuána-négernek teszik ki, akik katolikusok vagy törzsi vallások hívei; a főnökök hatalma nagy, s a katolikus missziós iskolák befolyása szintén igen jelentős. A beiskolázottság és az analfabetizmus adatai kb. olyanok, mint Baszutoföldön és Szvázi-

földön, viszont a kormányzat itt sokkal kevésbé törekszik bizonyos mértékig képzett afrikai személyzethez jutni, mert a rezervátum-rendszer fenntartása révén egyelőre teljes biztonságban érzi magát. A Dél-Afrikai Köztársaság fajlúdózó politikája itt különösen erős befolyást gyakorol, már csak azért is, mert annak Becsuánafölddel határos területén ugyancsak becsuánák élnek hasonló viszonyok között, s Becsuánaföld közigazgatási központja is saját határain túl, a Dél-Afrikai Köztársaság területén van.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ Állatorvosi Szolgálatok (Veterinary Services, P.O.Box 251, Mafeking). Külön kis állatorvosi kiképző intézettel, továbbá kutatólaboratóriumi teleppel Ramathlabama helységben.
- 2/ Geológiai Felvételező Hivatal (Geological Survey Department, Lobatsi).

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

- 1/ Tanárképző Kollégium, Mafeking (Teacher Training College, Mafeking (100 hallgatóval; állami és missziós kiképzőkórházak Serowe, Maun, Lobatsi, Francistown, Kenya és Molepolale helységeiben, amelyek négy éves kiképzést biztosítanak az egészségügyi személyzet számára.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok stb.

Nincs adat.

- . -

B/ BRIT KELET-AFRIKA (East Africa High Commission)

Miután 1961-ben Tanganyika, 1962-ben pedig Uganda önálló állammá lett, így kikerült a brit kelet-afrikai főbizottság hatásköre alól, Brit Kelet-Afrika jelenleg már csupán Kenyából áll, s gyakorlatilag - bár nem formailag - hozzá tartozik még a brit protektorátus alatt álló Zanzibar. Közelebbi adatok:

a/ KENYA (Colony and Protectorate of Kenya)

Terület: 582 646 km². Lakosság 6 551 ezer fő. Főváros: Nairobi (227 000 fő).

Bizonyos mérvű önkormányzattal rendelkező brit gyarmati terület; a Zanzibar szultánjától 1888-ban bérbevett kis parti sáv brit protektorátus. A 6 200 ezer főnyi afrikai lakosság többsége különféle bantu-néger törzsekhez tartozik, törzsközi nyelvként a szuahélit használja, s többnyire törzsi választásainak hódol; mintegy 2 1/2 millió azonban hamita (etiópai vagy nilusvölgyi hamita, masszai, kalendzsini, szomáli, galla stb.), s ezek közt sok

a keresztény és mohamedán; 170 ezer az indiai és pakisztáni, 36 ezer arab, s végül 69 ezer az európai, főleg brit. A népesség zöme mezőgazdasággal foglalkozik; részben az európaiak óriási ültetvényein, részben lényegileg jobbágytelkeken dolgozik. Az iskolarendszer éles faji elkülönítéssel alapszik; az iskolaköteles koru néger gyermekek 50 %-a jár iskolába; 10 ezer néger lakosra 4 középiskolai tanuló esik. Mindazonáltal Kenyában rendkívül erős az a népi mozgalom, amely Brit Kelet-Afrika többi részében, ti. Tanganyikában és Ugandában már az önálló államiság kivívására vezetett (Mau-Mau felkelés 1952-ben, stb.). Ennek révén a néhány évvel ezelőtt még a brit telepesek magán-rezervátumaként kezelt, egyáltalán nem jelentékeny kenyai tudományos és felsőoktatási intézmény-hálózat egyre több engedményt kénytelen tenni a feltörekvő népi erőknél. S noha a vezető pozíciók egyelőre még szilárdan brit kézen vannak, a felsőoktatási intézmények egyre inkább kénytelenek az afrikai hallgatóságnak is helyet engedni, vagy legalább számára is bizonyos kiképző kollégiumokat létesíteni. Miután a kutatóintézményi hálózat jelentékeny része - mint alább kitűnik - regionális felépítésű, s a "régio" másik két nagy egysége, ti. Tanganyika és Uganda most már néger által vezetett önálló népi állam, tehát magától értetődően Kenyában is helyet kell most már biztosítani az afrikaiak számára a regionális tudományos szervezet ottani egységeiben.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ Kelet-Afrikai Közös Szolgálati Szervezet (East African Common Services Organisation, P.O. Box 30005, Nairobi).

Alapítási időpont: 1961. december. Tanganyikának Brit-Kelet-Afrikából való kiválásával és a Brit Nemzetközösség önálló államává való nyilvánításával egyidejűleg létrehozott intézmény, amely mint a korábbi brit Kelet-Afrikai Főbizottság (East Africa High Commission) utóda, nagy intézményhálózatot tart fenn Tanganyika, Kenya és Uganda területén, a szükséghez képest Zanzibarra is kiterjesztett működési körrel. Ehhez tartozó brit nemzetközösségi regionális tudományos szervezetek kenyai központtal:

a/ Kelet-Afrikai Ipari Kutatószervezet (East African Industrial Research Organisation, P.O. Box 1587, Nairobi). Alapítási év: 1942. Igazgató: M.G. Edwards.

b/ Kelet-Afrikai Mezőgazdasági és Erdészeti Kutatószervezet (East African Agriculture and Forestry Research Organisation, P.O. Box 21, Kikuyu).

Alapítási év: 1948. Igazgató: E.W. Russel. Nagy biológiai, botanikai, zoológiai és agrártudományi kutatóapparátussal rendelkező intézmény, 20 000 kötetes könyvtárral. Kiadványai: East African Agricultural Journal, Annual Bulletin stb.

- c/ Kelet-Afrikai Meteorológiai Hivatal (East African Meteorological Department, Private Post Bag, Nairobi). Igazgató: J. P. Henderson.
- d/ Kelet-Afrikai Statisztikai Hivatal (East African Statistical Department, P.O. Box 30462, Nairobi). Igazgató: L.W. Clarke. 10 000 kötetes könyvtárral.
- e/ Kelet-Afrikai Állatorvosi Kutatószervezet (East African Veterinary Research Organisation, P.O. Box 32, Kikuyu). Alapítási év: 1948. Igazgató: H.R. Binns.
- f/ Kelet-Afrikai Tripanosomiázis Kutatószervezet (East African Trypanosomiasis Research Organisation, P.O. Box 2141, Nairobi). Alapítási év: 1948. Igazgató: Dr.W.H.R. Lumsden.
- g/ Afrikaközi Állatörvény-Iroda (Interafrican Bureau for Epizootic Diseases, Muguga, P.O. Kikuyu). Igazgató: W.G. Beaton.
- h/ Trópusi Meteorológiai Intézet (Institute of Tropical Meteorology, Nairobi). Alapítási év: 1960. Egész trópusi Afrikára kiterjedő kutatószolgálat megvalósítására törekvő intézmény.
- i/ Kelet-Afrikai Tea-Kutatóintézet (Tea Research Institute for East Africa, P.O. Box 91, Kericho)
- j/ Sivatagi Sáska - Figyelőszolgálat (Desert Locust Survey, P.O. Box 30023, Nairobi)
- k/ Kelet-Afrikai Irodalmi Iroda (East African Literature Bureau. P.O.Box 30022, Nairobi)
- Alapítási év: 1948. Igazgató: C.G.Richards. Tankönyvkiadó; afrikai tudományos és egyéb szerzők műveit sajtó alá rendező, postai könyvkölcsönző-szolgálatot fenntartó központ. Külön ágazati irodával Tanganyikában (P.O. Box 1408, Dar es Salaam) és Ugandában (P.O. Box 1317, Kampala); 40 000 kötetes könyvtára Tanganyikán és Ugandán kívül Zanzibarban is fiókhálózattal rendelkezik.
- 1/a Az 1/ alattihoz hasonló regionális tudományos szervezetek, nem kenyai központtal, de Kenyára is kiterjedő működési körrel: lásd Tanganyika, Uganda, Zanzibar.
- 2/ Állami kutatószervezetek:
- a/ Kenyai Orvosi Hivatal Orvostudományi Kutatólaboratóriuma (Medical Research Laboratory, Medical Department, Kenya, P.O. Box 30141, Nairobi). Az orvostudományi kutatás összes ágai számára.
- b/ Mezőgazdasági Minisztérium Scott Mezőgazdasági Laboratóriuma (Scott Agricultural Laboratories, Ministry of Agriculture, Kenya, P.O.Box 30028, Nairobi).
- Növénypatológiai, rovar- és stb. kutatások.
- c/ Állatorvosi, kávé- és szisza-kutatóállomások: Veterinary Research Laboratory (Kabete), Coffee Research Station (Ruiru), Sisal Research Station (Thika).
- 3/ Kelet-Afrikai Természettudományi Társaság (East Africa Natural History Society, P.O.Box 4486, Nairobi). Alapítási év: 1909. Elnök: L.H. Brown. 450 tag. Kiadvány: Journal of the East African Natural History Society.
- 4/ Munitalp Alapítvány (Munitalp Foundation, Nairobi).
- Igazgató: Malin Sorbie. Jelentékeny anyagi alapokkal rendelkező magánalapítvány a kelet-afrikai tudományos kutatás támogatására (a brit érdekeknek megfelelő irányban).
- 5/ Kenyai Történelmi Társaság (Kenya Historical Society, P.O. Box 14474, Wataindis, Nairobi). Alapítási év: 1922. Igazgató: R.D. Croft Wilcock.
- 6/ Mombasai Jogtudományi Társaság (Mombasa Law Society, P.O.Box 1386. Mombasa). Alapítási év: 1922. Elnök: A.C. Satchu. Titkár: C.J. Keshami. 56 tag.
- 7/ Brit kulturális képviselő: British Council Nairobiban, Mombasában és Kisumuban.
- 8/ Külföldi képviselői szervek kulturális kapcsolatok fenntartására: U.S. Information Service, Nairobi.
- II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek
- 1/ Nairobi Királyi Kollégium (The Royal College, Private Bag, Nairobi).
- Alapítási év: 1956. Egyetemi kollégiumi státust nyert 1961-ben. Oktatók száma: 70. Hallgatók száma: 450. Bölcsészeti, természettudományi, műszaki, művészeti és építészeti, különleges szaktanulmányi karral. 25 000 kötetes könyvtár. A tervezett Kelet-Afrikai Egyetem részintézménye (lásd: Tanganyika II/1). Vezető tanárok britek.
- 2/ Makerere Kollégium Állatorvosi Kara (Makerere College Veterinary Faculty, P.O. Kabete). A kampalmai Makerere Kollégium (lásd: Uganda II/1) Kenyába telepített állatorvosi kara. Oktatók száma: 10. Hallgatók száma: 120.
- 3/ Mombasai Mohamedán Intézet, (Muslim Institute, Mombasa). Elektrotechnikai és gépészeti oktatás.
- 4/ Nairobi Műszaki Intézet (Nairobi Technical Institute, Nairobi). Alapítási év: 1960.
- 5/ Művészetek és Tudományok Strathmore Kollégiuma, Nairobi mellett. (Strathmore College of Arts and Sciences, near Nairobi). Belső lakásos kollégium 1 000 hallgató számára. Az Opus Dei nevű vallási alapítvány tartja fenn.
- 6/ Kelet-Afrikai Zenei Konzervatórium, Nairobi (East Africa Conservatoire of Music, P.O.Box 1343, Nairobi)

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok, stb.

- 1/ A fentebb I/1 b., I/1 k. és II/1. alatt említett intézmények könyvtára.
- 2/ McMillan Emlék-Könyvtár és E.A. Carnegie Kölcsonkönyvtár (McMillan Memorial Library and E.A. Carnegie Circulating Library, P.O. Box 791.)
Alapítási év: 1931. A Carnegie kölcsönkönyvtár 76 fiókot tart fenn Kenyában, 9-et Ugandában és Tanganyikában.
- 3/ Coryndon Emlék-Múzeum (Coryndon Memorial Museum, P.O. Box 658, Nairobi). Alapítási év: 1929. Természettudományi, geológiai és őstörténeti gyűjteménnyel.
- 4/ Stoneham Múzeum (Stoneham Museum, P.O. Kitale). Afrikaisztikai gyűjtemény; emellett embertan és természettudományi is.
- 5/ Sorsbie Képtár (Sorsbie Gallery, Nairobi). Alapítási év: 1961. Az első képtár Kelet-Afrikában.

- - -

b/ ZANZIBAR (Zanzibar Protectorate)

Terület: 2 642 km². Lakosság: 307 ezer fő. Főváros: Zanzibar (58 ezer fő). Szultanátus brit protektorátus alatt.

A lakosság 76 %-a szuahéli nyelven beszélő bantu-néger, 17 %-a arabul beszélő ománi, 6 %-a indiai eredetű, 1 %-a európai. Az uralkodó vallás a néger, arabok és indiaiak között egyaránt a mohamedán. Az ománi arabok jelentékeny többsége az egykori rabszolgakereskedők leszármazottja és jelenleg nagybirtokos; a bantu-néger zöme az egykori rabszolgák leszármazottja és jelenleg a mezőgazdaságban dolgozik, vagy halászik. (Zanzibar szultanátus Zanzibar és Pemba szigetből és néhány korallzátonyból áll.) A népoktatás ingyenes; az analfabetizmus afrikai viszonyokhoz képest nem túl magas. Viszont a középiskolai férőhelyek száma jelentéktelen, felsőoktatás pedig csak hagyományos mohamedán alapon van. Bizonyos számú zanzibari a Mombasai Mohamedán Intézetben, Kenyában nyer műszaki kiképzést.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ A Kelet-Afrikai Közös Szolgálati Szervezet (lásd: Kenya) körébe tartozó kelet-afrikai brit nemzetközösségi regionális tudományos szervezetek, zanzibari központtal, de Kenyára, Ugandára és Tanganyikára is kiterjedő működési körrel:

a/ Kelet-Afrikai Tengeri Halászati Kutatószervezet (East African Marine Fisheries Research Organisation, P.O. Box 668, Zanzibar). Alapítási év: 1950. Igazgató: D.N.F. Hall.

A kelet-afrikai partok mentén élő halfajták vándorlási, ivási és táplálkozási szokásait vizsgáló jelentős ichtológiai kutatóállomás.

- 1/a. Az 1/ alattihoz hasonló regionális tudományos szervezetek, nem zanzibari központtal, de Zanzibarra is kiterjedő működési körrel: lásd Kenya, Uganda, Tanganyika.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

- 1/ Zanzibari Mohamedán Akadémia (Muslim Academy, Zanzibar). Az Iszlám oktatásának kelet-afrikai központja.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok stb.

- 1/ Zanzibari Állami Múzeum (Zanzibar Government Museum, P.O. Box 116, Zanzibar). Kelet-Afrika felfedezésére vonatkozó értékes gyűjteménnyel, állami levéltárral és könyvtárral.

- - -

c/ RHODÉZIA ÉS NYASZAFÖLD (Federation of Rhodesia and Nyasaland)

Terület: 1 263 000 km². Lakosság: 8 333 ezer fő. Főváros: Salisbury (277 ezer fő). (Észak-Rhodézia és Nyaszaföld brit protektorátusból és Dél-Rhodézia önkormányzattal rendelkező brit gyarmatból 1953-ban létrehozott államszövetség.)

Mivel az ország nagy része 1 000 méternél magasabban fekvő fennsík, trópusi fekvése ellenére is jól elviselhető éghajlata van európai telepések számára. A Földközi-tenger partjaitól eltekintve itt és a szomszédos Dél-Afrikai Köztársaságban vannak a legnagyobb európai települések Afrika földjén. A brit és bur telepések száma 312 ezer; ebből Dél-Rhodéziára esik 207 ezer brit és 18 ezer bur, s ott a lakosság majdnem 10 %-a európai származású. Kis számú hindutól és mulattól eltekintve azonban az államszövetség egész hátralévő népessége, ti. 7 890 ezer fő a bantu-néger sorából kerül ki. A néger nagy részét törzsi vallásaik követői, de a missziós iskolák működésének eredményeként 1 millió anglikán, 650-700 ezer katolikus és 200 ezer mohamedán is van közöttük. Az afrikai népesség elnyomása és kizsákmányolása tekintetében csak a Dél-Afrikai Köztársaság és a portugál gyarmatok tesznek ma már túl Rhodézián és Nyaszaföldön. Észak-Rhodéziában a néger népesség gyakorlatilag a színesfém-bányák rabszolgája, Dél-Rhodéziában az ültetvényeké, és állattenyésztő telepeké, míg Nyaszaföldön jobbagyszerű földművelést folytat. Az afrikai lakos-

ság körében az analfabetizmus magas foku, a 80 %-ot is eléri, sőt Észak-Rhodéziában még a 94 %-ot is meghaladja, viszont az iskolaköteles korúak beiskolázottsága most már eléri a 80 %-ot. Ebben a tekintetben most már intő példaként hat a fehér telepésekre az, ami Tanganyikában és általában az egész szomszédos Brit Kelet-Afrikában lejátszódott. A népi felszabadító mozgalom erős és egyre jobban erősödik. Alkotmányjogi téren a helyi telepések még annyi engedményt sem hajlandók eddig tenni, mint amennyit a brit központi kormányzat tanácsol nekik. Viszont 1961-ben kénytelenek voltak a dél-rhodéziai törvényhozó testületben 65 hely közül 15-öt a néger nép képviselői számára felajánlani. Mäskülönben azonban a faji elkülönítés politikája majdnem olyan erőszakosan érvényesül, mint a Dél-Afrikai Köztársaságban, ami sok véres összeütközésre vezetett a közelmúltban is.

Az államszövetség tudományos és felsőoktatási intézményeinek nagyrésze még nem hozzáférhető az afrikai népesség számára, de azért a rendszert ezen a téren sem sikerült az utóbbi években olyan következetesen fenntartani, mint a Dél-Afrikai Köztársaságban. A legjelentősebb tudományos intézmények - még teljesen brit és bur kézen - a következők: 1/ a Rhodéziai Tudományos Társaság (Rhodesia Scientific Association, P.O. Box 978, Salisbury) - alapítási év: 1899; 2/ A Rhodes-Livingstone Intézet (Rhodes - Livingstone Institute, P.O. Box 900, Lusaka) - alapítási éve: 1937 (számottevő könyvtárral és külön Rhodes-Livingstone Muzeummal Livingstoneban). Ezenfelül még szép számban vannak tisztán britek számára fenntartott tudományos társaságok, valamint természetesen a gyarmati élethez is nélkülözhetetlen állami tudományos szolgálatok (statistika, közegészségügy, geológia, bányászat, növény- és állatbetegségek stb.). Mindezen intézményeknél a "bennszülött" legfeljebb egészen alárendelt segéderőként működhetik közre. Viszont észrevehető már a népi mozgalom nyomása és előretörése a felsőoktatási és szakképzési tevékenység terén, s itt az afrikaiak számára részben vagy egészben hozzáférhetővé vált intézmények listája már nem jelentéktelen:

- 1/ Rhodéziai és Nyasaföldi Egyetemi Kollégium, Salisbury (The University College of Rhodesia and Nyasaland, Private Bag 167 H Salisbury)

Jelenlegi alakjában 1955 óta működik. Az 1955. évi királyi alapítóoklevél szerint "nyitva áll minden faj férfiai és női számára". Elnöke: Erzsébet anyakirálynő. Oktatók száma: 63; kizárólag brit származásu professzorokkal. Hallgatók száma: 248. Bölcsészeti és természettudományi- agrártudományi kar. Az oktatás nyelve angol. 60 000 kötetes könyvtár. Külön tanárképző intézet. A hallgatók közt "fehérbőrűek" is vannak, de a brit telepések tulajdonképpeni rész Nagy-Britanniába vagy a Dél-Afrikai Köztársaságba küldik gyermekeiket egyetemre. Az Egyetemi Kollégium hivatalosan a Londoni Egyetem (University of London) okleveleivel egyenértékű okleveleket nyújt.

- 2/ Chitedze Mezőgazdasági Kutatóállomás, Lilongwe (Chitedze Agricultural Research Station, P.O. Box 158, Lilongwe). Alapítási év: 1948. Ujjászervezte: 1956. Az ujjászervezés óta 100 afrikai hallgatónak nyújt mezőgazdasági és állatorvosi kiképzést, továbbá kutatói foglalkozást.
- 3/ Chibero Mezőgazdasági Főiskola, Norton (Chibero College of Agriculture, Private Bag 901, Norton). Alapítási év: 1961. Három éves tanmenettel, főiskolai oklevéllel, 40 afrikai hallgató.
- 4/ Gwebi Mezőgazdasági Főiskola, Salisbury (Gwebi Agricultural College, P.O. Box 376 B, Salisbury). Alapítási év: 1950. Két éves tanfolyamot nyújt afrikai hallgatóknak mezőgazdasági oklevél elnyerésére.
- 5/ Nyatsime Főiskola, Seke (Nyatsima College, Seke, Southern Rhodesia). Alapítási év: 1960. Öt évesre tervezett főiskolai tanmenet első két évét nyújtja afrikai hallgatóknak, műszaki tanári oklevél elnyerésére.
- 6/ Heany Tanárképző Főiskola, Bulawayo (Heany Teachers' College). Alapítási év: 1956. 150 női és 42 férfi hallgatót képez ki tanárokká, 1-3 éves tanmenettel.
- 7/ Oppenheimer Társadalmi Szolgálati Kollégium, Lusaka (Oppenheimer College of Social Service, Lusaka, Northern Rhodesia). Alapítási év: 1960. Alapítványi kollégium, amelynek célja "faji megkülönböztetés nélkül" kiképzést nyújtani a közszolgálat különböző ágaira, 30 hallgató.
- 8/ Rhodéziai Állampolgári Kollégium, Salisbury (Rhodesian College of Citizenship, Epworth Mission, Salisbury). Alapítási év: 1958. Az előbbihez hasonló intézmény, amelyet a Baktériói Afrikai Társaság (Capricorn African Society) tart fenn.

A Salisburyben működő nagy Politechnikum (több mint 1600 hallgató), valamint a Kitweben működő Copperbelt Műszaki Alapítvány (több mint 1 320 hallgató) és több más felsőoktatási intézmény a legutóbbi időkhöz állt nyitva az afrikai hallgatóság számára.

- - -

D/ GAMBIA (Gambia Protectorate and Colony)

Terület: 10 368 km². Lakosság: 318 ezer fő. Főváros: Bathurst (21 ezer fő). (A Gambia folyó alsó folyása brit protektorátus, a torkolatban fekvő Bathurst kikötőváros és környéke brit gyarmat.)

Sierra Leone, Ghana és Nigéria felszabadulása után a kis Gambia az egyetlen, ami a nemrégiben még hatalmas brit nyugat-afrikai birtokállományból megmaradt. 200 brit tisztviselőn és kereskedelmi alkalmazotton, 200 sziriai kereskedőn és 600 arabon kívül a terület egész lakossága szudán-négeréből áll. Ezek közül mintegy 20 ezer Bathurstben és környékén élő és immár angol

anyanyelvű un. aku-néger, míg a többiek a Gambia folyó két oldalán elterülő vékony sávon földmogyorót természetesen az állami felvásárló monopólium számára. A monokultura olyan foku, hogy a gyarmat kivitelének 94 %-át földmogyoró teszi ki, s még annyi rizst, cukrot, stb. sem termel meg, amennyi saját lakosságának szükségletét fedezné. Az oktatás főleg missziók kezében van, de a lakosság 80 %-a megmaradt mohamedán vagy törzsi vallások hívőjének; mindössze pár ezer a keresztény. Gambia beletartozik a nyugat-afrikai brit nemzetközösségi regionális tudományos szervezet hatókörébe, amely rajta kívül még Sierra Leonet, Ghanát és Nigériát öleli fel. Mivel ezek már önálló államok - bár egyébként megmaradtak a Brit Nemzetközösség tagjai között -, politikai és tudományos fejlődésük lassan éreztetni kezdi hatását Gambiában is.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ Nyugat-Afrikai brit nemzetközösségi regionális tudományos szervezetek, amelyeknek működési köre jelentős részben Gambiára is kiterjed: lásd Ghana, Nigéria, Sierra Leone.
- 2/ Orvosi Kutatótanács Laboratóriumai (Medical Research Council Laboratories, Fajara - Keneba)
Fajara ill. Keneba helységeken elhelyezett kutatóállomások, amelyeket a Brit Orvosi Tanács (Research Council of Great Britain) és a Colonial Development Corporation együtt tart fenn.
- 3/ Trachoma - Kutatócsoport (Trachoma Research Group, M. R. C. Laboratories, Fajara, near Bathurst).
- 4/ Brit kulturális képviselő: British Council, Bathurst.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

Felsőoktatási intézmény nincs, de 1960 óta Bathursttól 20 km-re egy 70 afrikai hallgatót befogadó tanárképző kollégium (Yundum College) működik. 1961-62-ben 55 gambiai részesült felsőoktatásban, ebből 43 nagy-britanniai egyetemeken és főiskolákon, 11 Sierra Leoneban és 1 Ghanában.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok, stb.

- 1/ Az I/4 alatt említett intézmény 14 500 kötetes könyvtárán kívül más könyvtárról nincs értesítés.

E/ MAURITIUS

(Mauritius, Rodrigues and Oil Islands)

Terület: 2 096 km². Lakosság: 659 ezer fő. Főváros: Port Louis (104 ezer fő). (Mauritius brit gyarmat, a hozzá csatolt Rodrigues- és Olaj-szigetekkel.)

Kalandos multu, nádcukrot, fűszereket, kókuszolajat termelő szigetcsoport az Indiai óceánban. Népeisége 68 %-ban hindu vallású, hindi nyelven beszélő indo-mauritiusi (egykori indiai földmunkások és bennszülöttek utódai). 29 %-ban katolikus francianyelvű kreol, arab, portugál, francia, holland tisztviselők, kereskedők, hajósok és kalózkodók (utódai), a többi néger, mulatt, indiai, aki mohamedán és vagy népi nyelven vagy kreol francia dialektusban beszél, végül 2 %-nyi francia katolikus uralkodó réteg, s maroknyi protestáns brit. Ilyen színes asziget történelmi multja is, s ezért találhatók itt az Indiai-óceán történetének különösen fontos archivumai a megfelelő történeti társaságokkal. A hivatalos nyelv - noha a sziget 150 éve brit uralom alatt áll - a francia és az angol. A felnőttek analfabetizmusa 65 %-os, vagyis az afrikai átlagnál lényegesen alacsonyabb; a népoktatás - amely jelentős részben katolikus missziók kezén van - ingyenes, de nem kötelező. A középfoku oktatás viszont már minimális, s a felsőoktatás és a tudomány - az előkelő régi tudóstársaságokon kívül - az obligát gyarmati mezőgazdasági főiskolára, egy tanárképzőre s a cukornád-kutatóintézetre korlátozódik. Ujabban erősödik a munkásmozgalom; a kis szigetcsoportnak 1954 óta Kommunista Pártja van.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ Mauritiusi Intézet (Mauritius Institute, P. O. Box 54, Port Louis)

Alapítási év: 1880. Igazgató: J. Vinson. Nagymultu kutatóintézmény, amely elsősorban a helyi flóra és fauna kutatásával foglalkozik, emellett természettudományi muzeumot, képtárat és 53 000 kötetes könyvtárat is tart fenn. Két tudóstársaság székhelye:

- a/ Művészetek és Tudományok Mauritiusi Királyi Társasága (Royal Society of Arts and Sciences of Mauritius). Alapítási év: 1829. Elnök: J. de Marassé-Enduf. Titkár: J. Vinson. 131 tag.
- b/ Mauritius-sziget Történeti Társasága (Société de l'Histoire de l'Isle Maurice). Alapítási év: 1938. Elnök: Octave Béchet. Titkár: Paul Daniel. 120 tag.

- 2/ Cukoripari Kutatóintézet (Sugar Industry Research Institute, Réduit). Alapítási év: 1953. Igazgató: P. O. Wiehe. Jelentős ipari kutatóintézet, 12 főhivatású kutatóval. Egyben a következő tudományos társaság székhelye:

Mauritiusi Agrár- és Cukor-Technológiai Társaság (Société de Technologie Agricole et Suc-

rière de Maurice). Alapítási év: 1910. Elnök: René Noël. Titkár: J. D. de Rivals St. Antoine. 280 tag.

4/ Brit kulturális képvislet: British Council, Port Louis.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

1/ Mezőgazdasági Főiskola (College of Agriculture, Réduit) és tanárképző (Teacher's College, Port Louis) angol és francia oktatási nyelvvél.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok stb.

1/ A fentebb I/1. alatt említett intézmény könyvtára, muzeuma, képtára.

2/ Mauritiusi Levéltár (Mauritius Archives, Sir William Newton Street, Port Louis). Alapítási év: 1815. A francia uralom (1721-1815) és a brit uralom mostanig terjedő idejének teljes levéltári anyagát őrzi. Számtotévő kutatótevékenység, sok nemzetközi kiadvány (francia és angol nyelven) tanuskodik az intézmény munkájáról.

3/ Történeti Múzeum (Historical Museum, Mahebourg). Alapítási év: 1950. Az I/1. alatt említett intézményhez tartozik; gazdag helytörténeti gyűjteményt őrzi.

- . -

F/ SZENT ILONA (Saint Helena, Ascension and Tristan da Cunha)

Terület: 308 km². Lakosság: 5 500 fő. Főváros: Jamestown. (Szent Ilona brit gyarmat, a hozzá csatolt Ascension és Tristan da Cunha szigetekkel.)

Afrikához számított szigetcsoport az Atlanti-óceán déli részén. Nevezetessége, hogy ez az egyedüli afrikai gyarmat, ahol nincs analfabetizmus. Ez különböző körülményeknek köszönhető: Szent Ilonán annak, hogy briteken kívül csak angolul beszélő és nemzedékek óta a brit telepeseket kiszolgáló négerék ill. mulattok lakják, s az 5 000 lakosra 12 iskola esik ezen a "minta-gyarmaton". Ascension szigetén az analfabetizmus hiányának oka az, hogy összesen pár száz lakója van, akik javarészt az ottani rádió- és kábelállomást gondozzák. Tristan de Cunha-n pedig azért nincs analfabetizmus, mert az 1961. évi nagy vulkánkitörés után az egész lakosságot elszállították a szigetről, s az most lakatlan. Tudományos intézmény a szigetcsoporton nincsen, azon a kis muzeumon kívül, amely Szent Ilona leghíresebb, sőt egyedül híres lakójának emlékét őrzi, akinek hamvait azonban már jó ideje a párizsi Invalidusok dómjában helyezték el.

- . -

2. FRANCIA BIRTOKOK AFRIKÁBAN

A/ FRANCIA SZAHARA (Départements du Saoura et des Oases)

Terület: 2 086 900 km². Lakosság: 520 ezer fő. Közigazgatási központ: Párizs. (Hivatalosan a francia anyaország része).

Sivatagi vidék, ujabban felfedezett igen jelentős ásványkincsekkel. Tulnyomórészt arab és berber lakosság, amely mohamedán vallású, arabul beszél, s majdnem teljes egészében analfabéta, 13 ezer, főleg francia katonai vagy ipari specialista és közigazgatási tisztviselő. Az afrikai népesség 60%-a oázisokon él, 30%-a nomád; gyermekei számára alapfoku iskoláztatási lehetőség csak néhány nagyobb helységben van. A kizárólag katonai és ipari célokat szolgáló tudományos apparátus az afrikai népesség elől elzártan a Reggan közelében lévő atombomba-kísérleti telepen, a Colomb-Béchar melletti rakéta-kísérleti telepen, a Hassi Massaoud körüli olajmezőkön összpontosul. Ezenfelül csak a szokásos gyarmati meteorológiai, geológiai, egészségügyi stb. szolgálatok működnek, szűk keretek között, francia személyzettel. Felsőoktatás nincs, magasabbfoku szakmai képzés az afrikai népesség számára nincs.

B/ FRANCIA SZOMÁLIPART (Côte Française des Somalis)

Terület: 21 700 km². Lakosság: 69 ezer fő. Főváros: Djibouti (32 ezer fő). (Franciaország részleges önkormányzattal rendelkező tengerentúli területe, a Francia Közösségen belül, de a dólárhoz kapcsolt, Djibouti-franknak nevezett pénzegységgel.)

Djibouti kikötőtől és az Etiópiába vezető vasutvonalától eltekintve teljesen elmaradott sivatagi és sztyepp vidék. Tulnyomórészt hamita (danakil, szomáli), kis részben arab lakosság, amely mohamedán (ill. bizonyos hányadában törzsi) vallású, saját népi nyelven, ill. ezen felül arabul és - a kikötőben vagy a vasutnál - franciául beszél. 3 100 európai, főleg francia kereskedelmi vagy közigazgatási tisztviselő. Az afrikai népesség Djiboutin kívül nagyrészt nomád állattenyésztő és analfabéta; az iskolás koru gyermekek beiskolázottsága az országban 10 % alatt van. Tudományos intézmények, felsőoktatási vagy magasabbfoku szakmai képzési lehetőséget nyújtó intézmények egyáltalán nincsenek a Francia Szomáliparton.

C/ KOMORI SZIGETEK (Territoire des Comores)

Terület: 2 171 km². Lakosság: 182 ezer fő. Közigazgatási központ: Dzaoudzi, Pananzi szigeten (2 ezer fő). (Francia gyarmati kormányzati terület.)

Négy rendkívül termékeny sziget, amelynek antalaotra (arab, néger, madagaszkári keverék)

lakossága nagyrészt mohamedán, kis részben katolikus vallású, saját népi nyelvén beszél, s főleg ültetvényeken dolgozik. 890 francia telepes. Az iskoláskorú gyermekek beiskolázottsága 25 % alatt van. A 190 középiskolai tanuló főleg a francia telepesek gyermekei közül kerül ki. Egyébként semmiféle képzési lehetőség a szigetcsoporton nincs; tudományos intézmények teljesen hiányoznak.

D/ RÉUNION (La Réunion)

Terület: 2 511 km². Lakosság: 324 ezer fő. Főváros: Saint Denis (42 ezer fő). (Francia gyarmati kormányzati terület.)

75 %-ban kreol francia (franciákból, portugálokból, hollandokból keveredett) lakosság, a többi néger, mulatt, kínai, hindu, arab. A többség katolikus, de mohamedánok is vannak. Trópusi ültetvényes gazdaság, cukornád-, fűszer-, kávé-stb. termeléssel, jelentős mezőgazdasági iparral (nádcukor, rum stb.). Ujabban francia "min-ta-gyarmat" szerepét tölti be, többek között abban a tekintetben is, hogy az európai anyaország szociálpolitikai törvényeik itt is érvényesek, 4 kórházi ágy jut 1 000 lakosra stb. Az analfabetizmus 50 % alá csökkent, s a beiskolázás afrikai gyarmati viszonyokhoz képest igen erős. Faji elkülönítés nincs, de nehéz is volna keresztülvinni, mert az Indiai-óceán többi fűszerszigetéhez hasonlóan (Mauritius stb.) az évszázadok folyamán itt a különböző fajtájú hódítók teljesen elkeveredtek egymással és az egykori bennszülött lakossággal, amelynek ma már nyoma sincs. Az ültetvényes arisztokrácia elleni harc viszont élesedik; a francia szakszervezeti mozgalom (CGT) erős központtal rendelkezik itt. A szigeten az Indiai-óceán történetének jelentős kutatóbázisai vannak.

I. Tudományos központok, kutatóintézetek, szervezetek

- 1/ Réunioni Akadémia (Académie de la Réunion, 1 rue Jules Aubert, Saint-Denis). Elnök: H. Fouqué.
- 2/ Az Indiai-óceán Nemzetközi Történeti Társasága (Association Historique Internationale de l'Océan Indien, B. P. 349. Saint-Denis).
- 3/ Tudományok és Művészetek (Sciences et Arts, rue Pasteur, Saint-Denis). Elnök: Mme. Mas.

II. Egyetemek, főiskolák, továbbképző szervek

- 1/ Jogtudományi Főiskola, Saint-Denis. (Institut d'Études Juridiques, rue Monseigneur de Beaumont, Saint-Denis). Magas-foku kiképzést nyújt jogtudományi és közigazgatástudományi téren.

III. Fontosabb könyvtárak, múzeumok stb.

- 1/ Területi Levéltár (Archives Départementales, B. P. 289. Saint-Denis)
- 2/ Léon-Dierx Múzeum (Musée Léon-Dierx, rue de Paris, Saint-Denis)

- . -

3. PORTUGÁL BIRTOKOK AFRIKÁBAN

Portugália óriási kiterjedésű és rendkívül értékes gyarmatbirtokokkal rendelkezik Afrikában, amelyet a legkegyetlenebb, véres elnyomás eszközeivel e percig még sikerült megóvnia a felbomlástól. Portugália ugyan - Spanyolországhoz hasonlóan - az anyaország részévé nyilvánította gyarmatait, de azoknak egész lakosságát még afrikai gyarmati viszonyokhoz mérten is páratlanul álló analfabetizmusban tartja. Angolából például a portugálok évente 1 milliókarát-nál több gyémántot visznek ki, de többszázézer gyermek számára egyszerűen semmiféle írás-olvasás tanítás nincs. Az összes portugál gyarmatokon gyakorlatilag rabszolga-kereskedelem folyik, amennyiben a kormányzat az összes "nem asszimilált", ti. birtokkal nem rendelkező négereket évente 6 havi kényszermunkára kötelezi (Angolában 100 000 kényszermunkás van, aki 10-14 éves kora!), s e kényszermunkásokat azután a hivatali szervek bérbé is adják munkák elvégzésére, többek között külföldre is, pl. a Dél-Afrikai Köztársaság bányáiba. A gyarmatokon a szokásos állami tudományos szolgálatok működnek, de a "bennszülöttek" ezen belül még technikai alkalmazáshoz sem juthatnak. Felsőoktatás, szakmai kiképzés nincs. Ilyen körülmények között a teljesség kedvéért is csak a portugál területek adatait közölhetjük - a rövidség kedvéért elhagyva annak ismételgetését, hogy az ottani afrikai lakosság 90, vagy még nagyobb százalékarányban analfabéta és a beiskolázás az iskolaköteles korú gyermekek 80, 85 vagy 90 %-ára nem terjed ki. Még missziós iskola is kevés van, úgyhogy Angolában és Mozambiqueben a törzsi vallásoké a döntő szerep.

A/ ANGOLA-PORTUGÁL NYUGAT-AFRIKA (Africa Occidental Portuguesa)

Terület: 1 246 700 km². Lakosság: 4 605 ezer fő (ebből 110 ezer európai, főként portugál, a többi bantu-néger). Főváros: São Paulo de Luanda (190 ezer fő). Nagy ásványkincsek, kávé-, kaucsuk-, stb. ültetvények.

B/ MOZAMBIQUE - PORTUGÁL KELET-AFRIKA (Africa Oriental Portuguesa)

Terület: 771 125 km². Lakosság: 6 329 ezer fő, ebből 68 ezer európai, főként portugál, 30 ezer keverék, 15 ezer indiai, s több mint 6 millió bantu-néger. Főváros: Lourenço Marques (100 ezer fő).

C/ PORTUGÁL GUINEA (Guiné Portuguesa)

Terület: 36 125 km². Lakosság 570 ezer fő (ebből 2 500 európai, főként portugál, a többi majdnem kizárólag szudán - néger). Főváros: São José de Bissau (18 000 fő). Ültetvénygazdálkodás. A szudán-néger népesség 40 %-a mohamedán, a többi törzsi valláson van.

D/ SÃO TOMÉ és PRINCIPE (São Tomé e Príncipe)

Terület: 964 km². Lakosság: 60 ezer fő (ebből 11 ezer európai, főként portugál, a többi néger és mulatt). Főváros: São Tomé (7 800 fő) a hasonnevű szigeten. Ültetvénygazdálkodás és némi halászat. Ami népoktatás van, az szinte kizárólag katolikus missziók kezén; a népesség itt 60 %-ban katolikus.

E/ ZÖLDFOK SZIGETEK (Ilhas do Cabo Verde)

Terület: 4 033 km². Lakosság: 192 ezer fő. (2 900 fehér, főként portugál, a többi mulatt vagy kisebb részben néger). Főváros: Praia (32 ezer fő), São Tomé szigeten. Mezőgazdaság, halászat. Tisztán katolikus egyházi iskoláztatás; a lakosság 100 %-ban katolikus, 80 %-ban analfabéta.

4. SPANYOL BIRTOKOK AFRIKÁBAN

Az afrikai spanyol gyarmatbirodalomnak csak töredékei maradtak meg. A Gibraltári-szorosban fekvő Ceutától és Melillától eltekintve, ami az anyaországi városokra emlékeztető életet él, az összes többi területek maximálisan elmaradott gyarmatbirtokok, nemhogy tudományos intézmények, hanem jórészt mindennemű iskolák nélkül, majdnem száz százalékos analfabéta népességgel. Egyébként Spanyolország mindezeket a területeket is az anyaország tengerentúli területeinek nyilvánította, s hivatalosan nem ismeri el, hogy gyarmatai volnának. (Ugyanigy járt el Portugália is). A teljesség kedvéért megadjuk a spanyol afrikai birtokok adatait is, de tudományos intézményhálózatukról nincs mondanivaló, mert nem létezik.

A/ SPANYOL ÉSZAK-AFRIKA (Plazas de Soberania de España en el Norte de Africa)

Terület: 213 km². Lakosság 144 ezer fő. Ceuta és környéke, Melilla és környéke, valamint 10 apró sziget a Gibraltári-szorosban, spanyol, arab ill. berber lakossággal. Az analfabetizmus akkora, mint Spanyolország déli vidékein, tehát európai viszonyokhoz mérten rendkívül magas, bár afrikai viszonylatban alacsony. Melilla, Malaga tartományhoz, Ceuta Cádiz tartományhoz tartozik közigazgatásilag. Marokkó az egész területre hivatalosan igényt tart.

B/ SPANYOL SZAHARA (Sahara Español)

Terület: 266 000 km². Lakosság: 50 ezer fő. Főváros: El Aaiún. Nagyrészt sivatag, arab és berber nomád állattenyésztő, kis részt földművelő lakossággal. Majdnem teljes analfabetizmus. 1 700 európai. Marokkó az egész területre hivatalosan igényt tart.

C/ IFNI (Ifni)

Terület: 1 900 km². Lakosság: 45 ezer fő. Főváros: Sidi Ifni. (8 ezer fő). Lényegében Sidi Ifni halászközség, berber lakossággal és 1 700 telepessel. Marokkó az egész területre hivatalosan igényt tart.

D/ FERNANDO POÓ (Fernando Poó)

Terület: 2 034 km². Lakosság: 20 ezer fő. Főváros Santa Isabel (11 ezer fő). Fernando Poó és Anobon szigete korábban Spanyol Guinea része, 80 %-ban bantu-néger lakosság, 4 000 spanyol telepes. A négerrek ültetvényeken dolgoznak, nagyrészt írástudatlanok és törzsi vallásaik hívői.

E/ RIO MUNI (Rio Muni)

Terület: 26 017 km². Lakosság: 190 ezer fő. Főváros: Bata (20 ezer fő). A volt Spanyol Guinea szárazföldi része, néhány előtte fekvő kisebb szigettel. 97 % bantu-néger, aki nagyrészt írástudatlan; 4 900 európai. A lakoságnak kb. 1/4 része katolikus.

5. DÉL-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG ÉS BIRTOKAI

DÉL-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG (Republic of South Africa - Republiek van Suid-Afrika)

Terület: 1 223 409 km². Lakosság: 15 841 ezer fő. Főváros: (kormányshely): Pretoria (417 ezer fő). Törvényhozó testület székhelye: Cape Town - Kaapstad (731 ezer fő). Pénzegység: Rand.

1961-ben a Brit Népközségségből kivált, s azóta teljes önálló gyarmattartó hatalomként működő köztársaság, amelyben fasiszta jellegű fajüldöző rémuralmat tart fenn az 55 %-ban bur, 45 %-ban brit származású európai telepes népesség vezető rétege. Ez az európai teljes népesség kb. 3 millió fő; a többi 10,8 millió főnyi bantu-néger, 1,5 millió főnyi keverék, 477 ezer főnyi ázsiai, főleg hindu népesség teljes elnyomottságban és elkülönítettségben, minden jogtól megfosztottan él.

A Dél-Afrikai Köztársaság az ENSZ tiltakozása ellenére bekebelezte Délnyugat-Afrikát, ahol teljesen hasonló viszonyokat honosított meg. Ezzel együtt és az ugyancsak megszállott Marion- és Prince Edward-szigetekével együtt a Dél-Afrikai Köztársaság kor-

mányának uralma alatt álló összterület 2 047 595 km², az összlakosság 16 366 ezer fő.

Miután a gyarmattartó államok saját tudományos apparátusa a többi Afrikán kívüli imperialista hatalom esetében sem képezte dokumentációnk tárgyát, itt a következő közlésekre szorítkozhatunk:

A Dél-Afrikai Köztársaság igen nagy tudományos intézményhálózattal rendelkezik, amelynek központi irányító szerve a Dél-Afrikai Tudományos és Ipari Kutatások Tanácsa (South African Council for Scientific and Industrial Research, C.S.I.R., P.O. Box 395.) Alapítási éve: 1945. Elnöke: Dr. S. M. Naudé. Titkára: A. J. Miller-Smit. 1959 óta minden tudományos központ, kutatóintézet és szervezet, valamint minden tudományos könyvtár és muzeum is zárva van a Dél-Afrikai Köztársaság és az általa jogtalanul (az ENSZ egyhangú tiltakozása ellenére) bekebelezett Délnyugat-Afrika "szinesbőrű" lakói elől.

Az 1959. évi egyetemi "Apartheid Act" (Különválasztási Törvény és a "Fort Hare Transfer Act" (Fort

Hare Átviteli Törvény) értelmében a zulu néphez tartozók kizárólag a Zuluföldi Egyetemi Kollégiumot (University College of Zululand, Ngoye), a sotho néphez tartozók kizárólag az Északi Egyetemi Kollégiumot (University College of the North, Pietersburg, Transvaal), a griqua, maláj és fokföldi hindu lakosok a Nyugat-Fokföldi Egyetemi Kollégiumot (University College of the Western Cape, Belleville), a hinduk ezenfelül még az Indiaiak Egyetemi Kollégiumát (University College for Indians) látogathatják, míg a xhosa (bantu) néphez tartozók a Fort Hare-i Egyetemi Kollégiumot (University College of Fort Hare, Cape Province). Mindezeknek a felsőoktatási intézményeknek kizárólag brit ill. bur származású tanáraik vannak, viszont hallgatójuk csakis "szinesbőrű" lehet. Együttes befogadóképességük kb. 1 500 fő. A Dél-Afrikai Köztársaság többi 9 egyeteme és 8 (azaz valamennyi) Műszaki Főiskolája csak a "fehérbőrű" lakosság számára szolgál. Ezen felsőoktatási intézmények együttes befogadóképessége kb. 65 000 fő. (A "fehérbőrű" lakosság a Dél-Afrikai Köztársaság népességének nem egészen 1/5 részét teszi ki.)

Felelős kiadó:

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRÁNAK IGAZGATÓJA

Ny. 2461/1962. - Statisztikai Kiadó Vállalat sokszorosító üzeme
Budapest, II., Keleti Károly u. 18/b.

Felelős vezető: Hajdu Györgyné

